

4-8

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

משרד

המספחים

מס' תיק

לכירות האזים
ארטאונים
4191 - 19101

מס' תיק מקורי

4-8

שם תיק: לשכות השרים ליבאי ומרידור - זכויות האדם וארגונים

מזהה פני: 7653/8-ג

מזהה פריט: 000rkxf

כתובת 2-9-11-107-2

תאריך הדפסה 11/12/2017



מחלקה

יחידת
יחידת
יחידת

מוגבל

מפקדת פרקליט צבאי ראשי

המפקד

4569

338

1991

אוקטובר

09 (38) ס' 0

משרד המשפטים
לשכת הש"ל
דואר נכנס חק' 0
104-10-1991
מס' 98478
מכתב
219

מר סמואל פריד
לוח תפוצה

אני א.ק.א.
ויטאליה
אמנון

הנדון: התייחסות הפרקליטות הצבאית לדו"ח "אמנסטי" מיוני 1991

כללי

1. עוד קודם שתבוא התייחסות מפורטת לנושאים המופיעים בדו"ח, עולה כי, הגם שנציג "אמנסטי" מר וסלי דריק נפגש עם גורמים שונים בפרקליטות הצבאית, הרי שעיקר הממצאים והמסקנות מבוססים על הפרטים והנתונים אשר נמסרו לו על ידי כ-30 סנגורים עימם נפגש תוך הסתמכות נירחבת על דו"חות ארגון "בצלם" אשר התפרסמו מאז תחילת ההתקוממות בשטחים. ספק רב למשל אם ביקורים קצרים וחטופים בבתי המשפט הצבאיים היה בהם כדי לספק לכותב הדו"ח מידע מספיק על הנעשה במערכת השיפוטית בשטחים.

2. ניתן לאמר כי דו"ח זה אינו יכול להתקבל כמסמך אובייקטיבי המציג נאמנה את המצב והעובדות לאשורן. עיון שטחי בדו"ח מגלה מגמה של פסילת כל הנעשה בבתי המשפט ובבתי המעצר מבלי להכנס לעומקם של התהליכים ומבלי לעשות אבחנות בין סוגי עצורים והנסיבות למעצרו, או בין סוגי משפטים וקבוצות הנאשמים הבאים בפני בתי המשפט. הדו"ח לוקה בקביעות גורפות שאין להן ביסוס עובדתי ואין צורך לאמר כי טענות הסניגורים לא נבדקו ולא עומתו עם הנעשה בפועל.

מ ו ג ב ל

3. אין צורך לאמר כי למרבית הגורמים עימם נפגש נציג "אמנסטי" יש עניין ברור לפגוע במערכת השיפוטית בשטחים, הנתפסת על ידם כחלק מהממסד הישראלי בשני האזורים.
- ניתן היה לצפות כי ארגון "אמנסטי" ידרוש ראיות ומסמכים לאימות הטענות, דבר אשר, למרבה הצער, לא נעשה.
4. בנוסף, לא טרח נציג הארגון להעביר את הדו"ח לתגובה ולהתייחסות טרם הפצתו בניגוד לעקרונות היסוד להם מטיף ארגון "אמנסטי". בשל כך באה התייחסות זו לאחר שהדו"ח הופץ ברבים, מבלי שניתנה הזדמנות הוגנת להגיב על הפרטים השונים המופיעים בו, טרם פרסומם.
5. הננו מוצאים להדגיש כבר עתה כי בניגוד לקביעתו של דו"ח "אמנסטי", הרי שמערכת בתי המשפט בשטחים פועלת - על אף התנאים הקשים - בצורה ראויה לשמה תוך שמירה מלאה וקפדנית על זכויותיו של הנאשם העומד לדין.
- העקרונות המנחים את בתי המשפט הצבאיים בשטחים אינם שונים, ככלל מאלה הקיימים במדינת ישראל, כאשר המערכת מנחה את עצמה על פי הכללים החלים בבתי המשפט בישראל ופסיקתו של בית המשפט העליון.
6. בכל מקום שבו קיים שוני בחקיקה הרי שהדבר נובע, בעיקרו של דבר, מהתנאים המיוחדים הקיימים בשטחים, לרבות הפעילות החבלנית העוינת הגורמת לנפגעים רבים, יהודים וערבים כאחד, והמשך ההתקוממות המלווה במעשי אלימות חמורים ופגיעה קשה בבטחון ובסדר הציבורי.
7. ומכאן נעבור לדון בטענות ארגון "אמנסטי" כפי שהן מפורטות בדו"ח.

.8

הטענה בדבר העדר הודעה למשפחות ולעורכי הדין על מעצרו של חשוד בדו"ח נטען כאילו בשטחים מתבצעים מעצרים של חשודים מבלי שקיימת אפשרות הוגנת בידם למסור הודעה מתאימה למשפחותיהם ולעורכי דינם על מעצרו מבלי שתוודע להם סיבת המעצר. יש להצטער שטענה זו המובאת בדו"ח מתבססת על שיחות עם העצורים ועורכי דין פלשתינאים ולא נבחנה במציאות נבהיר להלן את הדרכים שבהן מתאפשרת ההודעה על המעצר:

גלויות .א

עפ"י הסדר שקבעו רשויות הצבא עוד בשנת 1989, בכל מתקן כליאה שבו מתקבל עציר, במהלך תהליך הקליטה במתקן חייבות רשויות מתקן הכליאה על אתר, למלא את שמו וכתובתו של העציר בגלויה ולשלחה בו ביום באמצעות שרות הדואר. בעבר, ההסדר היה שהעצירים קיבלו הגלויות לרשותם ומילוי הגלויות ושליחתן היה תלוי ברצונם בלבד. מאחר וחלק גדול של העצירים לא שלח הגלויות, שונתה ההוראה והוטלה חובה על רשויות הכלא לעשות זאת במקום העצורים. יתירה מכך, ההוראה קובעת כי הסדר משלוח הגלויה יופעל בכל מתקן כליאה אליו הגיע העצור כך שאם עצור עבר בו ביום בין שני מתקני הכליאה תשלח גלויה מכל אחד מהמתקנים. בעבר התברר שקיימת בעיה עם מתקני הכליאה שבאחריות שרות בתי הסוהר והמשטרה וגם בעיה זו נפתרה. באשר למשך הגעת הגלויה ע"י הדואר - יצויין כי המדובר בד"כ בימים בודדים והטענה שהגלויה מגיעה לאחר שבועיים נכונה רק במקרים בודדים מאוד. יודגש כי בעבר נהגו חבורות של רעולי פנים לשרוף שקי דואר של הדוורים במטרה לחבל בתפקודו של המנהל האזרחי ובחיי היומיום ולכן יתכן שאלו מן הגלויות שנשלחו הושחתו על ידי רעולי הפנים טרם הגעתן.

מ ו ג ב ל

ב. לוחות מודעות בנפות המנהל האזרחי

בנוסף להסדר הגלויות הוחלט על הסדר נוסף, במקביל, לפיו בכל יום נתלית לעיון הציבור רשימת עצורים מאותו היום ורשימת העברות למתקני הכליאה. רשימות אלה מתעדכנות יומיום והן נמצאות במקום בו יש גישה נוחה לציבור. בעבר נטען כי לא בכל מקום יש עדכון מתאים של הרשימות ולפיכך נערכת ביקורת מעת לעת כדי לוודא ביצוע סדיר של ההנחיה. גם ארגונים לזכויות האדם עוקבים אחר קיומו של ההסדר כמו האגודה לזכויות האדם בישראל ובכל מקום שבו אובחנה תקלה היא מובאת באופן מידי לידיעת הרשויות ע"מ לתקנה. מזה חודשים רבים לא הגיעה כל טענה בענין זה.

ג. נוהלי כליאה ידועים ומוכרים

קיימים הסדרים קבועים של העברת עצירים בין מתקני הכליאה באופן שידועה בכל אזור שיטת העברת העצורים ומקום העברתם. כך למשל יודע כל תושב חברון כי אם נעצר בן משפחתו הוא ייעצר תחילה במתקן זמני בחברון למשך מס' ימים, ומשם יועבר למיתקן הכליאה בדהריה. אם למשל נעצר תושב שכס הוא יועבר לאחד מס' ימים בהם יכלא במתקן המעצר הזמני בשכס, לכלא פרעה. נוהלים קבועים אלה מקלים מאוד לאתר בזמן קצר את העצור.

ד. ברורים לאיתור עצורים

בכל נפה ניתן באמצעות המנהל האזרחי לוודא בתוך זמן קצר באמצעות המערכת הממוחשבת היכן כלוא כל עצור ולקבל האינפורמציה באופן מידי. בנוסף לכך, במשרד היועץ המשפטי באזור נמצא מדור מיוחד אשר נותן שרותי איתור בעיקר לעורכי דין אך גם לארגונים שונים ולאנשים פרטיים, לאתור עצורים. בד"כ בתוך שעות ספורות ניתן לאתר בדרך זו כל עצור.

ה. צלב אדום

הצלב האדום מנהל רשימות מסודרות של עצורים עפ"י עדכונים שוטפים המתקבלים ממתקני הכליאה והוא משמש מוקד נוסף בידי המשפחות לאיתור כלואים.

מ ו ג ב ל

מ ו ג ב ל

1. הודעה על סיבת המעצר

אכן נכון הוא שהעצור אינו מקבל מיד עם מעצרו פרוט מלא ומפורט על נסיבות המעצר. ברם בחלק גדול מהמקרים נתפסים אנשים בכף בעת ביצוע העבירה וסיבת המעצר ברורה ונראית לעין ומייתרת הסברים מפורטים מדי. בנוסף לכך יודע כל עצור מיד עם מעצרו את הסיבה העיקרית למעצרו בין אם מדובר בחשד לביצוע עבירות טרור ובין אם מדובר בעבירה של הפרות סדר או בעבירות פליליות אחרות. עם הגעתו למתקן הכליאה בתוך זמן קצר מקבל העצור אינפורמציה רבה יותר.

לסיכום

טענות ארגון "אמנסטי" לפיה מוחזקים עצירים INCOMUNICADO אין לה על מה שתסמוך, אכן בתחילת ההתקוממות נוצרה בעיה אמיתית של יכולת טכנית של איתור עצירים והודעה למשפחות בגלל כמות הארועים הגדולה פיזור מתקני הכליאה והעדר מערכת ממוחשבת. בעיות אלה כבר מזמן אינן קיימות והנסיון של הארגון בדו"ח להציגן כ"שיטה" הינן נסיון משולל יסוד.

9. מעצרו הראשוני של חשוד בעבירה ואי הבאתו בפני שופט

א. אכן, עפ"י המצב החקיקתי בשטחים (סעיף 78 לצו בדבר הוראות בטחון, תש"ל - 1970 - להלן הצו), ניתן לעצור חשוד בעבירה לתקופות המצטרפות יחדיו עד כדי 18 ימים, מבלי לבקש הוצאת צו מעצר על ידי שופט,

עם זאת, אין הדו"ח מציין כי בית המשפט הצבאי מוסמך על פי סעיף 78 (ט) (1) לצו, להורות על שחרורו של עצור גם בתוך התקופה הנזכרת.

מ ו ג ב ל

- ב. בפועל מגישים עצורים ובאי כוחם בקשות לשחרור ממעצר עוד בשלבים הראשונים של המעצר ובתי המשפט הצבאיים דנים בבקשות אלה תוך ימים ספורים.
- מסיבה זו אין כל ממש בטענה כי נשללת מהעצורים בשטחים זכות "הביאס קורפוס" הנתונה לתושבי מדינת ישראל מאחר שניתן לפנות לבית המשפט הצבאי ולבקש את ביטולה של פקודת המעצר שהוצאה על ידי קצין משטרה, אין צורך בפנייה לגורם משפטי אחר על מנת שזה ידון בבקשה.
- ג. יצויין עוד לענין זה, כי ניתן להניח שבית המשפט העליון בישראל לא ינעל את שעריו בפני עתירה של "הביאס קורפוס" המוגשת על ידי תושב השטחים, באותם מקרים בהם היה נענה לבקשה דומה של תושב או אזרח ישראלי.

10. הארכת מעצר על ידי שופט ושאלת היצוג בידי עורך דין

- א. בחלוף 18 ימים ממועד המעצר, נדרשת פקודת מעצר של שופט על מנת להמשיך ולהחזיק את העצור במשמורת.
- באותה מידה יש צורך בצו של שופט המורה על מעצרו של נאשם עד לסיום ההליכים המשפטיים נגדו, לאחר שהוגש כתב אישום.
- ב. בניגוד לנטען בדו"ח, אין כל מניעה כי משפחתו של העצור תמנה לו סניגור אשר ייצגו בהליכי המעצר. בשלב זה, מודעת משפחת העצור לכל הנתונים הרלבנטיים לרבות מקום כליאתו של בנה, ולפיכך אין שחרר לטענה לפיה נמנעת אפשרותו של העצור להיות מיוצג בעת הדיון להארכת מעצרו.
- כפי שהודענו בתצהיר לבג"צ, מקום בו נמסר למזכירות בית המשפט כי נאשם או עצור מסויים מיוצג בידי סניגור פלוני, כי אז מזומן אותו סניגור לדיון בנושא המעצר.

מ ו ג ב ל

מ ו ג ב ל

ג. כאשר העצור מופיע בפני השופט כשהוא אינו מיוצג, נמסרת לו הודעה על זכותו למנות לעצמו סניגור. כמו כן נמסר לו כי הסניגור יהיה רשאי להגיש בקשה לבית המשפט לשחרורו מהמעצר. בקשה מעין זו אם מוגשת, יש לקיים את הדיון בה תוך ימים ספורים וכלל מתבצע הדבר בפועל.

ד. הסוגייה הנוגעת למניעת מפגש בין חשוד בעבירה לבין עורך דינו מוסדרת בסעיף 78 ג' לצו ומאחר שמדובר בהסדר חקיקתי, אינני רואה מקום להדרש לכך. ראוי להדגיש, עם זאת, כי ההסדר זהה לזה הקיים בישראל על פי חוק סדר הדין הפלילי, אולם התקופות בהם ניתן למנוע את המפגש ארוכות יותר בשל התנאים המיוחדים לאיו"ש ולאזח"ע.

11. דיונים בבקשות לשחרור בערובה

א. גם אם מסיבה הנוגעת לטעמים של בטחון האזור או של טובת החקירה, נמנעת האפשרות מעורך הדין לפגוש את לקוחו, אין בכך כדי לבטל את האפשרות להגיש בקשה לשחרור בערובה או לשחרור ממעצר בלא כל תנאי.

בקשות אלה הנקראות "ב.ש." זוכות להתייחסות מיוחדת מצד בית המשפט וניתן לדון בהם במהלך המשפט גופו על ידי השופט המטפל בתיק, או בנפרד מההליך המשפטי.

ב. על פי ההנחיות הקיימות, כפי שאף הבהרתי לנציג "אמנסטי", בקשות מעין אלו נשמעות תוך כ-3 ימים, אלא אם יש מניעה אובייקטיבית לעשות כן.

מניעה כזו יכולה להיות תקלה באיתורו של החשוד או של הנאשם או, בקשה של הסניגור לדחות את מועד הדיון, דבר שהינו שכיח למדי במקומותינו.

נציג "אמנסטי" בחר להסתמך גם בענין זה כהרגלו, על טענותיהם של הסניגורים לפיהם הדיונים אינם מתקיימים תוך ימים ספורים, כפי שנמסר על ידינו.

מ ו ג ב ל

מ ו ג ב ל

ג. דא עקא שבענין מהותי זה ניתן למצוא תנא דמסייע לגישתנו דוקא בדו"ח ב"צלם" מחודש יולי 1991. תחת הכותרת "הסדרת הדיונים בשחרור בערובה" נאמר בדו"ח כדלקמן:

"רוב הדיונים מתנהלים בנוכחות עורכי דין ובתוך מספר ימים".

מספר עורכי דין התלוננו בפני מחברי דו"ח ב"צלם" כי "לעיתים קרובות מתקיים הדיון בשחרור בערובה כעבור שבוע ואף יותר מיום הגשת הבקשה".

ד. אנו, כמובן, עומדים על דעתנו כי הכלל הוא שבקשות לשחרור בערובה נשמעות בנוכחות סניגור תוך 3-4 ימים מעת הגשת הבקשה ומכל מקום אין מדובר בשיטה לפיה נמנע בית המשפט מלזמן סניגורים כאשר התיקים נקבעים לדיון כעבור שבועות מספר, כפי שנטען בדו"ח "אמנסטי". טענות אלה הינן כוזבות בעליל וכל מטרתן להכפיש את המערכת המשפטית.

12. פגישות בין עורכי הדין לבין עצורים במתקני הכליאה

גם כאן עיקר טענות כותבי הדו"ח מבוסס על שיחות עם עורכי הדין ולדאבוננו לא נבדק במציאות. בכל בית כלא יש הסדרים שנועדו להקל עד כמה שאפשר על עורכי הדין לפגוש עצורים ולאפשר להם גישה חופשית ודיסקרטית למשך הזמן הראוי כדי להכין את הגנתם של העצורים. בכל מתקן ישנם מועדים קבועים ושעת קבועות בהן ניתן לעשות זאת, ובחלק גדול ממתקן הכליאה לעשות בתיאום כלשהו. אמנם נכון שלא בכל מקום תנאי המפגש הינם מהמשופרים ביותר, וזאת מחמת קשיים תקציביים. יחד עם זאת במשך הזמן נעשים שיפורים שנועדו להקל על הפגישות ועל תנאי הפגישה. כך למשל הוקמו לפני כשנה מבנים מיוחדים במתקן הכליאה בקציעות שבהן יכולים עשרים וחמישה עורכי דין בעת ובעונה אחת לפגוש עצורים בתנאים הוגנים.

בכוונתנו להקים מבנים כאלו בכל מתקני הכליאה. ויש לצפות כי הדבר ייעשה בחודשים הבאים. באשר לצורך בתיאום מראש ייתכן ובגלל ריבוי עורכי הדין הרוצים להגיע למתקן מסויים כדי לפגוש עצורים נוצר צורך בתיאום מראש על מנת למנוע מצב שבו עורכי דין רבים יאלצו לכתת רגליהם בלא שניתנה להם האפשרות לפגוש את באי כוחם. בכל מקרה התיאום מראש הנדרש הינו לזמן קצר ולא יותר מ-48 שעות.

13. מעצר עד תום ההליכים של עצורים

ברצוננו להביא לידיעת ארגון "אמנסטי" עובדה שמשום מה נעלמת מנגד עיניו בבואו להעביר תחת שבט ביקורתו את מערכת המשפט הצבאית שבטחים. בשנים האחרונות נעשתה שורה ארוכה של תיקוני חקיקה שעיקרן הקניית זכויות לתושבים, עצורים ולנאשמים, זכויות אשר אינן מוקנות להן במשפט הבנ"ל, ואינן מוקנות להן בדין המקומי, וזאת כדי לעשות ככל הניתן ולהשוות זכויותיהם לאלו אשר בישראל (כמו למשל, הקמת ערכאת ערעור שבטחים ומתן אפשרות לנאשמים לערער על החלטות על פסקי דין, זכות הפגישה עם עורך הדין וכו'). יחד עם זאת עדיין צריך לזכור, שהמצב באיזורים שונה באופן מהותי מהמצב בישראל ובמיוחד מאז תחילת ההתקוממות. עובדה שגרמה לכך שבטחים, נאלצת מערכת המשפט הצבאית להתמודד עם אלפים רבים של עצורים, בהיקף שלא היה כמותו בעבר, כאשר אין כמעט אפשרות לנהל משפטים של נאשמים שאינם במעצר. וודאי ידוע לארגון "אמנסטי" שבשל איומים ומעשי רצח כנגד שוטרים, התפטרו מאות שוטרים ערבים מקומיים באופן שאינו מאפשר תפקוד נורמלי של מערכת אכיפת החוק. יש קושי רב להזמין נאשמים המשוחררים בערבות וכמעט בלתי אפשרי להזמין למשפט עדים מקומיים. מעבר לכך תקופות ארוכות לא ניתן לקיים משפטים של נאשמים, בין היתר בשל שביתות בלתי מוצדקות לחלוטין, על רקע ברור של עוה"ד באין"ש ובאזח"ע. במציאות כזו לא ניתן בשום אופן להשוות מגבלות המוטלות בחוק סדר הדין הפלילי בישראל לאלו הקיימות בתחיקת הבטחון.

כל נסיון כזה מתעלם במכוון ובאופן שיטתי מהתופעות הקשות בהן נאלצת מערכת המשפט שבטחים להתמודד יומיום.

14. הטענה בדבר שימוש במעצר כאמצעי לענישה או להפעלת לחץ

מחברי הדו"ח טוענים כאילו קיימת מטרה של מעצר אנשים בלא שישנם חשדות כלשהם נגדם, הם אינם נחקרים כלל ובתום תקופה קצרה הם משתחררים כאשר סיבת המעצר, הינה שרירותית ונועדה להפעלת לחץ על האנשים ועל קרוביהם.

טענות אלה יש לשלול מכל וכל, המעצר אינו אמצעי לענישה, ואיננו מופעל כשיטה להפעלת לחץ. אכן ייתכן שאנשים שנעצרים משתחררים לאחר פרק זמן קצר, בין אם ע"י שופט צבאי שלא השתכנע כי קיימות ראיות המצדיקות המשך המעצר ובין אם קצין משטרה שחרר את העצור לאחר שסבר כי אין עילה להחזקתו במעצר.

כפי שמובהר בתגובתנו לדו"ח כל עציר ושאי להגיש בקשה לשחרור ממעצר מיד עם מעצרו והבקשה חייבת להיות נדונה ע"י שופט צבאי בתוך 3 ימים. הוראת חוק זו פועלת היטב ויש בה יותר מכל למנוע מצב כלשהו בו ייעשה שמוש לרעה בסמכויות המעצר.

15. טענות בדבר עינויים ושיטות חקירה בלתי חוקיות

גם במקרה זה יש להניח שדו"ח "אמנסטי" מתבסס על דו"ח קודם של ארגון "בצלם", אשר גבה תצהירים מכמה עשרות עצורים ובהן טענות על עינויים ושיטות חקירה אלימות ובלתי חוקיות. כזכור בעקבות דו"ח ארגון "בצלם" מינה הרמטכ"ל את האלוף במילואים ורדי, להיות קצין בודק במטרה לחקור את הטענות החמורות המופיעות בדו"ח. על אף שהדברים פורסמו בכל אמצעי התקשורת בישראל ומחוצה לה לא טרח ארגון "אמנסטי" לייחס החשיבות הראויה לעובדה זו. בנוסף לכך לא טרח ארגון "אמנסטי" לציין כי הוגשו כתבי אישום לבתי דין צבאיים כנגד חוגרים שכלפיהם התגלו ראיות לכאורה על עבירות פליליות במהלך חקירתם של עצורים. הארגון לא מסר עובדות אלו בדו"ח על אף שהיו ידועות לו, כי הן עומדות בסתירה מוחלטת לטענות לפיהן שיטות החקירה הבלתי חוקיות מופעלות כשיטה במתקני הכליאה כנגד נחקרים. שיטה הנעשית בעידודן ובהסכמתן של רשויות הצבא והרשויות המוסמכות במדינת ישראל.

16. תקלות בזימון נאשמים ועדים לבתי המשפט

בדו"ח נטען כי קיימת תופעה לפיה נאשמים עצורים המוזמנים לבתי המשפט אינם מתייצבים מחמת תקלות טכניות. בעניין זה נציין כי אכן בעבר בשל הפיזור הרב בין מתקני הכליאה והעדר מערכת ממוחשבת מתאימה היו תקלות רבות בהתייצבות נאשמים בבתי המשפט. במשך הזמן הוקמה מערכת שאילתא ממוחשבת והוסדרו קווי תקשורת בין בתי המשפט למתקני הכליאה, וכיום ברוב המקרים הנאשמים מגיעים לבתי המשפט באופן סדיר. יתכן וקיימות תקלות אך הן היוצא מן הכלל, ואינן יכולות בשום אופן, ללמד על הכלל.

ואשר לעדים, כידוע מרבית העדים המגיעים לבתי המשפט הצבאיים הינם חיילים אשר היו עדי ראיה לביצוע עבירות בהן מואשמים נאשמים בבתי המשפט הצבאיים. חיילים אלה נמצאים תקופות קצובות באיזורים וביתר הזמן נמצאים בפעילות אחרת במסגרת חובותיהם באיזורים שונים בארץ. אכן קיים קושי בזימון העדים, אך עיקרו של הקושי הוא נחלת העבר, וכיום מרבית העדים מתייצבים. עובדת אי התייצבותם של העדים מנוצלת בד"כ ע"י הנאשמים המעדיפים לכפור באשמה עד הרגע, שבו מובא העד, ואז הם ממהרים להודות, שמא ישמע העד ותתבהר התמונה. לסיכום הטענות הללו המופיעות בדו"ח הן עיקרן נחלת העבר, כאשר אין ספק שבמערכת רחבת היקף וגדולה כל כך קיים אחוז קבוע נמוך של תקלות, שצריך לראותו בפרופורציה הנכונה.

מ ו ג ב ל

17. דרך מינוי השופטים הצבאיים והטענה בדבר תלותה של המערכת המשפטית

א. על פי סעיף 3 (ב) לצו ממנה מפקד כוחות צה"ל באזור את השופטים הצבאיים וזאת בהמלצת הפרקליט הצבאי הראשי. בפועל מכוונסת ועדת מינויים שחבריה הם נשיא בית המשפט לערעורים, סגן הפרקליט הצבאי הראשי, ראש לשכת עורכי הדין, ראש ענף הדין הבינלאומי במפצ"ר ושני נשיאי בתי משפט צבאיים להמליץ על המועמד המתאים לשיפוט, בסדיר ובמילואים.

ב. הגם שפורמלית נעשה המינוי בידי הנורמה הבסיסית בשטח הנתון לתפיסה לוחמתית, אין ללמוד מכך דבר וחצי דבר על עצמאותה של המערכת ושל השופטים כפרטים. לענין זה ראוי לצטט את סעיף 7א. לצו הקובע לאמור:

"בענייני שפיטה אין מרות על מי שבידו סמכות שפיטה, זולת מרות הדין ותחיקת הבטחון".

ג. עצמאותה של המערכת השיפוטית בשטחים זכתה לחיזוק נוסף עם הקמתו של בית המשפט לערעורים. ערכאה זו משמשת כמפקדה ממונה על בתי המשפט של הערכאה הראשונה כך שאין בתי המשפט דלמטא נזקקים בחיי היום יום לשיג ושיח עם הפיקודים המרחביים ועם מפקדת הפרקליט הצבאי הראשי.

ד. בפועל וכך הדבר מאז שנת 1967, אין כל התערבות בעשייה השיפוטית מצד גורמים שאינם נמנים על המערכת השיפוטית והכללים בענין זה ידועים ומוכרים. כמו כן לא היה מקרה בו הועבר שופט משפטאי מתפקידו בשל העדר שביעות רצון של מפקד כוחות צה"ל באזור, מדרך תפקודו.

יצוין עוד כי מרבית השופטים המשפטאים הינם אנשי מילואים אשר מובן מאליו כי אינם תלויים בקידומם בגורמים שמחוץ למערכת השיפוטית.

אראה קב"ן 2
הינן

מ ו ג ב ל

ה. בניגוד לנטען בדו"ח, אין עוד צורך באישור גזר הדין על ידי מפקד האזור וההוראה בענין זה נכנסה לתוקף לפני כמחצית השנה. תיקון זה בא לבטא בצורה מוחשית את חוסר תלותה של המערכת השיפוטית וזאת בשעה שסמכותו של מפקד כוחות צה"ל באזור הינה להקל בעונש בלבד. יצויין כי על פי חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו - 1955 יש להביא כל גזר דין הניתן על ידי בית דין צבאי לאישורו של ראש המחוז השיפוטי. כאמור, בוטלה חובה זו בשטחים ואין עוד צורך באישור גזר הדין.

18. ההליך המשפטי גופו

- א. בדו"ח "אמנסטי" מצוטטים סעיפים 9 ו-10 לצו העוסקים בדיני ראיות ובסדרי הדין בפני בתי המשפט הצבאיים. מחבר הדו"ח טרח להדגיש את הנאמר באותן הוראות לפיהן רשאי בית המשפט לסטות מדיני הראיות מטעמים מיוחדים שירשמו וכן שהינו רשאי להורות על כל הוראה הנוגעת לסדרי דין שלא נקבעה בצו, באופן המתאים ביותר לעשיית דין צדק.
- ב. אילו נתבקשנו להתייחס לשאלה זו היה מובהר למר וסלי דריק הנכבד כי בפרקטיקה וכן על פי פסיקתו של בית המשפט לערעורים, אין בתי המשפט הצבאיים סוטים מדיני הראיות החלים בישראל ואינם פועלים על פי סדרי דין נפרדים. אכן, כוונת המחוקק הינה להעניק לבתי המשפט הצבאיים גמישות רבה יותר בקביעת דיני הראיות וסדרי הדין, לשם עשיית דין צדק. ואולם, קביעתנו הברורה הינה כי אין לעשות שימוש בהיתר זה ומן הראוי לפעול בהתאם לכללים המקובלים בישראל - וכך אמנם נעשה.

מ ו ג ב ל

מ ו ג ב ל

ג. בדו"ח "אמנסטי" נטען כי התרגום בבתי המשפט הצבאיים אינו משביע רצון תמיד.

בפועל מופיע מתורגמן בכל הליך משפטי, לרבות בדיונים להארכת מעצר. נעשה מאמץ מיוחד להציב בתי המשפט מתורגמנים השולטים היטב בעברית ובערבית ובקיאים במלאכת התרגום. ככלל, רמת התרגום הינה טובה ואף למעלה מזה. אולם יתכנו מקרים בהם, בלית ברירה, יעשה שימוש במתורגמנים טובים ומיומנים פחות. בעיה זו תפתר באופן מלא לאחר שיפתחו בקרוב קורסי הכשרה למתורגמנים שילוו בבחינות קבלה.

ד. אשר לתרגום כתבי האישום, הרי שהזכר נעשה כעניין שבשיגרה למעט בכתבי האישום הסטנדרטיים העוסקים בהפרות סדר כמו ידווי אבנים. כתבי אישום אלה אינם מתורגמים בשל המעמסה הכבדה אשר תוטל על צוות המתורגמנים הקטן בבתי המשפט. ברם, לבקשה מיוחדת של נאשם או סניגור על בית המשפט למסור כתב אישום מתורגם גם בתיקים מסוג זה. אין צורך לאמר כי בכך אין כדי למנוע את הקראת כתב האישום באולם ותרגום כל האישומים מעברית לערבית.

ה. אינני רואה מקום לעסוק בטענה, הגובלת בהשמצה, לפיה נוטים בתי המשפט להאמין לעדויותיהם של חיילי צה"ל ולהעדיף על עדויות הנאשמים ועדי ההגנה מטעמם. ההחלטה בעניין זה הינה החלטה שיפוטית טהורה הנתונה לשיקול דעתו של השופט היושב בדיון ושתפקידו לשמוע את העדויות ולהעריך את מהימנותם. אין כל שחר לטענה כי בהיותם של השופטים לובשי מדים תהיה מגמתם לתת אמון בעדויות אנשי כוחות הבטחון. יודגש כי גם בעניין זה עשוי בית המשפט לערעורים להתערב כאשר לא היתה כל אפשרות סבירה לתת אימון בעדות מסויימת ולהעדיפה על פני הגירסה הנגדית.

מ ו ג ב ל

1. אשר לטענות בדבר השיהוי הבלתי סביר בהליכים המשפטיים, הרי שדו"ח "אמנסטי" אינו עושה את האבחנה הנדרשת בין עצורים בתיקי פח"ע (פעילות חבלנית עויינת) לבין עצורים הנאשמים בהפרות סדר.
ככל שהדבר נוגע לנאשמים בעבירות של הפרת הסדר הציבורי (כולל ידוי אבנים, הנחת מחסומים, השתתפות בהפגנות אלימות, כתיבת סמאות עויינות וכד') מסתיים ההליך המשפטי, ככלל, תוך 2-3 חודשים לכל היותר.
במשפטים בנוהל מזורז, בהם נעסוק בנפרד, עשוי ההליך להסתיים תוך 7 עד 10 ימים.
שונה הדבר בתיקים בהם מיוחסת לנאשמים פעילות חבלנית עויינת.

2. בתיקי הפח"ע עשויים ההליכים המשפטיים להיות ממושכים ולעיתים אף מעבר לזמן הסביר. הסיבה העיקרית לכך נעוצה בהתנהגותם של סניגורי הנאשמים הנוקטים סחבת רבה בדיונים, בשל רצונם להגיע לתוצאות נוחות יותר מבחינתם.
מאחר שהנאשמים צפויים ממילא לשנות מאסר לריצוי בפועל, אין השעה דוחקת לגישתם של באי כח הנאשמים ובמוצהר מבקשים אלה לדחות פעם אחר פעם את הדיון עד שיושג הסכם משביע רצון מבחינתם לענין העונש.

מ"ר (קטלניה)
א"י יואל 2

3. שאלת השיהוי במשפטים נבדקה בסקר שערך ארגון בינלאומי מסויים והתברר כי 80% מהנאשמים טענו כי הדבר נגרם עקב בקשותיהם של הסניגורים עצמם.
במרבית המקרים באו הנאשמים ובני משפוחתיהם בטרוניה כנגד עורכי הדין בענין זה. מיותר לציין כי אין כל זכר לענין בדו"ח "אמנסטי" כאשר השיהוי במשפטים נזקף כל כולו לחובתה של המערכת השיפוטית.
לאחרונה הונחו השופטים הצבאיים שלא להענות עוד כבעבר לבקשות דחייה של סניגורים ונקבע כי לא ינתנו יותר מ-2 עד 3 דחיות במשפט, גם כאשר המטרה הינה להגיע לעיסקת טיעון עם התביעה.

מ ו ג ב ל

19. דחיית משפטים בעקבות טענות זוטא

לטענת כותבי הדו"ח במקום שניטענות טענות כנגד קבילות ההודאה בטענה, שההודאה ניתנה בשל דרכי חקירה בלתי חוקיות קיימות דחיות ארוכות שגורמות לכך שהנאשמים מעדיפים שלא לטעון טענות אלו להגנתם, ובאופן כזה נפגעת הגנתם. לענין טענה זו נוכל להעיר כי כמו דחיות רבות אחרות במשפטים, גם משפטי זוטא נדחים בד"כ ביוזמת הסניגוריה מסיבות שלהם ולא תמיד מסיבות ענייניות, עובדה זו אף הובהרה כפי שנאמר על ידינו בסקר שנערך ע"י ארגון בינ"ל.

20. משפטים בנוהל מזורז

א. הנוהל המזורז בשמיעת תיקי הפרות סדר נקבע על מנת לאפשר קיום מהיר של המשפט, תוך צמצום עינוי הדין לנאשם ומשפחתו וכן לאפשר שמיעת עדויות התביעה כל עוד העדים מצויים בהישג יד.

הנוהל המזורז אין משמעותו גמישות כלשהי בסדרי הדין ובדיני הראיות או צמצום בזכויותיו של הנאשם.

ב. בניגוד לנטען בדו"ח, ניתנת לעצור האפשרות ליצור קשר עם משפחתו וזו רשאית למנות לו סניגור. בפועל מופיעים רוב רובם של הנאשמים בהליכים אלו (למעלה מ-90%) כשהם מיוצגים בידי סניגור בישיבה הראשונה או השניה של בית המשפט. נאשם הכופר באשמה, משפטו נדחה ל-3 עד 4 ימים ותוך פרק זמן זה ניתנת בידו האפשרות להכין את הגנתו, לרבות יצירת קשר עם סניגור.

מ ו ג ב ל

ג. הטענה לפיה אין סיפק בידי הסניגורים להכין את הגנת שולחיהם הינה טענת סרק. בתיקי הנוהל המזורז מסתמכת התביעה בד"כ על טופס מעצר שטח ועל עדות חייל אחד או שניים, לכל היותר. הכנת תיק כזה מצריכה זמן קצר ביותר ולא נשמעה בפנינו כל טענה מצד נציגי הסניגוריה כי הדחייה הניתנת אינה מאפשרת הכנת התיק. במקרים מיוחדים רשאי כמובן בית המשפט להעניק אורכה גדולה יותר או לדחות את הדיון המשפטי, לבקשת נאשם או סניגורו, יותר מפעם אחת.

ד. המציאות מוכיחה כי המשפטים בנוהל מזורז תורמים לעשיית דין צדק באותם תיקים בהם צפויים הנאשמים לעונשים קלים יחסית. ככלל, אין כל פגיעה בעקרונות המנחים את בתי המשפט ובזכויות הנאשם וכאשר קיימת פגיעה כזו ניתן להביא הנושא לבחינתו של בית המשפט לערעורים.

ה. כדי למנוע מצבים בהם משפטים נמשכים זמן ניכר, הן מחמת העובדה שהעדים אינם נמצאים באיזור והן מחמת סיבות אחרות. נעשה מאמץ מיוחד לסיים משפטים בהליך מזורז באופן שנאשמים בעבירות שונות של הפרות סדר (השלכת אבנים, הבערת צמיגים, כתיבת סיסמאות, חסימת כבישים) נשפטים מספר ימים לאחר מעצרו והמשפט מסתיים בתוך כשבוע עד שבועיים. הטענה כי המשפחות אינן יודעות על המעצר ועל המשפט, הינה טענת סרק, שכן מרבית הנאשמים מיוצגים ע"י עורכי דין, חלקם הגדול נשכרו ע"י המשפחות. בהתאם להנחיות הניתנות למזכירות ביהמ"ש נמסרת הודעה על קיום המשפט למשפחת הנאשם בכל מקרה של משפט מזורז כזה.

21. עסקאות טיעון

- א. בעולם המערבי ובמדינת ישראל בכלל זה, מסתיימים למעלה מ-90% מהתיקים הפליליים, המתבררים בפני בתי המשפט, בעיסקת טיעון. בבתי הדין הצבאיים הפועלים על פי חש"צ אחוז זה הינו אף גבוה יותר.
- ככלל, בנויות המערכות השיפוטיות לניהול משפטי הוכחות בחלק קטן ביותר של התיקים, כאשר אין ביכולתן לעמוד בניהול משפטים כאלה כאשר חל שינוי מהותי במאזן ההודאות.
- ב. כזה היה המצב בבתי המשפט הצבאיים לפני תחילת ההתקוממות בשטחים, כאשר הן בתיקי הפח"ע והן בתיקי הפרות הסדר הסתיימו כ-90% מהתיקים בהודאה.
- מצב זה השתנה מהקצה אל הקצה לאחר פרוץ ההתקוממות. במטרה לפגוע במערכת המשפטית, בחרו מרבית הנאשמים, על דעת סניגוריהם, לכפור באשמה ולנהל משפטי הוכחות. בשל הקשיים בזימון נאשמים והבאת עדי התביעה מכל קצווי הארץ, היה ברור כי כפירה שיטתית זו עלולה להביא לקריסת המערכת.
- ג. בפועל נכזבה תוחלתם של המייחלים להתמוטטות מערכת בתי המשפט והשכלנו לנהל משפטי הוכחות בצורה מהירה ותקינה יחסית. בשל הצלחת המערכת להתמודד עם מדיניות הכפירה, חלה שחיקה מתמדת בגישה זו וכיום עומד אחוז התיקים המסתיים בעיסקאות טיעון (בשלב שלפני הצגת ראיות מטעם התביעה) על כ-50%.
- ד. קביעתו של דו"ח "אמנסטי" המתבססת על נתוני ב"צלם", לפיה 90% מהנאשמים מסיימים את משפטם בעיסקת טיעון הינה קביעה רחוקה מאד מהמציאות. אילו הודו 90% מהנאשמים באשמה המיוחדת להם, כי אז לא היו שוהים כיום כ-4500 עצורים עד תום ההליכים במתקני צה"ל ושב"ס.
- יצוין כי גם כאן יש לעשות אבחנה בין תיקי הפרות הסדר ותיקי הפח"ע כאשר בחלק נכבד של תיקי הפרות הסדר נדרשת התביעה להציג את ראיותיה.

מ ו ג ב ל

ה. בהסתמך על הנתונים הסטטיסטיים, אותם סיפק ארגון ב"צלם" לנציג "אמנסטי" מצביע הדו"ח על אחוז זיכויים נמוך ביותר,

מבין הנאשים הנותנים את הדין בפני בתי המשפט הצבאיים.

הנתונים מצביעים, כביכול, על 400 נאשמים שזוכו מתוך כ-10,000 נאשמים שעמדו לדין בשנת 1990 בפני בתי המשפט הצבאיים. מכאן מסיק הדו"ח כי אחוז הזיכויים אינו עולה על

4%.

ו. מסתבר כי דו"ח "אמנסטי" מוצא עצמו מסתבך בנתונים המוצגים

על ידו. אם אכן נכונה הקביעה כי 90% מהנאשמים מסיימים את עניינם בהודאה הרי שמדובר בשה"כ בכ-1000 נאשמים אשר בתקופה הנתונה בחרו לכפור באשמה. אם כך, עולה כי 400 נאשמים ממספר זה זוכו מכל אשמה, דהיינו 40% זיכויים ולא 4% כפי שטוען הארגון.

ז. האמת היא כי בשנת העבודה 91/90 הסתיים משפטם של 16,750 נאשמים מתוכם 9265 נאשמים בהפרות סדר, 5024 בעבירות פח"ע ו-2461 בעבירות פליליות שונות (כולל עבירות מס, עבירות תנועה וכד').

באופן מוחלט עומד אחוז הזיכויים על כ-5% וזה אחוז המקובל במרבית המערכות המשפטיות בעולם המערבי.

בפועל, אחוז הזיכויים גבוה הרבה יותר כאשר לוקחים בחשבון את העובדה כי רק כמחצית מהנאשמים מסיימים את עניינם במשפט הוכחות. באופן זה עומד אחוז הזיכויים על כ-8% ובתיקי הפרות סדר על קרוב ל-10%.

ח. הדו"ח מתיימר לטעון כי, הגם שאין פסול בעריכת עסקאות טיעון, הרי שסניגורים בבתי משפט צבאיים נאלצים לסיים את עניינם בהודאה בשל לחצים שונים המופעלים עליהם.

בין אותם לחצים מונה הדו"ח את תקופת המעצר הארוכה וחוסר הסיכוי להשתחרר בערובה וכן את עמדת התביעה הדורשת עונשים חמורים בהרבה על נאשמים הכופרים באשמתם.

מ ו ג ב ל

ט. יאמר מיד, כי שיקוליהם של הסניגורים המופיעים בבתי משפט צבאיים אם להודות באשמה או לנהל משפט הוכחות, אינם שונים מאלה הקיימים במערכות שיפוטיות אחרות.

בכל תיק צריך הסניגור לשקול את טובת הלקוח ובין היתר את העונש הצפוי לו אם יודה באשמה וזה שיוטל במקרה של כפירה. כמו כן על הסניגור לשקול את סיכויי הזיכוי מהאשמה או האשמות לעומת האפשרות להביא לתיקון כתב האישום במשא ומתן.

י. אין זה נכון לאמר כי, ככלל, עשויה תקופת המעצר בבתי המשפט הצבאיים להיות ארוכה מהעונש הצפוי וכי אין סיכוי לשחרור בערובה. תקופות מעצר ארוכות מאפיינות תיקי פח"ע ועל כן עמדנו בדברינו הקודמים, אך אין הדבר כן בתיקי הפרות סדר. בתיקים אלה עשויים בתי המשפט לשחרר נאשמים בערובה כאשר הדיון המשפטי אינו מתקדם.

יא. אשר לעמדת התביעה לעונש, ניתן לאמר כי נאשם שאינו מודה באשמה המיוחסת לו, אינו זוכה להקלה השמורה לנאשמים המסיימים את תיקיהם בהודאה ולעיתים אף בהבעת חרטה וצער. הטענה לפיה מוטלים עונשים כפולים ומכופלים על נאשמים הכופרים באשמה רחוקה מאד מהמציאות ומכל מקום ניתן לבקש התערבותו של בית המשפט לערעורים בשאלה זו.

יב. הדו"ח מתאר בצורה פלסטית את "מצוקתם" של הסניגורים דהיינו אם יבחרו לנהל משפט הוכחות לאחר כפירה באשמה. קטנים סיכוייהם להביא לזיכוי מרשיהם ומאידך אם יורשע הנאשם צפוי הוא לעונש כבד.

מסתבר כי מחבר הדו"ח אינו שבע רצון גם כאשר מסתיימים משפטים מסויימים בזיכוי. כך הוא הדבר בתיאור המשפטים שהתקיימו בג'נין ובחברון (עמ' 25-26 לדו"ח) שם זוכו הנאשמים מהאשמות שיוחסו להם, בחלקם מחמת הספק.

מ ו ג ב ל

אם ניתן היה לצפות להבעת סיפוק על כך ששופטים "מעזים" לזכות נאשמים, הרי שגם כאן מוטחת ביקורת קשה במערכת שכן המסקנה מהזיכוי הינה כי מלכתחילה לא היה מקום להגשת האישומים.

מהו אם כן תפקידו של בית המשפט, לפי דעת ארגון "אמנסטי", אם לא לבחון את ראיות התביעה ולהכריע לגופו של ענין.

י.ג. טענה לפיה נאשמים בעברות של ידוי אבנים הכופרים באשמתם זוכים בהוכחות לעונשים כבדים יותר.

עפ"י הנטען בדו"ח הנאשמים בעבירות של הפרות סדר המסיימים משפטם בהודאה באשמה משתחררים בד"כ ביום סיום המשפט, בתוספת קנס כספי הנגזר עליהם ואילו נאשמים הכופרים בהאשמות "זוכים" לעונשים חמורים הרבה יותר. גם כאן לצערנו הרב מוצגת תמונה חלקית המבוססת בעיקרה על דברי הסניגורים ולא נעשה נסיון כלשהו לראות את כל התמונה בכללותה.

כותב הדו"ח מתייחס בקלות ראש לעבירות של ידוי אבנים באופן שאינו ברור. עבירות של ידוי אבנים היינו עבירות בהן נעשה נסיון לגרום לפציעות חמורות או למוות של אנשים, ולכן עפ"י מהותן הינן עבירות פליליות חמורות. עפ"י הדין בישראל, באיזורים, ויש להניח בחלק מן המדינות הנאורות, נאשמים בעבירות מסוג אלה מוחזקים במעצר עד לסיום ההליכים נגדם. לענין זה נאשם שכופר באשמה לא ישוחרר בערבות רק מחמת העובדה שהוא כפר באשמה, ולפיכך הוא ימשיך ויהיה מוחזק במעצר עד תום ההליכים אלא אם כן בית משפט החליט לשחררו. באשר לנאשמים המודים באשמה, אין כל פסול בכך שהתביעה מסכימה כי בית המשפט יתחשב בבואו לגזור את דינם בעובדה שהודו בהאשמות, לפיכך נאשמים המודים באשמה יקבלו לעתים קרובות עונשים קלים מאלה שכפרו באשמה, וזאת מחמת התחשבות בית המשפט בהודאה באשמה, ברור לה אותם הם מביעים וכו', שיקולים אלה הינם שיקולים לגיטימיים בכל מערכת משפט והם לגיטימיים גם בשטחים, ואיננו מבינים את טרוניתו של ארגון אמנסטי בגין "גילויים אלה".

- א. חלק נכבד של הדו"ח מקדיש מר וסלי דריק לשיטת ניהול החקירה בידי גורמי הבטחון, דבר הגורם, לטענת הדו"ח, לכך שרוב רובם של הנאשמים מודים במיוחס להם כבר בשלב החקירה. המדובר, לגישת "אמנסטי", בחקירה המלווה בעינויים ובשימוש באמצעים פסולים אחרים המתוארים בצורה מסמרת שער.
- ב. מובן כי אין מקום לכל התייחסות מטעם מערכת בתי המשפט לטענות הנוגעות לאופן ניהול החקירה. ברם, יצויין כי גם בהקשר זה טועה דו"ח "אמנסטי" באי עשיית האבחנות הדרושות בין סוגי הנאשמים.
- ג. בתיקי הפרות הסדר (כשני שלישים מסה"כ התיקים המובאים בפני בתי המשפט הצבאיים), מתקיימת חקירה פורמלית גרידא שמהותה קבלת התייחסותו של הנאשם לאשמות - זאת ותו לא. לפיכך, אין למצוא הודאה באשמה בעבירות אלה, כבר בשלב החקירה. ראיות התביעה מבוססות בד"כ על עדי ראיה ולא על אמרתו של הנאשם. לעומת זאת במרבית תיקי הפח"ע מצוייה בתיק התביעה אמרתו של הנאשם בה הוא מודה בכל או בחלק מהאשמות שבכתב האישום.
- ד. לאור האמור, קביעתו של דו"ח "אמנסטי" לפיה הודו מרבית הנאשמים העומדים לדין באשמות במהלך חקירתם, בטעות יסודה. רוב רובם של הנאשמים אינם מודים באשמה עד שלב הגעתם לבית המשפט ולפיכך גורם זה אינו מאלץ את הסניגורים להגיע לעיסקאות טיעון.
- ה. אשר לניהול משפטי זוטא לשם החלטה בשאלת קבילותה של האימרה, הרי שההליך זהה לזה הקיים בבתי המשפט בישראל. לא ברור מדוע אם כן יצא הקצף על בתי המשפט הצבאיים דוקא. אשר להתייחסות לעדותם של חוקרי המשטרה והשב"כ, הרי שהדבר נקבע לגופו של ענין והוא בגדר החלטה שיפוטית טהורה.

מ ו ג ב ל

1. בפועל בוחרים הסניגורים שלא לנהל משפטי זוטא במרבית התיקים וכשם שניתן ללמוד מכך שאין הם תולים תקוות הצלחה בהליך זה, אפשר גם להסיק כי לדעת הסניגורים לא נגבתה האימרה תוך שימוש באמצעות פסולים.

2. ראוי להבהיר בהקשר זה, כי כאשר נאשם מתלונן על פגיעה גופנית בו שלא כדין, אף אם הדבר אינו נעשה במסגרת משפט זוטא, על השופט להדרש לכך ולתת לדבר ביטוי בפרוטוקול. כמו כן נדרש השופט להעביר הנושא לטיפול הגורמים הנוגעים בדבר.

3. המקרה המתואר בעמ' 69 לדו"ח, באשר למשפט שהתנהל בחברון, אינו משקף את הפרקטיקה המקובלת בענין זה. אף כי העובדות המתוארות בדו"ח אינן מדוייקות די צרכן, היה על השופט להדרש לתלונתו של הנאשם ולהעביר את הנושא לחקירה. יחד עם זאת ראוי, להעיר כי הנאשם בתיק זה לא טען כלל כי הוכה במהלך חקירתו וכמו כן התאור המופיע בדו"ח באשר למצבו הרפואי רחוק מלשקף את המציאות. השופט טעה באותו מקרה בכך שלא ראה להדרש לנושא, פרט להשלכותיו לענין העונש, ועל כך הוער לו וכאמור הוצאו הנחיות מתאימות.

23. גביית הודאות ע"י שוטרים שאינן בשפה הערבית

ארגון "אמנסטי" טוען שההודאות הנגבות ע"י השוטרים בשטחים העצורים או מהחשובים הינן בד"כ בעברית. שפה אותה אין נאשמים מבינים או דוברים. טענה זו מועלית מזה זמן רב ונעשו בעבר מאמצים רבים למצוא לה פתרון. דא עקא שקיימת בעיה קשה של חוקרי משטרה המסוגלים לכתוב הודעות בשפה הערבית. כל החוקרים העוסקים בגביית הודעות מנחקרים הינם דוברי השפה הערבית, מדברים באופן שוטף ומבינים היטב. ברם הם מתקשים בכתיבה (כל מי שמתמצה בנושא יודע, כי יש הבדל מהותי בין ערבית מדוברת לערבית ספרותית).

מ ו ג ב ל

עפ"י ההנחיות הניתנות לחוקרים, מהלך גביית העדות נעשה בערבית, הם חייבים לתרגם לערבית את ההודעה לנחקר טרם חתימה, רק לאחר שהוא מבין את ההודעה הוא חותם עליה. בנוסף לכך קיימת הנחייה לחוקרים להעדיף גביית הודעות בכתב ידם של הנחקרים בשפתם היא, ולכן כל נחקר המביע את רצונו לכתוב הודעה בכתב ידו בקשתו מתקבלת. לפיכך ניתן לאמר שבחלק גדול מהתיקים ההודעות הן בשפה הערבית בכתב ידם של הנחקרים. יחד עם זאת בכל מקום שנאשם טוען בבית המשפט כי ההודאה שחתם עליה בשפה העברית אינה נכונה, או אינה מדוייקת נקרא החוקר למתן עדות והוא חייב בנוכחות הנאשם לפרט ולהסביר את ההודעה ואת ניסוחה ובא כוחו יכול לחקרו על כך.

24. שימוש בהודאות של שותפים לעבירה

עפ"י הנטען בדו"ח מרשיעים בתי משפט נאשמים על סמך הודאות של עדים במשטרה במסגרת סעיף 10א' לפקודת הראיות, על אף שאין ראייה נוספת הנדרשת מבחינת "דבר לחיזוק". טענה זו הינה טענה סתמית, וקשה לדעת על סמך מה היא מתבססת. מכל מקום ייאמר מיד, שבכל פסק דין אם נפלה בו לטענת סניגור, טעות משפטית, יואיל הסניגור להגיש ערעור לבית המשפט לעירעורים ויבקש את ביטול פסק הדין. לצורך כך הוקמה ערכאת הערעור ולכן קשה להתייחס לטענות סתמיות, שאינן מוצאות ביטוי בערעור, זכות הנתונה לנאשמים עפ"י הדין.

25. תרומתם של הסניגורים המופיעים בבתי המשפט הצבאיים לתקלות בניהול המשפטים

א. מחבר הדו"ח מציין בחצי פה ובשפה רפה, כי לעיתים נעדרים גם הסנגורים מהדיון המשפטי, אולם הדבר נובע לדעתו בשל כך שלא זומנו כראוי לדיון.

בכך מתעלם הדו"ח כליל מחלקם של הסניגורים ביצירת השיבושים בבתי המשפט.

כבר עמדנו בדברינו הקודמים על מדיניות הכפירה באשמה, שבשיתוף עם רבים מהסניגורים, היתה מטרתה למוטט את מערכת בתי המשפט הצבאיים.

ב. מרבית השיבושים נגרמים בשל שביתות פראיות של סניגורים מסיבות רבות ומגוונות שאינן קשורות כלל וכלל בפעילות בתי המשפט (כדוגמת אירועי הר הבית והרצח בגן הורדים בראשל"צ). לכך יש להוסיף העדרויות פתאומיות של סניגורים בלא הודעה מוקדמת ושלא על רקע שביתה וכן איחורים משמעותיים לדיונים המשפטיים.

כמו כן נוקטים הסניגורים בסחבת רבה בקיום מרבית תיקי הפח"ע.

ג. אין לי אלא להביע את פליאתי על כי נושא זה לא בא זכרו בדו"ח וניתן להסיק מכך כי המטרה הינה למצוא בכל מחיר פגמים במערכת השיפוטית מבלי לבדוק את הסיבות האמיתיות לכך.

כך למשל מזכיר הדו"ח בעמ' 77 את משפט ענקאווי, אשר בא על סיומו רק לאחר ישיבות רבות שבהם לא הובא הנאשם לבית המשפט. ראשית, התקיימו בתיק 22 ישיבות ולא 32 כנטען בדו"ח. כמחצית מהישיבות נדחו עקב אי הופעת סניגורים ומחבר הדו"ח אינו מוצא מקום להתייחס לנקודה זו כלל ועיקר.

מעבר לכך מדובר באדם שהוגדר "כטעון הגנה" ולפיכך חששו השלטונות להביאו לבית המשפט, אולם גם עובדה זו לא בא זכרה בדו"ח. המחבר בוחר להביא נתונים סלקטיביים המשרתים את התיזה אותה הוא מציג בדו"ח.

26. בית המשפט לערעורים באיו"ש ובאזח"ע

א. בית המשפט הצבאי לערעורים מאוזכר בדו"ח בקיצור נמרץ (עמ' 16 ו-17 לדו"ח) כאשר לאחר תיאור סמכויותיו על פי הצו, קובע מחבר הדו"ח כי לדברי מספר סניגורים נעשה שימוש נרחב במוסד זה על ידי התביעה הצבאית כל אימת שלא נקבע עונש בעיסקת טיעון. לעומת זאת נמנעים הסניגורים מלהגיש ערעורים בשל החשש כי יקבעו על ידי ערכאה זו תקדימים שליליים לענין העונש.

ב. מחבר הדו"ח אינו נזקק כלל לנתונים המספריים אשר סופקו לו על ידי נשיא ביהמ"ש לערעורים בפגישה עימו. אילו נדרש לנתונים, ניתן היה ללמוד כי ממועד הקמתו של בית המשפט לערעורים ב-1 אפר' 1989 ועד היום, נפתחו כ-3000 תיקי ערעור ובקשות רשות לערער, כאשר כ-80% מהתיקים מוגשים על ידי הנאשמים או באי כוחם.

דו"ח אין כל אזכור לאחוז הערעורים המתקבלים והוא אינו מביא כל התייחסות ערכית בנוגע לפעילותו של בית משפט זה.

ג. בית המשפט לערעורים הוקם בעיצומה של ההתקוממות בשטחים והדבר מעיד על חוסנה של המערכת ועל כוונתה לקיים מערכת משפטית מתוקנת המורכבת מבתי משפט של ערכאה ראשונה ושל ערכאת ערעור.

בצד היותה של ערכאת הערעור מפקדה ממונה על בתי המשפט של הערכאה הראשונה, קובעת ערכאה זו את רמת הענישה במרבית סוגי העבירות ובנוסף נותנת הלכות משפטיות במגוון נרחב של סוגיות משפטיות.

ד. בית המשפט לערעורים אינו מהסס לבטל דיון משפטי אשר לא התנהל על פי העקרונות והכללים המחייבים, בין אם מדובר בשיפוט בנוהל מזורז או בנוהל רגיל. בשורה ארוכה של הלכות הונחו בתי המשפט של הערכאה הראשונה בסוגיות משפטיות שונות כאשר פסקי הדין של ערכאת הערעור מודפסים כולם ומופצים לכל הגורמים, כולל לנציגי הסניגוריה באיו"ש באזח"ע.

מ ו ג ב ל

ה. על פי ההנחיות למזכירות, נקבע תיק בקשת רשות לערעור לדיון תוך כשבועיים ימים ואילו ערעורים עשויים להשמע תוך 2-3 חודשים לפי הענין. ערעורים דחופים נקבעים לדיון אף תוך ימים ספורים.

בימים אלה מתקיימים דיונים שמטרתם להסמיך את ערכאת הערעור לדון בערעורים על החלטות בנושאי מעצר. לאחר שיקבעו הכללים בענין זה תצעד המערכת השיפוטית בשטחים צעד נוסף לקראת השוואה של הדין הנוהג בשטחים לזה החל במדינת ישראל.

ו. ניתן רק להצטער על כי דו"ח "אמנסטי" לא הציג צד זה של המערכת השיפוטית בשטחים ונראה כי מגמתו הינה להבליט את אשר נראה שלילי בעיניו תוך טשטוש היבטים אחרים אשר עשויים, חלילה, להצטייר באור חיובי.

סיכום

27. ההתייחסות לדו"ח אינה יכולה, מטבע הדברים, לעסוק בכל נקודה ובכל פינה המופיעה בדו"ח הנרחב של ארגון "אמנסטי". עם זאת, הנני תקווה כי עלה בידינו להאיר ולו במעט את הסוגיות העיקריות הנזכרות בדו"ח ולהציג את הדברים מנקודת ראותה של המערכת.

28. נראה בעליל כי אין כל יסוד לקביעה, אשר זכתה להבלטה רבה באמצעי התקשורת, באשר לפגיעה בזכויות הנאשמים ולשלילת זכותם למשפט מהיר והוגן. חרף המציאות והתנאים הקשים, עושה המערכת השיפוטית בשטחים את כל הדרוש על מנת לקיים הליכים משפטיים מתוקנים, תוך שמירה על העקרונות המקובלים במדינה דמוקרטית והקפדה על זכויות הנאשם.

מ ו ג ב ל

29. הדוגמאות המוצגות בדו"ח אין בהם כדי להשליך על דרך ניהול המשפטים, כאשר מדובר בלמעלה מ-20,000 תיקים מסוגים שונים המתבררים בשנה אחת. אין זה קשה להציג מקרה חריג אחד או שניים כמאפיין את המערכת כולה, אולם בדיקה יסודית, אשר לצערנו לא נעשתה במקרה זה, היתה מוכיחה כי הדבר אינו משקף נכונה את דרך פעילותה של המערכת.

30. דו"ח "אמנסטי" מצטרף לשורה של דו"חות המתיימרים להציג באופן אובייקטיבי את תנאי בתי המעצר בשטחים ואת פעילות בתי המשפט הצבאיים בשטחים. אולם בפועל מדובר בדו"ח שאינו יורד לשורשם של דברים, שוגה בעובדות ובפרטים חשובים ומגיע למסקנות מוטעות ובלתי מדויקות.

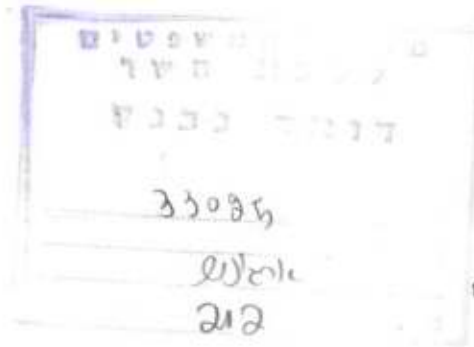
31. דו"ח זה כקודמיו לא ירפה את ידינו ואנו נמשיך לעשות את מלאכתנו נאמנה לשם ביצורה של מערכת המשפט בשטחים, תוך שמירה קפדנית על עצמאותה ועל הכללים והעקרונות אשר משמשים נר לרגלנו.

דוד סגן הפרקליט הצבאי הראשי
יהב, אל"מ

משרד המשפטים
המשרד הראשי

ירושלים, ה' בחשון התשנ"ב
13 באוקטובר 1991

32769



אל: שר המשפטים

הנדון: ביקור ג'אן דה קורטן (JEAN DE COURTEN) - מהצל"א הבי"ל;
פגישה עם שר המשפטים ביום ה', 17/10/91, בשעה 14:00 אחה"צ

ג'אן דה קורטן, מנהל ענף מבצעים של הצל"א הבינלאומי, יבקר בישראל בימים 16/10/91 - 18/10/91. הוא ייפגש עם שרי הבטחון, החוץ והמשפטים, וכן עם מתאם הפעולות בשטחים.

מטרת הביקור היא לדון במכלול הנושאים העומדים על סדר היום בינינו לבין הצל"א, ובראשם:-

1. שיטות החקירה של השב"כ

הצל"א טוען שזה זמן רב כוללות שיטות החקירה הננקטות ע"י השב"כ שימוש באלימות פיסית ואמצעים פסולים אחרים. אין הוא רואה כל שנוי או שיפור בתחום זה חרף התרעותיו הרבות. בישיבת עבודה שהתקיימה במשה"ח עם ראש משלחת הצל"א בישראל לקראת הביקור הצפוי, הודעתי, בהסתמך על סיכום עם פרקליטת המדינה, כי בימים אלה נבדקות מסקנות הצוות הבינמשרדי שמונה לבדוק את התלונות על שיטות החקירה וכי הנושא ייבחן ע"י ועדת השרים המצומצמת אשר מתפקידה לבחון מעת לעת אם יש מקום לשנוי הכללים החלים על חקירות, בהתאם להמלצת ועדת לנדוי. כן ציינתי כי המלצה אחרת של ועדת לנדוי לגבי ביקורת על יחידת החקירות של השב"כ ע"י ביקורת המדינה, אשר יישומה התעכב עד כה, מופעלת היום הלכה למעשה.

2. המשך השהייה של עצירים באגפי החקירות מעבר ל-28 יום

הנושא חוזר ועולה בכל פגישה עם הצל"א ונמצא בדיונים בדרגים הבכירים ביותר של מערכת הבטחון ושירות בתי הסוהר. בשיחה שקיימתי לאחרונה עם מבקר השב"כ הוא ציין שהתופעה נובעת בעיקר מהעובדה שבחלק ניכר מהמקרים מדובר בעצירים טעוני הגנה שיש קושי למצוא הסדר מתאים להחזקתם באגפים הכלליים.

...מצ"ב נייר הכולל מידע סטטיסטי בנושא זה שהמציא הצל"א בשבוע שעבר. הנייר מראה שביולי חלה ירידה ניכרת במספר העצירים המוחזקים באגפי חקירה לאחר 28 יום, אולם בספטמבר חלה שוב עלייה חדה.

3. אמנת ג'נבה ה-4

יישומה להלכה למעשה בשטחים ובמיוחד נושא הריסות בתים.

יש לציין כי שני נושאים שהיו על סדר היום עם הצל"א במשך תקופה ממושכת - בקורי משפחות בקציעות וביקורי הצל"א במתקני השהייה בהודעה מראש של 48 שעות - באו לאחרונה על פתרונם לשביעות רצון הצל"א.

מבחינת עתוי הביקור, לאור כינוסה של הועידה הבינלאומית של תנועת הצל"א בבודפשט בסוף נובמבר 1991 יש לראות חשיבות מיוחדת לביקור זה כי ייתכן שנושאים הקשורים בישראל (מעמד אש"פ, יישום אמנת ג'נבה בשטחים וכו') יתפסו מקום מרכזי בוועידה.

אזכיר גם שבסוף מרס השנה ביקר מר דה קורטן בישראל. מצ"ב שני דוח"ות על פגישותיו באותו ביקור שהמציא לנו משרד החוץ. כן מצ"ב מכתב מאת מתאם הפעולות בשטחים אל ראש משלחת הצל"א בישראל בנושא ההסדר בקציעות.

ב ב ר כ ה ,

תמר גולן

תמר גולן

DETAINEES HELD IN INVESTIGATION SECTIONS OVER 28 DAYS SINCE

THE ARREST

(according to notifications from the IDF, the Prison Service
and the Police)

03.06.91 02.07.91 30.07.91 01.09.91 29.09.91

PRISONS:

- Gaza	49	49	41	59	79
- Hebron	13	18	13	21	22
- Jenin	16	14	6	10	9
- Nablus I	6	5	3	6	5
- Ramallah	8	11	10	7	6
<hr/>					
Total prisons	92	97	73	103	121

POLICE STATIONS:

	8	5	2	5	4
--	---	---	---	---	---

MILITARY DETENTION CENTRES:

- Dahariyeh	8	6	4	2	12
- Far'a	24	3	7	20	23
- Tulkarem	9	17	11	6	11
<hr/>					
Total MDCs	41	26	22	28	46

Overall total	141	128	97	136	171
---------------	-----	-----	----	-----	-----



ארב"ל 2
תל' 3250

כ"ד ניסן תשנ"א
8 באפריל 1991
324.02

103172

אל : השגריר, ג'נבה
וזאת : ארב"ל 2

הנדון : משלחת הצל"א הבינ"ל

מצ"ב שני דו"חות על פגישותיה של המשלחת.

הביקור היה שגרתי ולא היו בעיות מיוחדות. מאידך, לא הצלחנו לסכם עם המשלחת אף אחת מהסוגיות העקרוניות בינינו.

כאשר חזר לג'נבה, הוציא דה קורטן הודעה לעיתונות ובה חזר על חלק מסוגיות אלו (הכרה דה-יורה בהחלטה של אמנת ג'נבה הרביעית, התנחלויות, הריסת בתים, גירושים, עצורים בחקירה, ביקורי משפחות). כמו כן ציין כי נפגש בעת ביקורו עם נציגי הפלסטינאים, ועם משפחות של חיילים נעדרים.

ב ב ר כ ה,

משה בן ציוני

- העתק: 1. גב' דורית בייניש, פרקליטת המדינה
 2. גב' חצר גולן, מנהלת הפס"ל לזכויות האדם וקשרי חוץ, מנ' משפטים
 3. מר סלי מריזור, לשכת שהב"ט
 4. אלי"מ דוד יהב, ס/פצ"ר
 5. אלי"מ אחז בן-ארי, רע"נ דבל"א, פצ"ר
 6. סא"ל אורי להט, קמ"ט צל"א, מנ' נפגעים, אכ"א
 7. רס"ן אפרים איש שלום, ע' מתפ"ש, משהב"ט
 8. גב' חרותה הראל, יועצת המשפטי, מנ' משטרה
 9. סני"צ קובי בכר, רמ"ד זרים, מנ"נ, המשא"ר, משטרת ישראל
 10. מר יוחנן ביין, ראש אגף ארב"ל
 11. מר רובי טייבל, היועץ המשפטי
 12. מר אלן ביקר, ס/יועמ"ט
 13. מר פנחס אביבי, מנהל מו"ט 2



ארב"ל 2
טל' 3252

שגור

י"ג בניסן תשנ"א
28 במרץ 1991
224.02

102421

הנדון: משלחת צל"א הבינ"ל (ICRC)

משלחת צל"א הבינ"ל ערכה את הביקור השנתי בישראל בין ה-22/3 ל-28/3, אחרי שהביקור נדחה מספר פעמים לפי בקשתנו בעקבות הדיונים במועבי"ט והצפיה לביקור שליח מזכ"ל האו"ם, וגם בגלל מלחמת המפרץ.

בראש המשלחת עמד ראש מטה המבצעים של הצל"א הבינ"ל ז'אן דה קורטן (JEAN DE COURTEN) וסגן נציג הכללי למוה"ח מרטין פורד.

המשלחת, בלוויית ראשי נציגות הצל"א בארץ, נפגשה עם שר הבטחון וגורמים במשרד הבטחון וצה"ל, עם שר המשטרה, פרקליטת המדינה ומ"פ מנכ"ל משרד החוץ.

בכל פגישותיהם העלו חברי המשלחת את הנושאים בהם יש חלוקי דעות עקרוניים ביננו: תחולת אמנת ג'נבה הרביעית בשטחים, גירושים, הריסת בתים והתנחלויות.

בפגישה עם פרקליטת המדינה (25/3) הדגישו חברי המשלחת את הנושאים הקשורים לעצורים:

1. שיטות חקירה - וביחוד טענתם כי השב"כ משחמש בשיטות פסולות, כולל עינויים.
2. השימוש בעצורים משתפי פעולה בחקירות של עצורים אחרים.
3. המשך שהיה באגפי החקירות מעבר ל-28 ימים.
4. תנאי החיים החומריים באגפי החקירות.

בנושא הראשון, בקשו לאפשר לנציגיהם להיות נוכח המשפטי זוטא. גב' ביינש הדגישה כי ישראל מכבדת את ההוראות ההומניטריות של אמנת ג'נבה הרביעית, פירושה של ממשלת ישראל להוראות אלו אומצה ע"י בג"ץ. הצעדים החריפים שנוקטים בהם נובעים מהמצב הבטחוני הקשה. בענין עינויים בעת חקירה, קבעה גב' ביינש חד-משמעית כי שיטות אלו הן בלתי חוקיות וכי בודקים כל תלונה לגופה וכבר הגישו כתבי אישום ואף הרשיעו חוקרים שהשתמשו בשיטות כאלו (הכוונה למקרה של שייך עלי).

בענין תנאים חומריים באגפי החקירות, הסכימה גב' ביינש שיש מקום לשיפורים וגם בתי המשפט התעניינו בנושא. הבעיה היא של תקציבים ואמצעים ולא של חוסר רצון טוב.



בפגישה עם שר המשטרה (27/3) בה השתתפו נציגי המשטרה והשב"ס העלו
שלושה נושאים עיקריים:

1. תנאים במתקני כליאה.
2. מעמדם של עצורים במזרח ירושלים ורמת הגולן.
3. תגובות מוגזמות של כוחות הבטחון (בעקבות כותרות בעתונות בענין
הוראות פתיחה באש לשוטרים).

נציג השב"ס הסביר את השיפורים שחלו בשנה האחרונה במתקן הכליאה
במגרש הרוסים ואת בעיית הצפיפות שמאפיינת את כל הפערכת ולא דווקא
עצורים בטחוניים בלבד.

נציג המשטרה הסביר עמדתנו לגבי עצורים פלילים (כולל זורקי
אבנים) ממזרח ירושלים ורמת הגולן שנהנים מכל הזכויות של אזרח ישראל
ואין להוסיף לזכויות אלו, ע"י הודעה לצל"א וביקורים בתקופת החקירה
שהיא קצרה מעלה.

בענין הוראות פתיחה באש הבהיר שר הבטחון שמדובר במקרים בהם
נשקפת סכנת חיים לשוטרים או לאזרחים וכי ההוראות הן במסגרת החוק.

נציג צל"א ביקשו מהשר לבדוק אצל הגורמים המוסמכים בכל הקשור
לחקירות, תקופת השהייה באגפי חקירות, שימוש בעצורים משחפי פעולה,
ותנאים החומריים באגפי החקירות. גם בקשו ליצור מגעים שגרתיים בין
הצל"א לנציגי השב"ס.

בפגישה עם מ"מ מנכ"ל משה"ח, הסביר מר ברנע את הבעייתיות של
החלטת מועבי"ט 681, והסכנה המשקפת לצל"א ולאמנות ג'נבה מפוליטיזציה.

מר דה קורטן הסכים והדגיש כי הצל"א הבינ"ל לא השתף בניסוח
החלטה ומתנגד לכינוס החתומות על אמנת ג'נבה.

מר דה קורטן הביע אכזבתו מהתגובות ששמע בישראל לדרישותיו. מר
ברנע טען שעל הצל"א להסתפק בהסכמתנו לכבוד את ההוראות ההומניטריות של
אמנת ג'נבה. הדרישה לקבל תחולתה דה-יורה היא פוליטית בעיקרה. הבעיות
הפוליטיות צריכות למצוא את פתרונן בתהליך השלום.

ב ב ר ב ה,

משה בן-ציוני



מנהל ארכ"ל 2
טל' 3252

מ מ ר

י"ח בניסן תשנ"א
2 באפריל 1991
224.02

102674

הנדון: פגישת משלחת הצל"א עם שהב"ט ב-24/3/91

מהצל"א: דה קורטן, פורר, קולום וסגנו.
מהצד הישראלי: מתפ"ט, ס/מתפ"ט, ס/פצ"ד, ס/ראש אכ"א, קצין קישור
אכ"א, סלי מרידור, שליח שהב"ט, מנהל ארכ"ל 2.

(א) בפתיחת השיחה דיווח דה קורטן בקצרה על פעילות הצל"א במפרץ. מד
הבטחון מסר על הדאגה השוררת בציכור הערבי בארץ לגורל הפלסטינים
בכווית וסיפר על פניות שקיבל בנושא. דה קורטן הוסיף שארה"ב
ובריטניה פועלות בנושא אצל ממשלות. ישנם בעיות, אך לא כה גדולות
כפי שפורסם בתקשורת. שורר אי סדר כללי בכווית ולדבר השלכות גם על
התושבים הפלסטינים.

(ב) דה קורטן פתח בהבעת הערכה לשת"פ עם ישראל. מקווה שיהיה שיפור
במצב לאחר תום מלחמת המפרץ. התלווה לסופרוגה בפגישתו עם הנשיא
בוש. התרשמו שהמשל מתכוון לשים דגש יתר ביישום המשפט ההומנטרי
הבינלאומי.

(ג) כאשר להחלטת מועבי"ט 681, ציין דה קורטן שהצל"א לא מצוד ביישום
דעיון המפגש של החתומות על אמנת ג'נבה. חוששים שהדבר יגרום
לפוליטיזציה של המשפט ההומנטרי הבינלאומי. הסבירו עמדתם בנושא
למזכ"ל האו"ם, איתו נפגשו לפני כחמשה ימים, וכן למספר ממשלות.

(ד) עם זאת, חשוב למצוא דרכים כדי לחת אמינות לצל"א. היו שטח
שיפורים, אך יש תחומים רבים המעונים טיפול והתייחסות מצד ממשלת
ישראל:

1. חייב להפציר בנו פעם נוספת בענין החלת אמנת ג'נבה הרביעית על
השטחים.
2. הריסות בתים, גידושים והתנחלויות נוגדים את אמנת ג'נבה.
3. שימוש בתחמושת חייה בפיוור הפגנות כשטחים.
4. צעדים אדמיניסטרטיביים: סגירת מוסדות חינוך, מניעת ביקורי
משפחה כמת"כ כשטח הקו הירוק.
5. נוהלי חקירה.
6. מעצרים, טיפול בעצירים, ביקור אצל העצירים באגפי חקירה. יש גם
מקום לשיפורים בתנאי הכליאה לפי הפלצות הצל"א.
7. גישה לנציגי הצל"א לכל העצירים (מתקני השהייה).
8. ביקור אצל שבויים מאר"ל ומתן גישה לצל"א למת"כ ברצועת הכחמון.
הנושא קשור גם לבעית שבויי ונעדרי צה"ל.
9. ביקור משפחות בכל מת"כ הצבאיים.



ה) להלן עיקרי הדברים של הכ"ט בתגובה לדה קורטן:
1. מתמודדים עם בעיה קשה. בשבועיים האחרונים נדקרו למות 5 ישראלים ושישה נפצעו. מעולם לא רצה להרוס בתים. אך הפומחות מצביעים על אמצעי זה כאמצעי הרחנה יעיל. לא זכור שנהרס פנוח בית של אדם חף מפשע.

2. מאז כניסתו לתפקיד, צומצם מאוד השימוש בתחמושת חיה. כחוצאה מההנחיות לש ירידה מתמדת במספר ההרוגים. קשה ליצור מצב שלא יהיה בו צורך להשתמש בכלל בתחמושת חיה. אם תהיה ירידה משמעותית ברמת האלימות לא מן הנמנע שבעתיד יוטל על כוחות משטרה למפל במצב תוך הוצאת הצבא מהשטח.

3. לגבי ביקורי הצל"א בתקני השהייה, עבין שהבעיה נפתרה ושיוכלו לבקר בהודעה מראש של 48 שעות, כנהוג לגבי מתקנים אחרים.

4. מסכים לעיקרון שיש לאפשר ביקורי משפחות אך במקרה של קציעות, המשפחות והאסירים הפכו את הנושא לענין פוליטי. הם רוצים לממש את הביקורים בתנאים שלהם. לא נוכל לקבל זאת. מצדנו בנינו כבר את התשתית לביקור ושנא הצל"א יוכל לשכנע את המשפחות לרדת מהפוליטיזציה של הנושא. יש גם היבט הבטחוני. לא נוכל להרשות לכני המשפחה להכנס לשטח ישראל ולעת"כ בה ללא בדיקה מראש.

ו) בנושא האחרון הגיב קולום שתגובת השר לא תוביל לממוש ביקורי משפחות בקציעות ובעת"כ בתוך שטח הקו הירוק. שאל שנא אין מקום לשנות את מדיניות ישראל בנושא. באשר לצד הבטחוני, במשך 20 שנה, לא היו בעיות בביקורי משפחות בעת"כ בתוך שטח הקו הירוק. דה קורטן הוסיף ישראל יכולה לבדוק את בני המשפחה ביציאתם ולפני כניסתם לעת"כ. ביקש שהשר ישקול צעד חיבוי בנושא, שיהווה איתות חיובי של רצון טוב כלפי אוכלוסית השטחים.

ז) שהכ"ט הגיב שמסכים איתם על העיקרון ביקורי משפחות. תימשך בדיקה נושא המימוש של העיקרון.

ח) בענין עצירים באגפי חקירות, פירט דה קורטן את טענותיהם, חזר על בקשתם לעמוד בקשר עם הגורם האחראי לחקירות והתלונן על כך, שחלף זמן רב, מאז הגישו הדו"ח שלהם על אגפי חקירה, עליו עד כה לא קיבלו כל תגובה.

ט) ס/הפצ"ר מסר שכבר הכינונו תגובה לדו"ח, אותו לקחנו כרצינות רבה. המדובר בנושא עדין, המבחין בין חקירת עברות פליליות ובין חקירת מעשי טירוף. במשך שנים לא היו הנחיות ברורות לחוקרים באשר להגדרת העבירה. כעת ישנן הנחיות ברורות, שאינן מאפשרות כל צורה של עינויים. פרקליטת המדינה בודקת כל עקרה של חריגה מההנחיות. אגפי חקירה במתקנים צבאיים הם מעטים. התנאים הפיזיים הקשיים נובעים מצפיפות יתר, אך נעשו לאחרונה שיפורים.



(י) שהב"ט אמר שנברך על כל מידע שהצלי"א יוכל להעביר אלינו על גורל השבויים והנעדרים. דה קורטן השיב שישו לצלי"א צינורות פתוחים לכל הצדדים, כולל באמצעות משלחות האירגון באיראן ובסוריה. הם מקיימים נוכחות קבועה בלבנון (לפרות חטיפת נציגיהם שם) כדי לשמור על צינורות תקשורת. ידוע להם על צינורות תקשורת של אחרים אך ציין שהצלי"א שומר על אמינותו ועל קשר עם כל הצדדים הנוגעים בדבר, הן בלבנון והן במדינות המעורבות. במגעיהם עם נציגים איראנים, מזכירים האחרונים את שייח עובייד, כלא אל-חיאם ואנשיהם שנחטפו בלבנון. הם מוכנים להעביר כל מידע, גם "בלי ערובות". המגעים האחרונים עם האיראניים נחקיימו לפני 10 ימים. שהב"ט חזר והדגיש שנהיה אסירי תודה על כל סיוע בנושא מצד הצלי"א.

ב ב ר כ ה,

בנימין אורון

62



מדינת ישראל
STATE OF ISRAEL
MINISTRY OF DEFENCE

COORDINATOR OF GOVERNMENT OPERATIONS IN
JUDEA, SAMARIA AND GAZA DISTRICT

Tel-Aviv, August 1, 1991

Mr. André Collomb
Head of Delegation
I.C.R.C.
Tel-Aviv

Dear Sir,

In reply to your last request to the Minister of Defence No. 91/189 of June 18, 1991, and following the discussions regarding family visits to prisons in Israel as well as a thorough consideration of the matter, I would like to inform you that we have decided to adopt the procedures that had already been proposed to you. Namely, that the list of family members provided by the prisoners to the prisons Authorities which will deliver it to the Civil Administration, if approved, will be forwarded to the I.C.R.C. and to the public so as to enable them to arrange the visits.

If this arrangement proves itself and is found to be satisfactory, we will begin to implement it in Ketsiot as of October 1991.

I would like to stress that due to the fact that Ketsiot detention center is located in a closed military zone, the arrangement outlined above will stay in force as pertaining to the Ketsiot detention center, even in the event that the entrance limitations to Israel will be lifted.

I hope that these arrangements will pave the way for the resumption of family visits to prisons in Israel.

Yours faithfully,


Major General Dani Rothschild

ירושלים, כ"ט בתשרי התשנ"ב
7 באוקטובר 1991

(32466)

212

לכבוד
תא"ל אורי שהם
נשיא בית המשפט לערעורים
באיו"ש ובאזח"ע
צ.ה.ל

שלום רב,

הריני מאשרת את קבלת מכתבך מיום 12 באוגוסט 1991 בנושא תגובת מערכת בתי
המשפט הצבאיים באיו"ש ובאזח"ע לדו"ח אמנסטי.

תוכן מכתבך הובא לידיעת השר.

בכבוד רב,

ר.פ.ב.
רבקה כלב
מנהלת לשכת השר

רכ/דא

ל. מ. ד. א. ב.

לישראל	הגנה	צבא
ועד עורכי	בית המשפט	בית המשפט
ובאזח"ע	באיו"ש	באיו"ש
02-957680	טל'	טל'
0263	ת"ע 2	ת"ע 2
תשנ"א	אלול	ב
1991	אוגוסט	12

משרד המשפטים	
לשכת השר	
דואר נכנס	
20-08-1991	
נוס'	2004
מפתח	101
תיק	212

לכבוד
 השר דן מרידור
 משרד המשפטים
 רח' צלאח א-דין
 ירושלים

הנדון: תגובת מערכת בתי המשפט הצבאיים
באיו"ש ובאזח"ע לדו"ח "אמנסטי"

1. מצ"ב לעיוןך התייחסות המערכת השיפוטית באיו"ש ובאזח"ע לדו"ח "אמנסטי", אשר פורסם בחודש יולי 1991.
2. תגובתנו לדו"ח עוסקת אך ורק באותם היבטים הנוגעים במישרין לבתי המשפט הצבאיים. בימים אלה מגבשת הפרקליטות הצבאית תגובה מקיפה לדו"ח "אמנסטי" וזו תדון גם ביתר הנושאים אשר לא היתה להם התייחסות במסמך המצורף.
3. אני תקווה כי תנתן לנו הזדמנות נאותה להציג בפרוטרוט את עמדתנו בנוגע למערכת השיפוטית בשטחים, כיון, שכידוע, לא טרח ארגון "אמנסטי" לאפשר עיון בדו"ח והתייחסות לתוכנו, טרם פרסומו של הדו"ח ברבים.

בברכה,

אורי שהם, תא"ל
 נשיא בית המשפט
 לערעורים באיו"ש ובאזח"ע

מוגבל
רשום

בית המשפט הצבאי לערעורים
באיו"ש ובאזח"ע
טל' 02-957680
ת"ע 2 0244
כד אב תשנ"א
4 אוגוסט 1991

פצ"ר
סגן פצ"ר
תצ"ר
רע"נ דבל"א

הנדון: התייחסות מערכת בתי המשפט הצבאיים
באיו"ש ובאזח"ע לדו"ח "אמנסטי" מיולי 1991

כללי

1. חלק נכבד משמונים עמודי דו"ח "אמנסטי", אשר התפרסם בחודש יולי 1991, מוקדש למערכת השיפוט בשטחים. הטענה העיקרית הינה כי נאשמים העומדים לדין בפני בתי המשפט הצבאיים אינם זוכים למשפט הוגן.
2. תגובתנו לדו"ח תעסוק, מטבע הדברים, אך ורק באותם נושאים ועניינים הנוגעים במישרין לפעילותה של המערכת השפוטית באיו"ש ובאזח"ע. נושאים נוספים הכלולים בדו"ח כגון: הליכי המעצר, מסירת הודעה על מעצר החשוד, דרכי ניהול החקירה ותנאי הכליאה, אינם נידונים במסמך זה.
3. גם נושא החקיקה החלה בשטחים וההמלצות לעשות בה תיקונים שונים, אינו יכול להיות חלק מהתייחסות המערכת השיפוטית. בתי המשפט דנים בסוגיות המובאות בפניהם על פי המצב החקיקתי הקיים ושינויי החקיקה אינם בתחום סמכותנו.
4. כך למשל, איננו רואים מקום להדרש לטענות באשר להוראות הצו בדבר איסור פעולות הסתה ותעמולה עויינת, תשכ"ז - 1967, אף כי הננו דוחים באופן מוחלט את הטענה כי צו זה מאפשר העמדה לדין של אדם בגין הבעת דעה פוליטית גרידא. מן הראוי כי התייחסות לשאלת אסירי המצפון תוצג על ידי הגורמים המוסמכים לכך.

מ"א
מ"ב

מ"א מ"ב מ"ג
מ"ד מ"ה מ"ו
מ"ז מ"ח מ"ט
מ"י מ"יא מ"יב
מ"יג מ"יד מ"טו
מ"טז מ"טז מ"יז

מ"א
מ"ב
מ"ג
מ"ד

מ"א מ"ב מ"ג מ"ד מ"ה מ"ו מ"ז מ"ח מ"ט מ"י מ"יא מ"יב מ"יג מ"יד מ"טו מ"טז מ"טז מ"יז

מ"א

1. מ"א מ"ב מ"ג מ"ד מ"ה מ"ו מ"ז מ"ח מ"ט מ"י מ"יא מ"יב מ"יג מ"יד מ"טו מ"טז מ"טז מ"יז
2. מ"א מ"ב מ"ג מ"ד מ"ה מ"ו מ"ז מ"ח מ"ט מ"י מ"יא מ"יב מ"יג מ"יד מ"טו מ"טז מ"טז מ"יז
3. מ"א מ"ב מ"ג מ"ד מ"ה מ"ו מ"ז מ"ח מ"ט מ"י מ"יא מ"יב מ"יג מ"יד מ"טו מ"טז מ"טז מ"יז
4. מ"א מ"ב מ"ג מ"ד מ"ה מ"ו מ"ז מ"ח מ"ט מ"י מ"יא מ"יב מ"יג מ"יד מ"טו מ"טז מ"טז מ"יז

5. מעיון מדוקדק בדו"ח עולה כי, הגם שנציג "אמנסטי" מר וסלי דריק נפגש עם גורמים שונים בפרקליטות הצבאית וביניהם עם הח"מ, הרי שעיקר הממצאים והמסקנות מבוססים על הפרטים והנתונים אשר נמסרו לו על ידי כ-30 סניגורים עימם נפגש ותוך הסתמכות נרחבת על דוחו"ת ארגון ב"צלם" אשר התפרסמו מאז תחילת ההתקוממות בשטחים. ספק רב אם ביקורים קצרים וחטופים בבתי המשפט הצבאיים היה בהם כדי לספק לכותב הדו"ח מידע מספיק על הנעשה במערכת השיפוטית בשטחים.

6. עוד קודם שתבוא התייחסות מפורטת לנושאים המופיעים בדו"ח בנוגע למערכת בתי המשפט, ניתן לאמר כי דו"ח זה אינו יכול להתקבל כמסמך אובייקטיבי המציג נאמנה את המצב והעובדות לאשורן. עיון שטחי בדו"ח מגלה מגמה של פסילת כל הנעשה בבתי המשפט מבלי להכנס לעומקם של התהליכים ומבלי לעשות אבחנות חשובות בין סוגי משפטים וקבוצות הנאשמים הבאים בפני בתי המשפט. הדו"ח לוקה בקביעות גורפות שאין להם ביסוס עובדתי ואין צריך לאמר כי טענות הסניגורים לא נבדקו ועומתו עם התיקים הספציפיים אשר התבררו בבתי המשפט השונים.

7. אין צריך לאמר כי למרבית הגורמים עימם נפגש נציג "אמנסטי" יש ענין ברור לפגוע במערכת השיפוטית בשטחים, הנתפסת על ידם כחלק מהממסד הישראלי בשני האזורים. ניתן היה לצפות כי ארגון "אמנסטי" ידרוש ראיות ומסמכים לאימות הטענות, דבר אשר, למרבה הצער, לא נעשה.

8. בנוסף, לא טרח נציג הארגון להעביר את הדו"ח לתגובה ולהתייחסות טרם הפצתו בניגוד לעקרונות היסוד להם מטיף ארגון "אמנסטי". בשל כך באה התייחסות זו לאחר שהדו"ח הופץ ברבים, מבלי שניתנה הזדמנות הוגנת להגיב על הפרטים השונים המופיעים בו, טרם פרסומם.

9. הנני מוצא להדגיש כבר עתה כי בניגוד לקביעתו של דו"ח "אמנסטי", הרי שמערכת בתי המשפט בשטחים פועלת - על אף התנאים הקשים - בצורה ראוייה לשמה תוך שמירה מלאה וקפדנית על זכויותיו של הנאשם העומד לדין. העקרונות המנחים את בתי המשפט הצבאיים בשטחים אינם שונים, ככלל, מאלה הקיימים במדינת ישראל, כאשר המערכת מנחה את עצמה על פי הכללים החלים בבתי המשפט בישראל ופסיקתו של בית המשפט העליון.

10. בכל מקום שבו קיים שוני בחקיקה הרי שהדבר נובע, בעיקרו של דבר, מהתנאים המיוחדים הקיימים בשטחים, לרבות הפעילות החבלנית העויינת הגורמת לנפגעים רבים, יהודים וערבים כאחד, והמשך ההתקוממות המלווה במעשי אלימות חמורים ופגיעה קשה בנטחון ובסדר הציבורי.

11. ומכאן נעבור לדון בטענות ארגון "אמנסטי" כפי סדר הופעתם בדו"ח.

12. מעצרו הראשוני של חשוד בעבירה ואי הבאתו בפני שופט

- א. אכן, עפ"י המצב החקיקתי בשטחים (סעיף 78 לצו בדבר הוראות בטחון, תש"ל-1970-להלן הצו), ניתן לעצור חשוד בעבירה לתקופות המצטרפות יחדיו עד כדי 18 ימים, מבלי לבקש הוצאת צו מעצר על ידי שופט. עם זאת, אין הדו"ח מצייין כי בית המשפט הצבאי מוסמך על פי סעיף 78 (ט) (1) לצו, להורות על שחרורו של עצור גם בתוך התקופה הנזכרת.
- ב. בפועל מגישים עצורים ובאי כוחם בקשות לשחרור ממעצר עוד בשלבים הראשונים של המעצר ובתי המשפט הצבאיים דנים בבקשות אלה תוך ימים ספורים. מסיבה זו אין כל ממש בטענה כי נשללת מהעצורים בשטחים זכות "הביאס קורפוס" הנתונה לתושבי מדינת ישראל. מאחר שניתן לפנות לבית המשפט הצבאי ולבקש את ביטולה של פקודת המעצר שהוצאה על ידי קצין משטרה, אין צורך בפנייה לגורם משפטי אחר על מנת שזה ידון בבקשה.
- ג. יצויין עוד לעניין זה, כי ניתן להניח שבית המשפט העליון בישראל לא ינעל את שעריו בפני עתירה של "הביאס קורפוס" המוגשת על ידי תושב השטחים, באותם מקרים בהם היה נענה לבקשה דומה של תושב או אזרח ישראל.

13. הארכת מעצר על ידי שופט ושאלת היצוג בידי עורך דין

- א. בחלוף 18 ימים ממועד המעצר, נדרשת פקודת מעצר של שופט על מנת להמשיך ולהחזיק את העצור במשמורת. באותה מידה יש צורך בצו של שופט המורה על מעצרו של נאשם עד לסיום ההליכים המשפטיים נגדו, לאחר שהוגש כתב אישום.
- ב. בניגוד לנטען בדו"ח, אין כל מניעה כי משפחתו של העצור תמנה לו סניגור אשר ייצגו בהליכי המעצר. בשלב זה, מודעת משפחת העצור לכל הנתונים הרלבנטיים לרבות מקום כליאתו של בנה, ולפיכך אין שחר לטענה לפיה נמנעת אפשרותו של העצור להיות מיוצג בעת הדיון להארכת מעצרו. כפי שהודענו בתצהיר לבג"צ, מקום בו נמסר למזכירות בית המשפט כי נאשם או עצור מסויים מיוצג בידי סניגור פלוני, כי אז מזומן אותו סניגור לדיון בנושא המעצר.
- ג. כאשר העצור מופיע בפני השופט כשהוא אינו מיוצג, נמסרת לו הודעה על זכותו למנות לעצמו סניגור. כמו כן נמסר לו כי הסניגור יהיה רשאי להגיש בקשה לבית המשפט לשחרורו מהמעצר. בקשה מעין זו אם מוגשת, יש לקיים את הדיון בה תוך ימים ספורים וכלל מתבצע הדבר בפועל.
- ד. הסוגייה הנוגעת למניעת מפגש בין חשוד בעבירה לבין עורך דינו מוסדרת בסעיף 78 ג' לצו ומאחר שמדובר בהסדר חקיקתי, אינני רואה מקום להדרש לכך. ראוי להדגיש, עם זאת, כי ההסדר זהה לזה הקיים בישראל על פי חוק סדר הדין הפלילי, אולם התקופות בהם ניתן למנוע את המפגש ארוכות יותר בשל התנאים המיוחדים לאיו"ש ולאזח"ע.

14. דיונים בבקשות לשחרור בערובה

א. גם אם מסיבה הנוגעת לטעמים של בטחון האזור או של טובת החקירה, נמנעת האפשרות מעורך הדין לפגוש את לקוחו, אין בכך כדי לבטל את האפשרות להגיש בקשה לשחרור בערובה או אף לשחרור ממעצר בלא כל תנאי. בקשות אלה הנקראות "ב.ש." זוכות להתייחסות מיוחדת מצד בית המשפט וניתן לדון בהם במהלך המשפט גופו על ידי השופט המטפל בתיק, או בנפרד מההליך המשפטי.

ב. על פי ההנחיות הקיימות, כפי שאף הבהרתי לנציג "אמנסטי", בקשות מעין אלה נשמעות תוך כ-3 ימים, אלא אם יש מניעה אובייקטיבית לעשות כן. מניעה כזו יכולה להיות תקלה באיתורו של החשוד או של הנאשם או, בקשה של הסניגור לדחות את מועד הדיון, דבר שהינו שכיח למדי במקומותינו. נציג "אמנסטי" בחר להסתמך גם בענין זה כהרגלו, על טענותיהם של הסניגורים לפיהם הדיונים אינם מתקיימים תוך ימים ספורים, כפי שנמסר על ידינו.

ג. דא עקא שבענין מהותי זה ניתן למצוא תנא דמסייע לגישתנו דוקא בדו"ח ב"צלם" מחודש יולי 1991. תחת הכותרת "הסדרת הדיונים בשחרור בערובה" נאמר בדו"ח כדלקמן:

" רוב הדיונים מתנהלים בנוכחות עורכי דין ובתוך מספר ימים "

מספר עורכי דין התלוננו בפני מחברי דו"ח ב"צלם" כי "לעיתים קרובות מתקיים הדיון בשחרור בערובה כעבור שבוע ואף יותר מיום הגשת הבקשה".

ד. אנו, כמובן, עומדים על דעתנו כי הכלל הוא שבקשות לשחרור בערובה נשמעות בנוכחות סניגור תוך 3 - 4 ימים מעת הגשת הבקשה ומכל מקום אין מדובר בשיטה לפיה נמנע בית המשפט מלזמן סניגורים כאשר התיקים נקבעים לדיון כעבור שבועות מספר, כפי שנטען בדו"ח "אמנסטי". טענות אלה הינן כוזבות בעליל וכל מטרתן להכפיש את המערכת המשפטית.

15. דרך מינוי השופטים הצבאיים והטענה בדבר תלותה של המערכת המשפטית

א. על פי סעיף 3 (ב) לצו ממנה מפקד כוחות צה"ל באזור את השופטים הצבאיים וזאת בהמלצת הפרקליט הצבאי הראשי. בפועל מכונסת ועדת מינויים שחבריה הם נשיא בית המשפט לערעורים, סגן הפרקליט הצבאי הראשי, ראש לשכת עורכי הדין, ראש ענף הדין הבינלאומי במפצ"ר ושני נשיאי בתי משפט צבאיים להמליץ על המועמד המתאים לשיפוט, בסדיר ובמילואים.

ב. הגם שפורמלית נעשה המינוי בידי הנורמה הבסיסית בשטח הנתון לתפיסה לוחמתית, אין ללמוד מכך דבר וחצי דבר על עצמאותה של המערכת ושל השופטים כפרטים. לענין זה ראוי לצטט את סעיף 7 א. לצו הקובע לאמור:

"בענייני שפיטה אין מרות על מי שבידו סמכות שפיטה, זולת מרות הדין ותחיקת הבטחון"

א. תוכן פירושים שונים לביטוי

א. הביטוי "הוא עובד את ה' בלבד" מופיע בפרשת ויקרא (ויקרא י"ב) וכן בפרשת דברים (דברים י"ד). הביטוי מתייחס למצוות ייחודיות, כלומר, לא להקריב קורבנות לאלים אחרים. הביטוי מופיע גם בפרשת שמות (שמות י"ב) וכן בפרשת בראשית (בראשית י"ב).

ב. הביטוי "הוא עובד את ה' בלבד" מופיע בפרשת ויקרא (ויקרא י"ב) וכן בפרשת דברים (דברים י"ד). הביטוי מתייחס למצוות ייחודיות, כלומר, לא להקריב קורבנות לאלים אחרים. הביטוי מופיע גם בפרשת שמות (שמות י"ב) וכן בפרשת בראשית (בראשית י"ב).

ג. הביטוי "הוא עובד את ה' בלבד" מופיע בפרשת ויקרא (ויקרא י"ב) וכן בפרשת דברים (דברים י"ד). הביטוי מתייחס למצוות ייחודיות, כלומר, לא להקריב קורבנות לאלים אחרים. הביטוי מופיע גם בפרשת שמות (שמות י"ב) וכן בפרשת בראשית (בראשית י"ב).

"הוא עובד את ה' בלבד" מופיע בפרשת ויקרא (ויקרא י"ב) וכן בפרשת דברים (דברים י"ד).

הביטוי "הוא עובד את ה' בלבד" מופיע בפרשת ויקרא (ויקרא י"ב) וכן בפרשת דברים (דברים י"ד). הביטוי מתייחס למצוות ייחודיות, כלומר, לא להקריב קורבנות לאלים אחרים. הביטוי מופיע גם בפרשת שמות (שמות י"ב) וכן בפרשת בראשית (בראשית י"ב).

ד. הביטוי "הוא עובד את ה' בלבד" מופיע בפרשת ויקרא (ויקרא י"ב) וכן בפרשת דברים (דברים י"ד). הביטוי מתייחס למצוות ייחודיות, כלומר, לא להקריב קורבנות לאלים אחרים. הביטוי מופיע גם בפרשת שמות (שמות י"ב) וכן בפרשת בראשית (בראשית י"ב).

ב. תוכן פירושים שונים לביטוי

א. הביטוי "הוא עובד את ה' בלבד" מופיע בפרשת ויקרא (ויקרא י"ב) וכן בפרשת דברים (דברים י"ד). הביטוי מתייחס למצוות ייחודיות, כלומר, לא להקריב קורבנות לאלים אחרים. הביטוי מופיע גם בפרשת שמות (שמות י"ב) וכן בפרשת בראשית (בראשית י"ב).

ב. הביטוי "הוא עובד את ה' בלבד" מופיע בפרשת ויקרא (ויקרא י"ב) וכן בפרשת דברים (דברים י"ד). הביטוי מתייחס למצוות ייחודיות, כלומר, לא להקריב קורבנות לאלים אחרים. הביטוי מופיע גם בפרשת שמות (שמות י"ב) וכן בפרשת בראשית (בראשית י"ב).

"הוא עובד את ה' בלבד" מופיע בפרשת ויקרא (ויקרא י"ב) וכן בפרשת דברים (דברים י"ד).

- ג. עצמאותה של המערכת השיפוטית בשטחים זכתה לחיזוק נוסף עם הקמתו של בית המשפט לערעורים. ערכאה זו משמשת כמפקדה ממונה על בתי המשפט של הערכאה הראשונה כך שאין בתי המשפט דלמטא נזקקים בחיי היום יום לשיג ושיח עם הפיקודים המרחביים ועם מפקדת הפרקליט הצבאי הראשי.
- ד. בפועל וכך הדבר מאז שנת 1967, אין כל התערבות בעשייה השיפוטית מצד גורמים שאינם נמנים על המערכת השיפוטית והכללים בענין זה ידועים ומוכרים. כמו כן לא היה מקרה בו הועבר שופט משפטאי מתפקידו בשל העדר שביעות רצון של מפקד כוחות צה"ל באזור, מדרך תפקודו.
- יצויין עוד כי מרבית השופטים המשפטאים הינם אנשי מילואים אשר מובן מאליו כי אינם תלויים בקידומם בגורמים שמחוץ למערכת השיפוטית.
- ה. בניגוד לנטען בדו"ח, אין עוד צורך באישור גזר הדין על ידי מפקד האזור וההוראה בענין זה נכנסה לתוקף לפני כמחצית השנה. תיקון זה בא לבטא בצורה מוחשית את חוסר תלותה של המערכת השיפוטית וזאת בשעה שסמכותו של מפקד כוחות צה"ל באזור הינה להקל בעונש בלבד.
- יצויין כי על פי חוק השיפוט הצבאי, תשט"ו - 1955 יש להביא כל גזר דין הניתן על ידי בית דין צבאי לאישורו של ראש המחוז השיפוטי. כאמור, בוטלה חובה זו בשטחים ואין עוד צורך באישור גזר הדין.

16. ההליך המשפט גופו

- א. דו"ח "אמנסטי" מצוטטים סעיפים 9 ו-10 לצו העוסקים בדיני ראיות ובסדרי הדין בפני בתי המשפט הצבאיים.
- מחבר הדו"ח טרח להדגיש את הנאמר באותן הוראות לפיהן רשאי בית המשפט לסטות מדיני הראיות מטעמים מיוחדים שירשמו וכן שהינו רשאי להורות על כל הוראה הנוגעת לסדרי דין שלא נקבעה בצו, באופן המתאים ביותר לעשיית דין צדק.
- ב. אילו נתבקשנו להתייחס לשאלה זו היה מובהר למר וסלי גריק הנכבד כי בפרקטיקה וכן על פי פסיקתו של בית המשפט לערעורים, אין בתי המשפט הצבאיים סוטים מדיני הראיות החלים בישראל ואינם פועלים על פי סדרי דין נפרדים.
- אכן, כוונת המחוקק הינה להעניק לבתי המשפט הצבאיים גמישות רבה יותר בקביעת דיני הראיות וסדרי הדין, לשם עשיית דין צדק. ואולם, קביעתנו הברורה הינה כי אין לעשות שימוש בהיתר זה ומן הראוי לפעול בהתאם לכללים המקובלים בישראל - וכך אמנם נעשה.
- ג. דו"ח "אמנסטי" נטען כי התרגום בבתי המשפט הצבאיים אינו משביע רצון תמיד.
- בפועל מופיע מתורגמן בכל הליך משפטי, לרבות בדיונים להארכת מעצר. נעשה מאמץ מיוחד להציב בבתי המשפט מתורגמנים השולטים היטב בעברית ובערבית ובקיאים במלאכת התרגום. ככלל, רמת התרגום הינה טובה ואף למעלה מזה. אולם יתכנו מקרים בהם, בלית ברירה, יעשה שימוש במתורגמנים טובים ומיומנים פחות.
- בעיה זו תפתר באופן מלא לאחר שיפתחו בקרוב קורסי הכשרה למתורגמנים שילוו בבחינות קבלה.

- ד. אשר לתרגום כתבי האישום, הרי שהדבר נעשה כענין שבשיגרה למעט בכתבי האישום הסטנדרטיים העוסקים בהפרות סדר כמו ידו"ח אבנים. כתבי אישום אלה אינם מתורגמים בשל המעמסה הכבדה אשר תוטל על צוות המתורגמנים הקטן בבתי המשפט.
- ברם, לבקשה מיוחדת של נאשם או סניגור על בית המשפט למסור כתב אישום מתורגם גם בתיקים מסוג זה.
- אין צריך לאמר כי בכך אין כדי למנוע את הקראת כתב האישום באולם ותרגום כל האישומים מעברית לערבית.
- ה. אינני רואה מקום לעסוק בטענה, הגובלת בהשמצה, לפיה נוטים בתי המשפט להאמין לעדויותיהם של חילי צה"ל ולהעדיפם על עדויות הנאשמים ועדי ההגנה מטעמם. ההחלטה בענין זה הינה החלטה שיפוטית טהורה הנתונה לשיקול דעתו של השופט היושב בדין ושתפקידו לשמוע את העדויות ולהעריך את מהימנותם.
- אין כל שחר לטענה כי בהיותם של השופטים לובשי מדים תהיה מגמתם לתת אמון בעדויות אנשי כוחות הבטחון.
- יודגש כי גם בענין זה עשוי בית המשפט לערעורים להתערב כאשר לא היתה כל אפשרות סבירה לתת אימון בעדות מסויימת ולהעדיפה על פני הגירסה הנגדית.
- ו. אשר לטענות בדבר השיהוי הבלתי סביר בהליכים המשפטיים, הרי שדו"ח "אמנסטי" אינו עושה את האבחנה הנדרשת בין עצורים בתיקי פח"ע (פעילות חבלנית עויינת) לבין עצורים הנאשמים בהפרות סדר.
- ככל שהדבר נוגע לנאשמים בעבירות של הפרת הסדר הציבורי (כולל ידו"ח אבנים, הנחת מחסומים, השתתפות בהפגנות אלימות, כתיבת סמאות עויינות וכד') מסתיים ההליך המשפטי, ככלל, תוך 2 - 3 חודשים לכל היותר.
- במשפטים בנוהל מזורז, בהם נעסוק בנפרד, עשוי ההליך להסתיים תוך 7 עד 10 ימים.
- שונה הדבר בתיקים בהם מיוחסת לנאשמים פעילות חבלנית עויינת.
- ז. בתיקי הפח"ע עשויים ההליכים המשפטיים להיות ממושכים ולעיתים אף מעבר לזמן הסביר. הסיבה העיקרית לכך נעוצה בהתנהגותם של סניגורי הנאשמים הנוקטים סחבת רבה בדיונים, בשל רצונם להגיע לתוצאות נוחות יותר מבחינתם.
- מאחר שהנאשמים צפויים ממילא לשנות מאסר לריצוי בפועל, אין השעה דוחקת לגישתם של באי כח הנאשמים ובמוצהר מבקשים אלה לדחות פעם אחר פעם את הדיון עד שיושג הסכם משביע רצון מבחינתם לענין העונש.
- ח. שאלת השיהוי במשפטים נבדקה בסקר שערך ארגון בינלאומי מסויים והתברר כי 80% מהנאשמים טענו כי הדבר נגרם עקב בקשותיהם של הסניגורים עצמם. במרבית המקרים באו הנאשמים ובני משפחותיהם בטרוניה כנגד עורכי הדין בענין זה. מיותר לציין כי אין כל זכר לענין בדו"ח "אמנסטי" כאשר השיהוי במשפטים נזקף כל כולו לחובתה של המערכת השיפוטית.
- לאחרונה הונחו השופטים הצבאיים שלא להענות עוד כבעבר לבקשות דחיייה של סניגורים ונקבע כי לא ינתנו יותר מ-2 עד 3 דחיות במשפט, גם כאשר המטרה הינה להגיע לעיסקת טיעון עם התביעה.

17. משפטים בנוהל מזורז

- א. הנוהל המזורז בשמיעת תיקי הפרות סדר נקבע על מנת לאפשר קיום מהיר של המשפט, תוך צמצום עינוי הדין לנאשם ומשפחתו וכן לאפשר שמיעת עדויות התביעה כל עוד העדים מצויים בהשג יד.
- הנוהל המזורז אין משמעותו גמישות כלשהי בסדרי הדין ובדיני הראיות או צמצום בזכויותיו של הנאשם.
- ב. בניגוד לנטען בדו"ח, ניתנת לעצור האפשרות ליצור קשר עם משפחתו וזו רשאית למנות לו סניגור. בפועל מופיעים רוב רובם של הנאשמים בהליכים אלו (למעלה מ-90%) כשהם מיוצגים בידי סניגור בישיבה הראשונה או השניה של בית המשפט.
- נאשם הכופר באשמה, משפטו נדחה ל-3 עד 4 ימים ותוך פרק זמן זה ניתנת בידו האפשרות להכין את הגנתו, לרבות יצירת קשר עם סניגור.
- ג. הטענה לפיה אין סיפק בידי הסניגורים להכין את הגנת שולחיהם הינה טענת סרק. בתיקי הנוהל המזורז מסתמכת התביעה בד"כ על טופס מעצר שטח ועל עדות חייל אחד או שניים, לכל היותר. הכנת תיק כזה מצריכה זמן קצר ביותר ולא נשמעה בפנינו כל טענה מצד נציגי הסניגוריה כי הדחייה הניתנת אינה מאפשרת הכנת התיק. במקרים מיוחדים רשאי כמובן בית המשפט להעניק אורכה רחבה יותר או לדחות את הדיון המשפטי, לבקשת נאשם או סניגורו, יותר מפעם אחת.
- ד. המציאות מוכיחה כי המשפטים בנוהל מזורז תורמים לעשיית דין צדק באותם תיקים בהם צפויים הנאשמים לעונשים קלים יחסית. ככלל, אין כל פגיעה בעקרונות המנחים את בתי המשפט ובזכויות הנאשם וכאשר קיימת פגיעה כזו ניתן להביא הנושא לבחינתו של בית המשפט לערעורים.

18. עסקאות טיעון

- א. בעולם המערבי ובמדינת ישראל בכלל זה, מסתיימים למעלה מ-90% מהתיקים הפליליים, המתבררים בפני בתי המשפט, בעסקת טיעון.
- בבתי הדין הצבאיים הפועלים על פי חש"צ אחוז זה הינו אף גבוה יותר. ככלל, בנויות המערכות השיפוטיות לניהול משפטי הוכחות בחלק קטן ביותר של התיקים, כאשר אין ביכולתן לעמוד בניהול משפטים כאלה כאשר חל שינוי מהותי במאזן ההודאות.
- ב. כזה היה המצב בבתי המשפט הצבאיים לפני תחילת ההתקוממות בשטחים, כאשר הן בתיקי הפח"ע והן בתיקי הפרות הסדר הסתיימו כ-90% מהתיקים בהודאה.
- מצב זה השתנה מהקצה אל הקצה לאחר פרוץ ההתקוממות. במטרה לפגוע במערכת המשפטית, בחרו מרבית הנאשמים, על דעת סניגוריהם, לכפור באשמה ולנהל משפטי הוכחות. בשל הקשיים בזימון נאשמים והבאת עדי התביעה מכל קצווי הארץ, היה ברור כי כפירה שיטתית זו עשויה להביא לקריסת המערכת.

- ג. בפועל נכזבה תוחלתם של המייחלים להתמוטטות מערכת בתי המשפט והשכלנו לנהל משפטי הוכחות בצורה מהירה ותקינה יחסית.
- בשל הצלחת המערכת להתמודד עם מדיניות הכפירה, חלה שחיקה מתמדת בגישה זו וכיום עומד אחוז התיקים המסתיים בעיסקאות טיעון (בשלב שלפני הצגת ראיות מטעם התביעה) על כ-50%.
- ד. קביעתו של דו"ח "אמנסטי" המתבססת על נתוני ב"צלם", לפיה 90% מהנאשמים מסיימים את משפטם בעיסקת טיעון הינה קביעה רחוקה מאד מהמציאות. אילו הודו 90% מהנאשמים באשמה המיוחסת להם, כי אז לא היו שוהים כיום כ-4500 עצורים עד תום ההליכים במתקני צה"ל ושב"ס.
- יצוין כי גם כאן יש לעשות אבחנה בין תיקי הפרות הסדר ותיקי הפח"ע כאשר בחלק נכבד של תיקי הפרות הסדר נדרשת התביעה להציג את ראיותיה.
- ה. בהסתמך על הנתונים הסטטיסטיים, אותם סיפק ארגון ב"צלם" לנציג "אמנסטי" מצביע הדו"ח על אחוז זיכויים נמוך ביותר, מבין הנאשמים הנותנים את הדין בפני בתי המשפט הצבאיים.
- הנתונים מצביעים, כביכול, על 400 נאשמים שזוכו מתוך כ-10,000 נאשמים שעמדו לדין בשנת 1990 בפני בתי המשפט הצבאיים. מכאן מסיק הדו"ח כי אחוז הזיכויים אינו עולה על 4%.
- ו. מסתבר כי דו"ח "אמנסטי" מוצא עצמו מסתבך בנתונים המוצגים על ידו. אם אכן נכונה הקביעה כי 90% מהנאשמים מסיימים את עניינם בהודאה הרי שמדובר בסה"כ בכ-1000 נאשמים אשר בתקופה הנתונה בחרו לכפור באשמה. אם כך, עולה כי 400 נאשמים ממספר זה זוכו מכל אשמה, דהיינו 40% זיכויים ולא 4% כפי שטוען הארגון.
- ז. האמת היא כי בשנת העבודה 91\90 הסתיים משפטם של 16,750 נאשמים מתוכם 9265 נאשמים בהפרות סדר, 5024 בעבירות פח"ע ו-2461 בעבירות פליליות שונות (כולל עבירות מס, עבירות תנועה וכד').
- באופן מוחלט עומד אחוז הזיכויים על כ-5% וזה אחוז המקובל במרבית המערכות המשפטיות בעולם המערבי.
- בפועל, אחוז הזיכויים גבוה הרבה יותר כאשר לוקחים בחשבון את העובדה כי רק כמחצית מהנאשמים מסיימים את עניינם במשפט הוכחות. באופן זה עומד אחוז הזיכויים על כ-8% ובתיקי הפרות סדר על קרוב ל-10%.
- ח. הדו"ח מתימר לטעון כי, הגם שאין פסול בעריכת עסקאות טיעון, הרי שסניגורים בבתי משפט צבאיים נאלצים לסיים את עניינם בהודאה בשל לחצים שונים המופעלים עליהם.
- בין אותם לחצים מונה הדו"ח את תקופת המעצר הארוכה וחוסר הסיכוי להשתחרר בערובה וכן את עמדת התביעה הדורשת עונשים חמורים בהרבה על נאשמים הכופרים באשמתם.
- ט. יאמר מיד, כי שיקוליהם של הסניגורים המופיעים בבתי משפט צבאיים אם להודות באשמה או לנהל משפט הוכחות, אינם שונים מאלה הקיימים במערכות שיפוטיות אחרות.
- בכל תיק צריך הסניגור לשקול את טובת הלקוח ובין היתר את העונש הצפוי לו אם יודה באשמה וזה שיוטל במקרה של כפירה.
- כמו כן על הסניגור לשקול את סיכויי הזיכוי מהאשמה או האשמות לעומת האפשרות להביא לתיקון כתב האישום במשא ומתן.

י. אין זה נכון לאמר כי, ככלל, עשוייה תקופת המעצר בבתי המשפט הצבאיים להיות ארוכה מהעונש הצפוי וכי אין סיכוי לשחרור בערובה. תקופות מעצר ארוכות מאפיינות תיקי פח"ע ועל כן עמדנו בדברינו הקודמים, אך אין הדבר כן בתיקי הפרות סדר. בתיקים אלה עשויים בתי המשפט לשחרר נאשמים בערובה כאשר הדיון המשפטי אינו מתקדם.

יא. אשר לעמדת התביעה לעונש, ניתן לאמר כי נאשם שאינו מודה באשמה המיוחסת לו, אינו זוכה להקלה השמורה לנאשמים המסיימים את תיקיהם בהודאה ולעיתים אף בהבעת חרטה וצער. הטענה לפיה מוטלים עונשים כפולים ומכופלים על נאשמים הכופרים באשמה רחוקה מאד מהמציאות ומכל מקום ניתן לבקש התערבותו של בית המשפט לערעורים בשאלה זו.

יב. הדו"ח מתאר בצורה פלסטית את "מצוקתם" של הסניגורים דהיינו אם יבחרו לנהל משפט הוכחות לאחר כפירה באשמה, קטנים סיכוייהם להביא לזיכוי מרשיהם ומאידך אם יורשע הנאשם צפוי הוא לעונש כבד. מסתבר כי מחבר הדו"ח אינו שבע רצון גם כאשר מסתיימים משפטים מסויימים בזיכוי. כך הוא הדבר בתיאור המשפטים שהתקיימו בג'נין ובחברון (עמ' 25-26 לדו"ח) שם זוכו הנאשמים מהאשמות שיוחסו להם, בחלקם מחמת הספק. אם ניתן היה לצפות להבעת סיפוק על כך ששופטים "מעייזים" לזכות נאשמים, הרי שגם כאן מוטחת ביקורת קשה במערכת שכן המסקנה מהזיכוי הינה כי מלכתחילה לא היה מקום להגשת האישומים... מהו אם כן תפקידו של בית המשפט, לפי דעת ארגון "אמנסטי", אם לא לבחון את ראיות התביעה ולהכריע לגופו של ענין.

19. משפטי זוטא

א. חלק נכבד של הדו"ח מקדיש מר וסלי גריק לשיטת ניהול החקירה בידי גורמי הבטחון, דבר הגורם, לטענת הדו"ח, לכך שרוב רובם של הנאשמים מודים במיוחס להם כבר בשלב החקירה. המדובר, לגישת "אמנסטי", בחקירה המלווה בעינויים ובשימוש באמצעים פסולים אחרים המתוארים בצורה מסמרת שער.

ב. מובן כי אין מקום לכל התייחסות מטעם מערכת בתי המשפט לטענות הנוגעות לאופן ניהול החקירה. ברם, יצויין כי גם בהקשר זה טועה דו"ח "אמנסטי" באי עשיית האבחנות הדרושות בין סוגי הנאשמים.

ג. בתיקי הפרות הסדר (כשני שלישים מסה"כ התיקים המובאים בפני בתי המשפט הצבאיים), מתקיימת חקירה פורמלית גרידא שמהותה קבלת התייחסותו של הנאשם לאשמות - זאת ותו לא. לפיכך, אין למצוא הודאה באשמה בעבירות אלה, כבר בשלב החקירה. ראיות התביעה מבוססות בד"כ על עדי ראיה ולא על אמרתו של הנאשם. לעומת זאת במרבית תיקי הפח"ע מצוייה בתיק התביעה אמרתו של הנאשם בה הוא מודה בכל או בחלק מהאשמות שבכתב האישום.

ד. לאור האמור, קביעתו של דו"ח "אמנסטי" לפיה הודו מרבית הנאשמים העומדים לדין באשמות במהלך חקירתם, בטעות יסודה. רוב רובם של הנאשמים אינם מודים באשמה עד שלב הגעתם לבית המשפט ולפיכך גורם זה אינו מאלץ את הסניגורים להגיע לעסקאות טיעון.

ה. אשר לניהול משפטי זוטא לשם החלטה בשאלת קבילותה של האימרה, הרי שההליך זהה לזה הקיים בבתי המשפט בישראל. לא ברור מדוע אם כן יצא הקצף על בתי המשפט הצבאיים דוקא. אשר להתייחסות לעדותם של חוקרי המשטרה והשב"כ, הרי שהדבר נקבע לגופו של ענין והוא בגדר החלטה שיפוטית טהורה.

ו. בפועל בוחרים הסניגורים שלא לנהל משפטי זוטא במרבית התיקים וכשם שניתן ללמוד מכך שאין הם תולים תקוות הצלחה בהליך זה, אפשר גם להסיק כי לדעת הסניגורים לא נגבתה האימרה תוך שימוש באמצעים פסולים.

ז. ראוי להבהיר בהקשר זה, כי כאשר נאשם מתלונן על פגיעה גופנית בו שלא כדין, אף אם הדבר אינו נעשה במסגרת משפט זוטא, על השופט להדרש לכך ולתת לדבר ביטוי בפרוטוקול. כמו כן נדרש השופט להעביר הנושא לטיפול הגורמים הנוגעים בדבר.

ח. המקרה המתואר בעמ' 69 לדו"ח, באשר למשפט שהתנהל בחברון, אינו משקף את הפרקטיקה המקובלת בענין זה. אף כי העובדות המתוארות בדו"ח אינן מדויקות די צרכן היה על השופט להדרש לתלונתו של הנאשם ולהעביר את הנושא לחקירה.

יחד עם זאת ראוי, להעיר כי הנאשם בתיק זה לא טען כלל כי הוכה במהלך חקירתו וכמו כן התאור המופיע בדו"ח באשר למצבו הרפואי רחוק מלשקף את המציאות.

השופט טעה באותו מקרה בכך שלא ראה להדרש לנושא, פרט להשלכותיו לענין העונש, ועל כך הוער לו וכאמור הוצאו הנחיות מתאימות.

20. תרומתם של הסניגורים המופיעים בבתי המשפט הצבאיים לתקלות בניהול המשפטים

א. מחבר הדו"ח מציין בחצי פה ובשפה רפה, כי לעיתים נעדרים גם הסניגורים מהדיון המשפטי, אולם הדבר נובע לדעתו בשל כך שלא זומנו כראוי לדיון. בכך מתעלם הדו"ח כליל מחלקם של הסניגורים ביצירת השיבושים בבתי המשפט.

כבר עמדנו בדברינו הקודמים על מדיניות הכפירה באשמה, שבשיתוף עם רבים מהסניגורים, היתה מטרתה למוטט את מערכת בתי המשפט הצבאיים.

ב. מרבית השיבושים נגרמים בשל שביתות פראיות של סניגורים מסיבות רבות ומגוונות שאינן קשורות כלל וכלל בפעילות בתי המשפט (כדוגמת אירועי הר הבית והרצח בגן הורדים בראשל"צ). לכך יש להוסיף העדרויות פתאומיות של סניגורים בלא הודעה מוקדמת ושלא על רקע שביתה וכן איחורים משמעותיים לדיונים המשפטיים.

כמו כן נוקטים הסניגורים בסחבת רבה בקיום מרבית תיקי הפח"ע.

ג. אין לי אלא להביע את פליאתי על כי נושא זה לא בא זכרו בדו"ח וניתן להסיק מכך כי המטרה הינה למצוא בכל מחיר פגמים במערכת השיפוטית מבלי לבדוק את הסיבות האמיתיות לכך.
כך למשל מזכיר הדו"ח בעמ' 77 את משפט ענקאווי, אשר בא על סיומו רק לאחר ישיבות רבות שבהם לא הובא הנאשם לבית המשפט.
ראשית, התקיימו בתיק 22 ישיבות ולא 32 כנטען בדו"ח. כמחצית מהישיבות נדחו עקב אי הופעת סניגורים ומחבר הדו"ח אינו מוצא מקום להתייחס לנקודה זו כלל ועיקר.
מעבר לכך מדובר באדם שהוגדר "כטעון הגנה" ולפיכך חששו השלטונות להביאו לבית המשפט, אולם גם עובדה זו לא בא זכרה בדו"ח. המחבר בוחר להביא נתונים סלקטיביים המשרתים את התיזה אותה הוא מציג בדו"ח.

21. בית המשפט לערעורים באיו"ש ובאזח"ע

א. בית המשפט הצבאי לערעורים מאזכר בדו"ח בקיצור נמרץ (עמ' 16 ו-17 לדו"ח) כאשר לאחר תיאור סמכויותיו על פי הצו, קובע מחבר הדו"ח כי לדברי מספר סניגורים נעשה שימוש נרחב במוסד זה על ידי התביעה הצבאית כל אימת שלא נקבע עונש בעיסקת טיעון. לעומת זאת נמנעים הסניגורים מלהגיש ערעורים בשל החשש כי יקבעו על ידי ערכאה זו תקדימים שליליים לענין העונש.

ב. מחבר הדו"ח אינו נזקק כלל לנתונים המספריים אשר סופקו לו על ידי הח"מ בפגישה עימו. אילו נדרש לנתונים, ניתן היה ללמוד כי ממועד הקמתו של בית המשפט לערעורים ב-1 אפר' 1989 ועד היום, נפתחו כ-3000 תיקי ערעור ובקשות רשות לערער, כאשר כ-80% מהתיקים מוגשים על הנאשמים או באי כוחם.
דו"ח אין כל אזכור לאחוז הערעורים המתקבלים והוא אינו מביא כל התייחסות ערכית בנוגע לפעילותו של בית משפט זה.

ג. בית המשפט לערעורים הוקם בעיצומה של ההתקוממות בשטחים והדבר מעיד על חוסנה של המערכת ועל כוונתה לקיים מערכת משפטית מתוקנת המורכבת מבתי משפט של ערכאה ראשונה ושל ערכאת ערעור.
בצד היותה של ערכאת הערעור מפקדה ממונה על בתי המשפט של הערכאה הראשונה, קובעת ערכאה זו את רמת הענישה במרבית סוגי העבירות ובנוסף נותנת הלכות משפטיות במגוון נרחב של סוגיות משפטיות.

ד. בית המשפט לערעורים אינו מהסס לבטל דיון משפטי אשר לא התנהל על פי העקרונות והכללים המחייבים, בין אם מדובר בשיפוט בנוהל מזורז או בנוהל רגיל. בשורה ארוכה של הלכות הונחו בתי המשפט של הערכאה הראשונה בסוגיות משפטיות שונות כאשר פסקי הדין של ערכאת הערעור מודפסים כולם ומופצים לכל הגורמים, כולל לנציגי הסניגוריה באיו"ש ובאזח"ע.

ה. על פי ההנחיות למזכירות, נקבע תיק בקשת רשות לערעור לדיון תוך כשבועיים ימים ואילו ערעורים עשויים להשמע תוך 2 - 3 חודשים לפי הענין. ערעורים דחופים נקבעים לדיון אף תוך ימים ספורים.

בימים אלה מתקיימים דיונים שמטרתם להסמיך את ערכאת הערעור לדון בערעורים על החלטות בנושאי מעצר. לאחר שיקבעו הכללים בענין זה תצעד המערכת השיפוטית בשטחים צעד נוסף לקראת השוואה של הדין הנוהג בשטחים לזה החל במדינת ישראל.

1. ניתן רק להצטער על כי דו"ח "אמנסטי" לא הציג צד זה של המערכת השיפוטית בשטחים ונראה כי מגמתו הינה להבליט את אשר נראה שלילי בעיניו תוך טשטוש היבטים אחרים אשר עשויים, חלילה, להצטייר באור חיובי.

סיכום

22. ההתייחסות לדו"ח אינה יכולה, מטבע הדברים, לעסוק בכל נקודה ובכל פינה המופיעה בדו"ח הנרחב של ארגון "אמנסטי". עם זאת, הנני תקווה כי עלה בידינו להאיר ולו במעט את הסוגיות העיקריות הנזכרות בדו"ח ולהציג את הדברים מנקודת ראותה של המערכת.

23. נראה בעליל כי אין כל יסוד לקביעה, אשר זכתה להבלטה רבה באמצעי התקשורת, באשר לפגיעה בזכויות הנאשמים ולשלילת זכותם למשפט מהיר והוגן. חרף המציאות והתנאים הקשים, עושה המערכת השיפוטית בשטחים את כל הדרוש על מנת לקיים הליכים משפטיים מתוקנים, תוך שמירה על העקרונות המקובלים במדינה דמוקרטית והקפדה על זכויות הנאשם.

24. הדוגמאות המוצגות בדו"ח אין בהם כדי להשליך על דרך ניהול המשפטים, כאשר מדובר בלמעלה מ- 20,000 תיקים מסוגים שונים המתבררים בשנה אחת. אין זה קשה להציג מקרה חריג אחד או שניים כמאפיין את המערכת כולה, אולם בדיקה יסודית, אשר לצערנו לא נעשתה במקרה זה, היתה מוכיחה כי הדבר אינו משקף נכונה את דרך פעילותה של המערכת.

25. דו"ח "אמנסטי" מצטרף לשורה של דוחות המתיימרים להציג באופן אובייקטיבי את פעילות בתי המשפט הצבאיים בשטחים. אולם בפועל מדובר בדו"ח שאינו יורד לשורשם של דברים, שוגה בעובדות ובפרטים חשובים ומגיע למסקנות מוטעות ובלתי מדויקות.

26. דו"ח זה כקודמיו לא ירפה את ידינו ואנו נמשיך לעשות את מלאכתנו נאמנה לשם ביצורה של מערכת המשפט בשטחים, תוך שמירה קפדנית על עצמאותה ועל הכללים והעקרונות אשר משמשים נר לרגלנו.

אורי שהם, תא"ל
נשיא בית המשפט לערעורים באיו"ש ובאזה"ע

מדינת ישראל

הרכבה

מאת

היועץ המשפטי לממשלה

מס' 1001-87-03
30307
1991
מס' 1001-87-03
30307
1991
מס' 1001-87-03
30307
1991
מס' 1001-87-03
30307
1991

לכבוד





מדינת ישראל
משרד המשפטים

MINISTRY OF JUSTICE

THE ATTORNEY GENERAL

היועץ המשפטי לממשלה

א.ק.א.
(1) מ' לאר הח'א
ק'א
(2) א'א

ירושלים, יח' באב התשנ"א
29 ביולי 1991
תיקנו : 271
שז (10553)
מ' : 201

Handwritten note: "ה' ד'א"

לכבוד
מר רוני מילוא
שר המשטרה
משרד המשטרה
ירושלים

לכבוד
מר יצחק שמיר
ראש הממשלה
משרד ראש הממשלה
ירושלים

מכובדיי,

... ראו נא, במצורף למכתבי זה, את תצלום מכתביו מיום 26.5.91 ומיום 7.7.91 של פרופ' ד' קרצ'מר, יו"ר האגודה לזכויות האזרח, אלי, בדבר התבטאויות מסויימות המיוחסות לכם, באשר לכידת מחבלים בחיים.

... כן ראו נא את תצלום תשובתי מיום 19.7.91 לפרופ' קרצ'מר.

כנאמר בסיפא למכתבי אליו, יובאו פניותיו לידיעתכם ולתשומת ליבכם, וכן אני עושה.

ברוב כבוד,

יוסף חריש
היועץ המשפטי לממשלה



י"ג בסיון תשנ"א
26 במאי 1991
משט/1 (ש/0148)

נשיא:
השופט שמעון אגראט
סגן נשיא:
עו"ד חיים צדוק

President:
Justice Shimon Agranat
Vice-President:
Haim Zadok, Advocate



לכבוד
מר יוסף חריש
היועץ המשפטי לממשלה
משרד המשפטים
רח' צאלח א-דין
ירושלים

מר חריש הנכבד,

ביום 17.5.91, תקף תושב מהשטחים בסכין מספר אנשים בכיכר הדוידקה בירושלים. התוקף נלכד על ידי עוברים ושבים, ונפצע. זמן קצר לאחר מכן, התבטא ראש הממשלה ואמר כי חבל שהתוקף יצא חי מהאירוע. גם בעבר הושמעו הצהרות דומות על ידי שרים בממשלה. בזמנו פורסם כי לאחר שרוצח הנשים בקרית היובל נפצע על ידי שוטר ונלכד, אמר שר המשטרה כי היה על השוטר להרוג את התוקף.

אין ספק כי אזרחים וחברי כוחות הבטחון רשאים להשתמש בכוח כדי למנוע מתוקפים לבצע את זממם, וכן ללכוד את התוקפים. אין גם ספק כי אם ניתן להשיג מטרות אלו מבלי להפעיל כוח קטלני, יש לעשות זאת, ובוודאי שאין להשתמש בכוח נגד אדם שכבר נלכד. בין אם התכוונו השרים, בדברים שהוזכרו לעיל, לעודד אזרחים להרוג כאשר אין בכך הכרח או הצדק, ובין אם לאו, יצירת אווירה הנותנת גושפנקא

למעשים כאלה היא מסוכנת ביותר. הקביעה כי מותו של התוקף בעת האירוע הוא מטרה שיש לשאוף אליה עשויה להתפרש כקריאה לרוצח. קיימת סכנה מוחשית כי דברים אלה יתורגמו על ידי הציבור כמתן הכשר למעשי לינץ'. רק לפני זמן קצר, קבע שופט חוקר כי ככל הנראה נהרג החשוד בדקירת החיילות בצומת אלונים ממכותיו של ההמון הזועם. כפי שהבנו מן העתונות, רק משום שלא ניתן היה לקבוע מי הנחית על התוקף את המכות הקטלניות, לא הורה השופט על הגשת כתבי אישום.

טבעי הוא, במיוחד בימים אלה של פחד וחרדה, כי תושבים רבים ירצו לכלות זעמם באדם המבצע לעיניהם פיגוע חבלני. תפקידו של החוק, ותפקידם של מנהיגי העם, לרסן דחפים אלה, ולוודא שפושעים ייענשו באמצעות המערכת המשפטית. ההמון אינו רשאי להטיל גזרי דין משלו ולבצעם, ובוודאי לא גזרי דין מוות.

Center
P.O.B 8273
Jerusalem 91082
Tel 02-638385, 667726
Fax. 02-630487

المركز للتطري
ص.ب. ٨٢٧٣
القدس ٩١٠٨٢
ت ٠٢-٦٣٨٣٨٥/٦٦٧٧٢٦
فاكس ٠٢-٦٣٠٤٨٧

סניפים:
ירושלים
תל-אביב
חיפה
באר-שבע
מרכז האגודה
ת.ד. 8273
ירושלים 91082
טל. 02-638385, 667726
פקס 02-630487

Affiliate:
International League
for Human Rights
New York
Fédération
Internationale des
Droits de L'homme
Paris

התבטאויות בלתי שקולות של אנשי ציבור מסכנות לא רק את החשודים העשויים ליפול לידי ההמון, אלא גם את בני הציבור שייענו לקריאות. אנשים אלה, אם יתקפו אדם שכבר נלכד או שניתן ללכדו ללא כוח קטלני, עשויים לעמוד למשפט, ולא יוכלו להתגונן בטענה ששרי ממשלה נתנו הכשר למעשיהם. כפי שקבע בית הדין הצבאי במשפטו של יהודה מאיר, חייל איננו מקבל פקודות משר הבטחון, ובוודאי שלא באמצעות כלי התקשורת. אנשים שימלאו, חלילה, את משאלתו של ראש הממשלה על ידי הריגתם של חשודים שניתן ללכדם עשויים לתת על כך את הדין.

אנו פונים אליך כיוון שלצד אחריותם הפוליטית של חברי הממשלה עומדת גם אחריות המשפטית. אחדים מן השרים מטעים את הציבור כאשר הם יוצרים את הרושם שמותר לתקוף אדם במטרה שלא ייצא חי מפיגוע חבלני שביצע. אנו פונים אליך, איפוא, בבקשה כי תנחה את שרי הממשלה להמנע מהתבטאויות העלולות להתפרש כמתן היתר לאזרח או לשוטר ליטול לעצמו את סמכות הענישה ולהמית אדם המבצע פיגוע חבלני, בתנאים בהם אין בכך הכרח לצורך הצלת חיי אדם. כל עוד אמרות כאלה נאמרות ומשפיעות על הציבור, אנו מצפים לשמוע גם את חוות דעתך הציבורית, כדי שאזרחי המדינה יידעו שלא תהיה השלמה עם מעשי לינץ', ושאלה המבצעים מעשים כאלה ייענשו על פי חוק.

בכבוד רב,



פרופ' דוד קרצמר
יו"ר הנהלת האגודה



כ"ה בתמוז תשנ"א
7 ביולי 1991
משט/1 (ש/0198)

נשיא:
השופט שמעון אגרון
סגן נשיא:
עוזר חיים צדוק
President:
Justice Shimon Agranat
Vice-President:
Haim Zadok, Advocate



לכבוד
מר יוסף חריש
היועץ המשפטי לממשלה
משרד המשפטים
רח' צאלח א-דין
ירושלים

מר חריש הנכבד,

ביום 26.5.91 פניתי אליך בבקשה כי תבהיר, הן לציבור והן לשרי
הממשלה, כי ההצהרות שהושמעו לאחרונה, לפיהן רצוי שערבים התוקפים
יהודים לא ייצאו חי מהאירוע, הן למעשה קריאה לשימוש בלתי חוקי
בכח קטלני, גם במקרים בהם אין בכך צורך למען לכידת התוקף והגנה
על חיי אדם.

נמסר לנו כי המכתב הועבר לעיונך (מכתבכם 9269 רד מיום 10.6.91),
אך לא שמענו כל הודעה מצדך בנושא, ואף לא קיבלנו תשובה למכתבנו.

השארת הרושם בקרב הציבור, כי מעשי לינק' הם רצויים, עלולה להביא
לאבדן חיי אדם, וכבר היו דברים מעולם, אף בתקופה האחרונה.

נודה לך מאד אם תשיב למכתבנו ותודיענו כיצד בדעתך לפעול, או מדוע
אין לדעתך צורך בכך.

בכבוד רב,
פרופ' דוד קרצמר
יו"ר הנהלת האגודה



מדינת ישראל
משרד המשפטים

MINISTRY OF JUSTICE

THE ATTORNEY GENERAL

היועץ המשפטי לממשלה

ירושלים, ח' באב התשנ"א
19 ביולי 1991
תיקנו : 271
מ' : 201
(10340) אק

לכבוד
פרופ' ד' קרצמר
יו"ר הנהלת האגודה לזכויות האזרח בישראל
ת.ד. 8273
ירושלים 91082

נכבדי,

הנדון: התבטאותו של ראש הממשלה
סמך: מכתביד מיום 26.5.91 ו- 7.7.91

מאז יצא הדיבור הנטען מפיו של ראש הממשלה (ואף בשעה זו אין אני למד, לא ממכתבך ולא מכל מקור אחר, מה היה תוכנם המלא של הדברים ומה הדברים שקדמו לאמירה ושתכפו לאחריה, בין מפי ראש הממשלה ובין מפי מי מהפונים אליו) - נכתבו ונאמרו עליו דברים רבים, ובעיקרם דברי ביקורת. והרי, שהלקח הציבורי שצריך היה להילמד בודאי כבר נלמד, והתאנותו של היועץ המשפטי לממשלה אל הדיבור איננה נדרשת עוד לשום תכלית ראוייה. אכן, אמצעי התקשורת הם האמצעי ההולם לקיום דיון ציבורי על דברי איש הציבור, על תגובת הציבור ועל הסברי הדוברים.

2/...



- 2 -

מאידך, נאמר והודגש לא אחת, כי משמסתיים מרדף אחר חבלן פושע המתנכל לנפשם של עוברי אורח, והוא נכנע, שוב אין לנקוט כלפיו שום מעשה של אלימות אלא יש לנהוג בו כחוק. למען יתן את הדין בערכאות ולא בקרן רחוב על-ידי עוברי אורח נזעמים. עקרון זה אמור ושנוי ומשולש בהתראות ובהנחיות לאנשי בטחון, ומעל כל אלה קיים האיסור שבחוק לעשות יותר משיעור הצורך כדי להתגבר על סכנה במצב נתון. הדברים עתיקים גם חדשים. מטעם זה, ומאחר שענין לנו בדיבור העשוי להתפרש - עם כל הביקורת עליו - גם כנושא משמעות שונה מזו היחידה שאתה מייחס לו, שכן, הכל תלוי בהקשר ובכוונתו של האומר - גמרתי בדעתי כי לפי שעה יתמצה טיפולי וטיפולן של רשויות המשפט בענין בהעברת מכתבך והעתק מכתבי זה אל ראש הממשלה ואל שר המשטרה לידיעתם ולתשומת ליבם.

בכבוד רב,

יוסף חריש

היועץ המשפטי לממשלה

העתק: שר המשפטים

212

RIGHTS

Copyright and Related Rights in the Service of Creativity

Volume 5, No. 2
ISSN 1011-0240

Published Quarterly by the International Publishers Association (IPA) and the International Group of Scientific, Technical and Medical Publishers (STM)

לשנת ה'שנ"א 1991

דבר

13-09-1991

East Meets West

Copyright and the Publisher in a Market Economy

Publishers attending a recent "East meets West" seminar have issued a call for support in the urgent process of building a strong copyright framework for the future of publishing in the emerging market economies of Eastern and Central Europe.

The pledge to provide technical and other assistance came in response to pleas for help from publishers from the region participating in a three-day awareness seminar designed to acquaint them with the latest in Western copyright thinking as a first step in building an adequate legal foundation for doing business at home and breaking into the world market.

The seminar, held in the northern German city of Hamburg, covered most major copyright issues of interest to publishers in this era of rapidly developing technology. It was sponsored by the International Publishers Copyright Council (IPCC) created last year to coordinate joint copyright activities of the International Publishers Association (IPA) and the International Group of Scientific, Technical and Medical Publishers (STM).

Charles Clark, IPCC General Counsel, summed up the essential message of the Western publishers on March 15, the last day of the three-day meeting which was sometimes marked by emotional debate and dialogue: "Privatization, which really got our East colleagues to their feet to the microphones, means investment, investment means profit... profit means maximizing income, and maximizing income from primary and secondary uses of copyright works rests on the security of contractual dealings. And what is contracted for, dealt in and exploited are rights in copyright. The rock on which the publisher builds his house is copyright."

While the Eastern and Central European participants reported efforts to bring their national copyright laws up to date, they expressed fear of being overwhelmed by such

problems as paper and hard currency shortages, lack of respect for the law and a dangerous growth of piracy.

A resolution adopted unanimously at the concluding session urged Western publishers to make "serious efforts to raise funds to help transfer know-how on copyright matters to their colleagues in Central and Eastern Europe."

Such action was urgently needed, the resolution stated, as a response to "the problems now experienced by the Central and Eastern European publishers in the revision and application of their countries' copyright laws... These laws, in their various stages of development and change, are running the risk of falling short of protecting copyright holders, particularly in the face of new technologies now entering these countries at great speed, with all the resulting dangers of piracy and other unauthorized reproduction, that may threaten domestic markets as well as others."

The Perspective of History

On Wednesday afternoon of March 13, in the auditorium of the Katholische Akademie of Hamburg, the participants were welcomed. Munich publisher Arthur L. Sellier, Chairman of the IPA Copyright Committee, said the seminar had been called "to explore the implications and consequences of the tremendous changes taking place in Eastern and Central Europe for copyright and publishing."

"Above all a 'market economy' book trade can only be built on the sure foundation of a 'market economy' copyright law, for copyright is the bedrock of authorship and publishing."

Ernst Niederleithinger, an official of the German Federal Ministry of Justice responsible for copyright law,

in a text read in his absence, expressed his pleasure that the IPCC had chosen to hold the seminar "in a country where until recently the contrast between East and West seemed irreconcilable. While the unification of Germany has created a variety of problems, it has been possible to bring about a rapprochement in the field of copyright which can serve as one model in the international movement to harmonize and standardize copyright law."

J. Alexis Koutchoumow, IPA Secretary General, provided some historical background, referring to Russian participation in the Association's first Congress in 1896. The Hungarian Publishers Association hosted the IPA's 8th Congress in Budapest in 1913, he recalled. "I am pleased to add that since 1988 the Hungarian Publishers became members of the IPA after an interruption of 40 years," and the new Association of Soviet Publishers re-joined last October.

"Copyright issues which comprise the author's rights and the publisher's rights have always been the core of the IPA concern since it can be considered as the cornerstone of publishers' activities. A publishing company is a real publishing company only if it takes risks, particularly financial risks; if it accepts the judgment of the public on the selection of books published if losses are not eventually paid by the public or the taxpayer."

Publishers make their own contributions to the works of authors, Koutchoumow noted. "This is particularly true in textbook publishing, in essays, works and collections of a scientific, technical and research nature, artbooks, children's books and even in some literary and fiction books. Thus the publisher's activity is not merely a passive copying activity, a copyright, it is a creative activity, a creative right at the service of the authors, science and culture."

Printing, publishing and freedom of expression were linked by Paul Nijhoff Asser in his keynote speech on Wednesday evening to "the development of copyright as an indispensable element of free publishing." In making this point, the STM Secretary looked to the development of copyright systems in the West and "to the former almost totally state-dependent protection of copyright in the East...where state ownership of publishing and censorship go hand in hand, copyright protection is in reality only extended to those who comply with the rules of the state or exercise self-censorship."

Copyright as a lubricating oil, facilitating the freedom of expression and/or trade in intellectual property, thereby encouraging intellectual and artistic creativity, simply had no function there."

What Publishers Need in Copyright Laws

Chaired by Alain Grund, President of the French *Syndicat national de l'édition* and the Federation of European Publishers, the first working session, held on Thursday

morning March 14, was devoted to a discussion of "What Publishers Need in National Copyright Laws." Maarten Asscher, Editorial Director of the Dutch trade publishing house Meulenhoff Nederland, described those essentials of copyright necessary to progress in the countries of Eastern Europe and called for "a fundamental exchange of ideas as they spring right from the heart of the new historical order that is establishing itself in Europe."

Asscher, Chairman of the Copyright Committee of the Royal Dutch Publishers Association (KNUB), presented a "shopping list" of copyright *desiderata* "indispensable to a proper functioning of an independent publishing industry." (See text of this article on page 10) An effective national copyright law, according to Asscher, should:

- guarantee a reasonable level of protection in accordance with the principles of the Berne Convention;
- not contain any legal limitations or exceptions to copyright protection, unless they be formulated in the strictest possible manner and unless they contain a proviso for reasonable remuneration;
- allow and even encourage authors and publishers to make use of and to invest in new technologies of production and dissemination by protecting works irrespective of the technical method with which they are fixated;
- leave the author and the publisher free to negotiate the terms of their publishing agreement.

Harald G. Hecker, legal adviser to the *Börsenverein des Deutschen Buchhandels*, described the German copyright system and the standard author-publisher contract established some years ago. There was discussion of the pros and cons of writing provisions for such contracts into the law.

Asscher commented that the ideal was to leave the field free to negotiation between the parties - with guidance, if necessary, from model contracts, literary agents and unions. These are preferable "to a law that dictates what is reasonable in publishing agreements."

Other speakers urged the Eastern European participants to learn from the mistakes of the West. For example, John-Willy Rudolph, Executive Director of Norway's reproduction rights organization (RRO) Kopinor, said that photocopying was not yet a major problem in Eastern Europe but could become "a terrible problem" if left unregulated. In the West, he said, photocopying was introduced "while we were sleeping." It was running wild when "we saw that something was very wrong." The risk exists that government will introduce compulsory licenses and dictate terms if RRO's are not quickly put in place to provide for licensing of photocopying.

What Publishers Need in Copyright Conventions

Jon Baumgarten, Washington D.C. attorney who serves as copyright counsel to the Association of American Pub-

lishers (AAP), took the occasion to present a major paper on what publishers may reasonably expect and need in international copyright treaties. In the presence of top copyright officials of the World Intellectual Property Organization and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Unesco), he ranged over the entire spectrum of contemporary copyright issues of concern to publishers with a clear view to influencing the international organizations. (The text of his paper will be published in the next issue of RIGHTS)

Mihaly Ficsor, Director of the World Intellectual Property Organization (WIPO) Copyright Law Division commented on Baumgarten's propositions later as did Milagros del Corral who is in charge of copyright and book development at Unesco which administers the Universal Copyright Convention (UCC).

Without recognition of the publisher's role little else can be achieved, Baumgarten said. And in winning such recognition, publishers face "two deeply imbedded obstacles." First there is the "common perception of publishers as mere mechanics who simply polish, duplicate and deliver the author's work to an awaiting audience without contributing any creative energy.

"It is fair to speculate that the experience of Eastern publishers emerging from controlled and subsidized circumstances into competitive market economies may provide vivid illustration of all publishers' full role and vitality in the literary arts."

"The second obstacle is the prevalence of the notion that the prerogatives of the Conventions may only be bestowed upon individual human 'authors.'" The AAP counsel asserted that elimination of this prevalent doctrine may be more problematic because of "the continental rejection of any notion of corporate (or other juridical entity) 'authorship' or of business investment as a principal value protected by the copyright Conventions - although increasingly breached in national copyright laws regarding films, software, government and certain other works, and sound recordings."

What then do publishers seek in the area of convention law and doctrine? According to attorney Baumgarten, the first of these would be recognition that publishers may in particular cases be considered as 'authors' of particular works. Second, creation of legal presumptions that for certain rights in certain works publishers are the first owners of copyright. "Reprographic and electronic reproduction and distribution rights in scientific journal articles, and perhaps in certain anthology uses of some educational materials, come quickly to mind," he said, "Here the traditional disinterest of these authors in copyright and/or the evidentiary, practical and procedural difficulties of perfecting rights transfers in great quantities of material is opposed to the publishers' proprietary needs."

Third on the Baumgarten agenda came full acceptance of publishers as "successors in interest" of authors and as "copyright proprietors" of any exclusive rights acquired

by contract entitling them to the Convention guarantees of such rights and access to courts and other enforcement mechanisms."

Fourth came acknowledgement that the "legitimate interests of authors" under the Berne Convention and the "author's economic interests" under the UCC "contemplate the interests of publishers as well as authors."

Finally, Baumgarten called for acceptance of publishers as full participants in the increasingly important role of collective administration bodies.

Under the heading of 'security,' was the need to recognize the threat of new modes of authorized exploitation of works. "I have in mind particularly the haven frequently given in national copyright laws to copying for 'private use.' It must be made clear that reproduction for 'private use' is fully subject to Convention rights of copyright, and that the treaties do not admit of exceptions merely because reproduction takes place for 'personal' convenience, for 'internal' use, or in 'private' offices or private lodgings."

In maintaining predictability, Baumgarten mentioned the long-time practice of publishers "to agree on exclusive territories in individual negotiations and to rely on national copyright laws to restrain unauthorized importation of foreign (but lawfully made) copies." This tradition, now being challenged, has permitted rational business planning for international markets and has supported the provision of low-cost student editions to developing countries, he said.

"The forces of 'consumerism' have generated challenges to this practice and sought to open heretofore exclusive markets to 'parallel importation' in several cases. Because the Copyright Conventions are generally silent on the distribution right, the seizure provisions of Article 16 of the Berne Convention are thought to be limited to piratical copies (or to importation from countries where a work has entered the public domain), they appear to be disabled from a role in this growing and important issue."

The "publishers' rights" discussion is important for having brought to the fore the matter of the publisher's role as creators of literary works, he said, but warned that a "retreat from the copyright Conventions" to a neighboring rights position was a "great risk."

With regard to the moral rights of authors, he said that it was clear that the doctrine as enunciated in Article 6 bis of the Berne Convention does not operate in an unfettered fashion. "Courts in even the most ardent *droit d'auteur* jurisdictions have invoked 'objective' standards to determine moral rights disputes" which permit certain necessary editing, changes and modifications inherent in adaptation of a work. The courts have refused to enforce arbitrary, abusive or unreasonable assertions of moral rights and even the lore that moral rights cannot be waived appears "as a matter of practice to be debatable at best in many jurisdictions. It should be made clear that the Berne Convention "does not forbid alienation of moral rights."

Reactions from the International Organizations

Many of the points in the Baumgarten paper will be covered by the WIPO Model Law on Copyright, Ficsor asserted. This is due to be completed and made public soon after several years of work (See RIGHTS, Vol. 4., No. 3).

Some points will also come under discussion in the context of a proposed protocol to the Berne Convention. A committee of experts will be convened by WIPO to consider a protocol to update and expand coverage of the Convention in November of this year, Ficsor said. The WIPO official added that a protocol to add but not take away rights was preferable to a diplomatic conference to revise the Berne Convention which could open up the possibility that rights might be diminished.

In relation to publishers' rights, Ficsor said publishers "cannot hope that copyright can offer a general solution. Publishers are not always the owners of copyright. A neighboring rights protection may be necessary." If publishers agree, he said, "we would consider a neighboring rights convention, possibly with Unesco." On this point, Ficsor's Unesco colleague del Corral said she did not see why some publishers reject the example of phonograms when they are protected on a double basis by both copyright and neighboring rights.

Paul Nijhoff Asser had noted in his speech that "the two international copyright organizations have made it very clear to us that if we, publishers of this world, could reach a consensus, they might help prepare a new international treaty for the protection of publishers against the unauthorized reproduction of their publications. Since then, we have been discussing this theme very thoroughly" and in a general way have concluded that "author's right, should no longer be considered the exclusive privilege of the individual author; it may be a group of authors or even a publishing house."

On other points, WIPO copyright official Ficsor said:

- he agreed with Baumgarten on the question of private copying which can be a kind of scattered multiplicity which "may result in very serious infringements";
- the questions of computer program protection, dispute settlement and parallel imports and the distribution right of publishers would be part of the Berne protocol procedure;
- that moral rights are applied in a "reasonable way in most countries" normally only when modifications of the work amount to a prejudice to the reputation of the author.

Unesco official del Corral said publishers should keep the entire international community in mind and not just the Western copyright-producing countries. She reminded her audience that there are still 40 countries that do not have any copyright laws at all.

Enforcing Copyright Laws

There was general agreement among participants that a strong copyright law is the first step towards strengthening protection and enforcement of rights on the national level. Fred Kobrak, Consultant to the Association of American Publishers, described efforts of publishers to work for stronger copyright enforcement by means of law suits that are pending against copyshops and foreign pirates in South Korea and elsewhere. Although it is difficult and expensive to bring suits, the publishers' position is being steadily strengthened.

Katerina Czarnecki, Vice President and Director of International Rights, Macmillan Publishing Co., New York, reviewed efforts of copyright-based industries in the United States to exert pressure on the government to enforce the law. "Copyright issues have not always been able to attract political or government circles because there has been a lack of conviction that such interest and actions are justifiable on economic grounds." An alliance of copyright industries can be useful in pointing out the significance of their contributions to the national economy, she said.

In the United States, the International Intellectual Property Alliance (IIPA) was able to press for improved copyright protection, Czarnecki said, after it produced documented evidence that the major copyright industries affected by piracy were among the largest and fastest growing sectors of the U.S. economy. The Alliance was then in a position to push for action within the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) for an agreement on Trade Related Intellectual Property Rights (TRIPS) and enforcement of bilateral trade sanctions against countries that do not respect foreign intellectual property rights pending adoption of a multilateral agreement.

Czarnecki asserted that "Persistent economic problems, lack of necessary investments in education, lack of professional training and lack of sharing knowledge are most often the causes of piracy. Entrepreneurs can and do expand it into a flourishing industry. Our experiences in Taiwan, Korea, Singapore, Malaysia and Indonesia have made us experts in detecting pirated editions.

"Many of us are aware that industry practices may differ from country to country. We are also aware that the privatization process currently under way in Eastern European countries will be a long and tedious project. We certainly cannot and do not expect our Eastern European colleagues to put many of these organizations into place over night. What we do hope to do is to give them ideas and share experience... which may help them in becoming active and contributing members of the international copyright community."

With Clive Bradley of the Publishers Association of Great Britain presenting the basics, seminar participants discussed the importance of establishing independent professional associations to advance their interests in a

market economy. In contrast to the role such associations have played as part of state socialist regimes, sometimes even providing the apparatus of oppression and censorship, in a democratic environment they can defend free expression and access to information, Bradley explained. Often in alliance with a variety of other groups, they are essential in defending the legitimate interests of publishers and making their voices heard on many issues ranging from copyright policy to postal rates.

The Author-Publisher Agreement

The principle of contractual freedom was seen by both Eastern and Western participants as essential to the evolution of robust publishing industries everywhere. There was disagreement, however, as to whether the contractual relations between authors and publishers should be left entirely free or restricted by law.

An eminent professor of copyright law, Wilhelm Nordemann of the Free University of Berlin, discussed this from various angles and sought to answer the question as to what rights the publisher needs to acquire from the author in respect to technological developments and market conditions. In Europe, he noted, different legal orders prevail – collective agreements in the Nordic countries, obligatory agreements in Eastern European socialist regimes, limited specific restrictions in the middle European countries. “A third group of countries, while following the pure principle of contractual freedom in the text of the law, show, in the harsh reality of publishers’ life, a factual restriction deriving from the power of literary agents who control the market.

“You become aware of the fact that a legal system of pure contractual freedom is not able to guarantee the necessary balance of interests to both partners.”

Nordemann said he would prefer a few legal rules for publishing contracts in Europe to leaving the matter entirely up to unions. The compelling rule should be “that the author, in principle, has to be given a fair share... from any earnings whosoever makes by exploiting his work.”

On the other hand, the publisher “needs all exploitation rights the author is legally able to transfer” in the light of “forthcoming developments of technology and market conditions.” Only rights relevant to established uses may be transferred, not for possible or theoretical new technological uses. Included would be film rights, dramatizing or other adaptation rights, new mass media rights as well as so-called merchandising rights to exploit protagonists from novels and heroes from tales on T-shirts or other products or in advertising.

The publisher must be able to acquire all rights to exploit the work in every possible way. “Otherwise he probably will not be able to stand the market conditions of the future... the multi media trusts are on their way, and a publisher who wants to be more than a simple little outsider, should dispose of all exploitation possibilities for

his catalogue; otherwise he would not be able to enter into competition with the trusts.”

Publisher Pere Vicens, Chairman, Editorial Vicens-Vives, Barcelona, told of the Spanish Law on Intellectual Property Law adopted in 1987 which, for the first time, regulates publishing contracts. Vicens reminded his Eastern European colleagues that Spain had come out of a dictatorship ten years ago “and with democracy we learn every day to publish more and better books.”

But he said that too detailed statutory control does not promote authors’ and publishers’ interests. There are examples of overregulation in the new Spanish law, he said, which stipulates that both the minimum and maximum number of copies to be published must be stipulated in the contract. “It is difficult to understand why a maximum of copies should be stipulated.” Publishing contracts must have a time limit under the Spanish law. If a time limit is not mentioned, the transfer of copyright is automatically limited to five years.

Criticisms of these provisions and Nordemann’s proposal were voiced. Clive Bradley said Nordemann’s “do not relate to the commercial world. Who can exploit all rights? The small publisher can’t, and then the author is trapped and is prevented from exploiting them in other contractual arrangements... Why are we talking all the time about limiting rights?” The GATT, the European Commission and others on the international scene are doing so increasingly, he said.

“I plead that we move away from statutory regulation in favor of freedom to negotiate.”

Exploiting Rights in the Agreement

The author-publisher agreement is the first step in realizing the economic potential of a work. But there must be action to convert the rights established in the contract into economic value. Lynette Owen, Rights and Contracts Director of the Longman Group U.K. said that in order to improve East-West collaboration changes are needed in the domestic legislation of Eastern countries which prevent arrangements such as the assignment of copyright to a publisher and restrict the rights granted to the publisher.

“As long as limitations in the range of rights which can be acquired by publishing houses exist, they greatly reduce the attraction for a foreign publisher to invest in an Eastern publishing house, either as one of several shareholders or in the form of a joint venture. Western publishers want a presence in the market but limits are a disincentive to making an investment.”

Since publishing in the West is highly competitive and investment in new projects is high “we try to offset our risk by maximizing all possible ways of selling our books,” said the Longman Director. “This is why the acquisition of as broad a range of rights as possible is so important to us.”

“In the West, the range of rights which can be ex-

ploited has expanded greatly over the years as there has been more business between different technologies, so that now rights in books can be exploited in a variety of different forms" – all of which help to make projects economically viable.

Increasing Use of Literary Agents

"Agents and representatives are becoming more and more important in the sector of publishing, Spanish publisher Vicens noted. "For example, an author cannot negotiate the transfer of his copyright for the publication of his work by a Chinese publisher. He needs an infrastructure and professional help in order to manage the promotion and circulation of his work. Under the old system, these details were handled by the publishing company. This is not the case nowadays. The literary agent is getting stronger every day. A publisher may act as a literary agent but he should then draw up an agent's or representative's contract besides the publishing contract."

Owen also commented that in view of the special circumstances in dealing with East Europeans and the present uncertainties in relation to currencies and rates of payment, some Western publishers have decided not to deal directly but to use intermediate agents specializing in business in Eastern Europe. "However, I know that many Eastern publishers now want to deal direct to acquire rights in Western books," she said.

The Polish publisher Grzegorz Boguta, Managing Director, PWN-Polish Scientific Publishers, cheered this last statement and expressed the view that agents have now become an obstacle to publishing relations between East and West. "We lose money every week," he said, "because of the complicated chain of agents who do not negotiate contracts or act fast enough. We want to write a letter about that monopoly, especially to American publishers. It is a tragedy."

Gerd Pressl, a Yugoslav agent, replied that in the present changing conditions "the only way for Western publishers to deal with the East, to acquire rights and get their money from those countries is to use reliable partners."

Collective Licensing of Rights

Germany had a special position in the context of the seminar. First there was the recent incorporation into the West German copyright system of the five Eastern Länder. And second, Germany led the world in collective administration of rights. The concept, which brings within copyright acts which would otherwise be acts of piracy, was described by Gerard Pfenning, Managing Director of the *Verrwertungsgesellschaft Bild-Kunst*. The Germans have applied collective administration to musical works,

to transmission and reception of broadcasts, to rental, to press digests, to reproduction and transmission of artistic works, he reported.

"Copyright is meaningless without implementing mechanisms and reproduction rights organizations (RROs) are one of the best," asserted Joseph S. Alen, Vice President of the Copyright Clearance Center, Salem, Massachusetts. Alen, who also acts as Secretary General of the International Federation of Reproduction Rights Organizations (IFRRO), presented the case for collective licensing of photocopying as "the only way the problem of photocopying can be solved on a global basis. If piracy is too bad, publishers will stop supplying works to those countries. Most of Eastern Europe is ripe for joint ventures. The establishment of RROs would be a symbolic gesture" that would demonstrate dedication to the principle of copyright and thereby encourage investments, Alen said.

Hungarian official Peter Gyertyanfy, Director, Legal Department, Artisjus, who chaired the session, conceded that there were "special difficulties in introducing reprography in Eastern Europe." But he said that this is a bad moment to start this justified project because "we're bankrupt."

News and Views from the East

Piracy Grows in Poland

Copyright protection is deteriorating in Poland with an "explosive growth of piracy" while the government drags its feet on the enactment of a new stronger copyright law, Grzegorz Boguta declared in one of the strongest statements made by an Eastern European. (See text on page 8)

The former underground publisher, speaking for the Polish Chamber of the Book of which he is President, expressed "deep anxiety over the situation which developed in the past year in the Polish publishing and book-selling market. Piracy on a mass scale is plainly visible." There is reason to fear, Boguta said, that this piracy will become a major threat to the survival of Polish publishers and "will become a link in the chain of international piracy."

Boguta called for enactment of a new copyright law. Outdated copyright and unfair competition laws represent "a major obstacle to suppressing piracy...and the Chamber has noted with apprehension the continual postponement of tabling the draft of a new Copyright Act."

Regional Strife in Yugoslavia

Martin Znidarsic, Professor of Publishing and Bookselling at the University of Ljubljana in Yugoslavia, said that unless conditions improved in his country, it would fall behind both Eastern and Western Europe.

Slavko Pregl, Managing Director of a literary agency, East West Operation Ltd. in Ljubljana, said that as a result of regional conflict the national publishers associations could very well break up. Regional groupings would strengthen local languages and cultures, he said.

In the meantime, many new publishers have sprung up and some are doing well even while publishing only a few titles. Others are closing their doors in the face of competition. Last fall, copyright protection of computer software was introduced. "Reprography remains the big problem. There are serious problems of piracy and we will work on this question" and try to improve copyright protection generally.

Czechs Need Copyright Specialists

Czech lawyer Vera Stranska reported that a number of private publishers have come onto the scene in Czechoslovakia since the end of 1989 but that publishing in that country suffers from a certain confusion about copyright and other publishing matters. In the past "publishers thought they could do nothing," she said, "then they thought they could do anything." There are stocks of old books that no one buys; sometimes two publishers publish the same book.

Stranska stressed that lack of knowledge of copyright law, despite enactment of a new, somewhat revised copyright law which came into effect in June 1990, was holding her country back. "There are few specialists in this field of law, few lawsuits, little practice. Where there is no prosecutor there is no judge." She called for international assistance in helping to build expertise through an exchange of information and specialists.

A Report from Bulgaria

A Bulgarian speaker said piracy was more the result in his country of a desperate economic situation and lack of legal culture than a cynical desire to cheat authors and foreign publishers whose works they licensed.

Dimitar Zlatarev, representing two publishing houses, KIBELA and "ABV," warned, however, that Bulgarian publishers did not always accurately report print runs to foreign rights holders. It would help if western publishers were willing to accept some payment in Bulgarian currency, he suggested, and work to develop a relationship of mutual trust and confidence.

In another session Zlatarev said he wanted to round out the picture of Bulgarian publishing which is now entirely private but struggling desperately for survival. Because of the need to make profits, there has been a fall in titles published and better quality publishing is losing out for the time being to the popular and/or erotic. The only censorship is economic and there is a continual paper crisis. He called on the West to help with paper supplies.

In Bulgaria authors can transfer rights to publishers and deal directly with agents and publishers. Copyright law revision is pending before the Bulgarian parliament and Bulgaria is party to the Berne Convention "with which we have complied as far as we could." Translations are not protected, however. This should be covered by new copyright legislation, he said.

Copyright Revision in the Soviet Union

The draft of a proposed new Soviet publishing and copyright law was circulated by Marat Shishigin, President of the new independent Association of Soviet Publishers which groups 140 large publishing houses that produce four-fifths of all books in the U.S.S.R. "We will collect comments and make amendments. There is time to make changes," Shishigin said. New copyright legislation will move the Soviet Union towards Berne Convention levels of protection. The existing 25-year copyright term will be replaced by a term of the life of the author plus 50 years, for example. There will be protection for computer software and data bases.

The fundamental principles of copyright law are embodied in the civil law which civil courts enforce, Shishigin said. Each republic has its own civil code and there are differences in both law and practice in the republics. The Soviet publisher was asked by Denis de Freitas, copyright adviser to the Publishers Association, London, how it would work out in practice if the new Soviet law on copyright corresponds to the Berne Convention but those of the republics do not. "This creates a strange situation" for application of the Convention, de Freitas said.

Shishigin replied that this matter would have to be resolved and also that the present wide exemptions for quotations and other purposes in the Soviet copyright law would have to be modified and limits introduced. But he added that copyright, along with many other questions, linked to economic developments and will be settled "only after our economic problems are solved."

He described the process by which the Soviet Union is moving towards free market publishing. "We are eager to develop relations with foreign publishers. There are no restrictions on such international relations." A law adopted in June 1990 guarantees freedom to publishers to administer their own finances. "We brought too much bureaucracy, red tape to these relations. Now everything is based on bargaining between authors and publishers."

The monopoly of the Soviet Copyright Agency (VAAP) has been abolished and publishers may now conduct relations with foreign partners completely independently of the VAAP if they choose, Shishigin said. Royalty rates are still set by decrees, but "we are moving from fixed agreements to free ones," he said. In response to allegations by a Dutch publisher present who said his company had forwarded \$20,000 to VAAP in a deal but that the

author had received only 10 percent, Shishigin said VAAP had now reduced its commission on deals with foreign publishers from 25 to 15 percent. Taxes are also levied by the state on such deals.

A continuing government monopoly over paper supplies hampers the development of publishing. "We can't allow this situation to continue where we are not meeting the needs of students."

Renewal in Rumania

"We wish to become a part of Europe again after a long cultural isolation. The Rumanian culture belongs to Europe and the Rumanian publishers have to concentrate their efforts to support this idea." This is how Georgeta Moldoveanu concluded an eloquent statement on the situation in her country. As Foreign Rights Representative of Humanitas Publishing House, Bucharest, she described how December 1989 "set free the hopes we Rumanian publishers had long cherished."

Since then, about 400 private publishers have appeared on the scene as competitors to state publishers to help meet "a terrible hunger for books, for information... Any beginning is confusing and has its negative side due to the lack of professionalism and specialization. In this respect I would mention the case of pirate editions (not knowing or ignoring on purpose the copyright and royalties conditions), deficient translations, the proliferation of cheap literature."

Confusion reigns where copyright is concerned, she said, "yet the artists unions have been preoccupied with the setting up of a legal framework that should protect the author's rights. Such a law is now being discussed and is on its way to be legislated."

In foreign relations, Rumanian publishing houses still are not allowed to pay royalties beyond a certain level and may not pay them in convertible currency. This limits the acquisition of rights to valuable translations "so necessary for filling in the gap" in Rumania's cultural and educational life. "This is why Rumanian publishers have been constrained to appeal to the kindness and understanding of the foreign publishers, obtaining thus the copyrights in special conditions... And I would like to point out that we did find the understanding we needed, many of the foreign publishing houses granted us help through this difficult situation."

A Changing Hungary

"The Hungary of the 1990's is not the Hungary of the 1950's," insisted Peter Gyertyanfy, Director Legal Department, Artisjus. The Hungarian copyright law has been modified over time and corresponds generally to the provisions of the Berne Convention, he said. But Gyertyanfy and other Hungarians present said that the law needed further revision in the light of economic and political changes taking place in the country. It is being

revised, primarily to combat piracy which is now raging in Eastern Europe. Gyertyanfy said. With regard to piracy he conceded that it was "substantial in Hungary and we have never done our best" to combat it.

"But we don't have to start from zero," the Artisjus official said. "We would like to enlarge the field of activities of publishers and makes licensing easier, but we can't agree that there should be no rules and regulations in the copyright law covering author-publisher contracts. That would leave authors defenseless. A code of practice works in the United Kingdom case law context. Hungarian law has to adapt itself to the practice of the Spanish, Austrian and German laws which have such rules in their copyright law."

Istvan Bart, Corvina Publishers Director who is on the Board of the Hungarian Publishers Association, said Hungary was passing through a "twilight period. A lot has loosened up, including copyright. There is a general sense of lawlessness. Copyright will return but only with a return of the role of law in the country. We are still in an interim." It is possible "to overregulate authors in many cases against their own interests. A new law will not begin from scratch but the lawmakers will have to rethink the cornerstones, the role of publishers, the political issues."

Bart said the Hungarian government was divided on privatization. "I don't know when it will begin if at all. One section of the government coalition sees publishing as a way of protecting national culture from foreign investment. The Minister of Culture has turned down all attempts at privatization." If privatization comes it is not going to be "a rose garden," Bart added, because the state-owned publishing houses are inefficiently run and overstaffed and will have to be drastically reorganized.

"In the meantime, new publishing houses are growing because they are so much better off. Profit is a dirty word. Authors expect publishers to lose money. This will continue until a market economy is fully in place."

IPA Secretary Koutchoumow responded that unfortunately "profit is still a dirty word in Eastern Europe and in some segments of the West. In developing countries this has helped to create a disaster. Profit-making is the most important responsibility of publishers."

Resolution: Concerning Copyright Piracy

The Polish publishers associated with the Chamber of the Book express their deep anxiety over the situation which developed in the past year in the Polish publishing and book-selling market.

Read by Grzegorz Boguta, President of the Polish Chamber of the Book during the IPCC "East meets West" seminar in Hamburg, March 1991.

Piracy on a mass scale is plainly visible, extending to all areas of trade in intellectual property but linked above all with the trafficking in written materials. It is not only a question of a quantum leap, but especially the increasingly professional nature of abuses in the form of ever larger press runs with steadily improving technical quality.

There is good reason to fear that such piracy which, in view of low press runs and primitive reproduction methods in the past, did not represent a serious threat to publishers and authors, will become a major threat now and, what is more, will become a link in the chain of international piracy, through international arrangements for illegal production and trafficking.

Such a situation also significantly erodes Poland's prestige and credibility on the international forum as an efficient and trustworthy economic partner.

It is sadly noted that the phenomena of piracy, spreading under a variety of guises, fail to meet with an adequate response. This reinforces the sense of impunity on the part of the violators. In effect, the illegally churned out copies are beginning to surface in the *bona fide* wholesale and retail book trade. There are multiple causes behind the explosive growth of piracy, not all connected with state responsibility for proper legislative safeguards and an effective system for extracting copyright protection.

The suppression of piracy requires above all an active posture on the part of those entities whose rights are being infringed, in particular producers and publishers. Unless actively used, even the best legislation will be a dead letter.

Yet there are only a few cases in which resort was made to the courts to redress the consequences ensuing from piracy. With respect to computer programs, where the number of violations is certainly the highest, there has not been a single case of court litigation. The number of court cases in other fields, such as books, audio or video cassettes, is negligible. One realizes that litigation through the courts is costly, cumbersome and often not very profitable. Yet such actions are imperative, for the sake of preventing future violations. These have to be matched by sufficient publicity.

We appeal for a focusing of efforts in this area. Our Chamber extends an offer to coordinate such efforts and to initiate actions designed to suppress directly any infringements of the rights of publishers, be they domestic or international.

We are counting on the support of prosecution and police agencies, as well as the fiscal and customs adminis-

tration. Struggle against piracy requires above all a change in the attitude towards such deeds by prosecutors. To date prosecution agencies have all too often quashed any complaints of piracy due to the 'negligible degree of social harm' involved. This is a misguided practice which results in major social damage. We expect the prosecution and police agencies not only to join actively in prosecution of piracy through the courts, but above all to assist in detection of piracy phenomena and the determination of the scope of the infraction. It is the difficulties in amassing the evidence required to identify the perpetrator and the scale of piracy which have stood in the way of more active enforcement of copyrights. The prosecution and police apparatus has at its disposal many times more effective methods, compared with an entity operating within the confines of private law.

Piracy frequently at the same time involves tax and customs violations. Hence it is important to take due account also of these aspects as well.

A major obstacle to suppressing piracy is presented by the outdated provisions of the Copyright Act currently applicable in Poland. The same is respectively true of the legislation governing unfair competition.

The Chamber has noted with apprehension the continual postponement of tabling the draft of a new Copyright Act with the Parliament. It is feared that the draft could become an object of unending discussions, to the detriment of the values which should be safeguarded by copyright law.

It is with great concern that we have noted the attempts to eliminate several provisions from the copyright draft to which we attach great importance. For instance, one could mention in this context the proposal to reduce the more severe punishment stipulation in the draft for acts of blatant violation, reducing the scope of available recourse under civil law, to eliminate *domaine public payment*, royalties for so-called private copies for reprography. We have also been astonished at the proposal for curtailing the protection of computer software, and particularly an 'amnesty' for the infractions committed prior to entry into force of the proposed bill. Such proposals run counter not only to earlier proposals which have met with general acceptance, but also counter to international trends.

We view adoption of a new Copyright Act affording effective protection of the level provided by the world's best copyright provisions as a task not to be delayed. We consider it also imperative to have Poland accede to the international covenants governing the suppression of piracy in all domains covered by copyrights.



What Publishers Need in National Copyright Laws

by Maarten Asscher

The concept of copyright is so simple that it is almost impossible to formulate its essence in a few words. Yet when talking about publishing and about what publishers need in national copyright laws, one absolutely has to take a preliminary breath of copyright air, before one can pronounce oneself with reason on the theory and practice of the book industry.

Publishing and copyright are indissolubly linked to each other, in any country where the freedom of expression and the liberty of the press are rightly considered to be among the cornerstones of a free society. Of course, without copyright there can be printing of books and periodicals, and there can be distribution and bookselling; but without copyright there can be no truly enterprising, innovative, competitive publishing. Similarly, without publishers there can be authors, who create works that are paid for and distributed by state institutions; but that is no copyright, which enables authors to decide exclusively how, where and when to express themselves, and to whom and under what conditions to entrust the dissemination of their works. Copyright, if you will permit a simplification for the sake of my argument, is the umbilical cord which links publishing with the freedom of a democratic culture.

This is precisely why a seminar such as this is not only a timely and useful evaluation of the necessary progress in the field of copyright in the countries of Central and Eastern Europe, but also a fundamental exchange of ideas, as they spring right from the heart of the new historical order that is establishing itself in Europe.

If we view copyright, as I have just proposed, primarily as a democratic cultural system, we should realise that copyright, as all legal systems do, has regard both on society as a whole, and on the individual. These two 'legs' on which copyright stands, correspond to the two main philosophies of copyright, as they have developed in Europe over the past three centuries.

The oldest system is the Anglo-Saxon copyright doctrine, which is in its essence a system for the exclusive trading of literary and artistic works. This system gives the owner of the copyright the possibility of keeping

others from marketing or unlawfully using the protected work. So essentially, the English/American system is an *economic* one.

The other system is the continental European philosophy of 'droit d'auteur.' Very much inspired by the ideas of the Age of Enlightenment and of the French Revolution, this 'droit d'auteur'-tradition focuses on the individual; the artist, writer, composer, sculptor, architect etc. whose paternity of a unique creation is the justification of and the starting point for protection. Thus, in its origin, this system is a *cultural* one.

Now these two theoretical systems, which I have grossly simplified here, are not so diametrically opposed as would perhaps appear from their definitions, the one having regard on matters economic and the other based on cultural considerations. On the contrary, any copyright system will by nature have to be more or less a combination of these two philosophies, will have to find a balance between economics and culture, between the exclusive right of the individual and the needs of society as a whole. In other words, copyright should always be both a system of *creativity*, by which individual creation of literary and artistic works is encouraged and rewarded, and also a system of *trading*, enabling the dissemination of these works on a economically viable, selfsupporting basis, which means independent from the state. Formulated thus, it becomes clear why and how the law of copyright is at once the charter of free expression and the basis of all publishing activity.

So far, I have repeatedly used the words 'economics' and 'culture' in their most generally accepted sense, but before probing deeper into the question posed by the title of my talk, I would like to attach a word of warning to these two concepts, for they play a deceptive role in the background of any discussion with legislative authorities, state institutions, unions of authors, associations of libraries or universities, where copyright and the publishing industry are concerned. I like to call this 'The Paradox of Publishing,' and it goes as follows. When for example, as a publisher, you denounce the fact - as is the case in my country, the Netherlands - that more scientific works are photocopied each year than are actually bought, or the fact that more books are lent by state and school libraries than are actually bought in the bookshops, the reaction will be: but you are a cultural industry, and the works of authors should be available to everybody at the lowest possible cost. And now comes the paradox: if, as a

Maarten Asscher is Editorial Director of the trade publishing firm Meulenhoff Nederland bv of Amsterdam and current chairman of the Copyright Committee of the Royal Dutch Publishers Association. He delivered this talk before the IPCC "East meets West" seminar in Hamburg on March 14, 1991.

publisher, you claim a certain role in copyright or other legislation by virtue of the fact that publishing is indeed a creative, cultural profession, the reaction will be: but publishing is a regular industry like any other, you invest money which you have to earn back, and you make profits like any other trade.

This is 'The Paradox of Publishing,' that in economic legal debates you are an outsider, because you are a producer of cultural goods, and that in cultural legal debates you are equally an outsider, because you are a merchant, earning your money with the works of authors.

A few years ago, during a particularly heated discussion on this subject in a general meeting of the Dutch Copyright Society, a lady rose, and asked the Dutch copyright community: 'But what in heaven is the difference between a publisher and a soup manufacturer!.' 'The Paradox of Publishing' forces you to answer such a question seriously: that a publisher differs from a soup manufacturer, because a book written by an author is different from a tin of soup filled by a machine or a manual worker, because the intellectual creativity embodied in the text of a book can be copied, electronically stored, plagiarized or otherwise appropriated by others than the copyright owner, while a tin of soup can only be heated and consumed, because the copyright owner has a right to any income from the secondary use of the creation embodied in the work, while the soup manufacturer recoups his investment and makes his total profit on the first and only sale of his product, because the secondary use of a published work, such as photocopying or public lending, can be most damaging to its primary exploitation, for which the soup manufacturer need not fear, etc. etc.

In short, we have to explain our profession unendingly, to copyright experts, to authors, to librarians and sometimes even to other publishers, who have a too short-term outlook on their own profession. But most of all, we have to explain our industry to our national legislative authorities, because it is in the national copyright laws that the economic strength and cultural independence of the publishing profession is most fundamentally locked.

That brings us back to the question voiced by the title of my contribution: 'What do publishers need in national copyright laws?' The answer to that question necessarily has the character of a shopping list, so I trust I will be forgiven if we go point by point over the items on that list. In order to establish some measure of structure in these copyright desiderata for publishers. I have divided our shopping list in four main theses, which in turn can be divided into several more specific needs, indispensable to a proper functioning of an independent publishing industry.

1) *The national copyright law should guarantee a reasonable level of protection.* In accordance with the principles of the Berne Convention, which most Central and Eastern European countries have subscribed, the protec-

tion should run from the sole creation of the work until at least fifty years after the author's death, and this protection should clearly distinguish between the economic and the moral rights connected with authorship. Authors and works originating in any country that is a party to Berne, should qualify for protection irrespective of the nationality of the author or the place of creation of the work. A legal entity like a publishing house should be treated as author of a work, and thus as the first owner of the copyright, when the work originates with the publisher, as in the case of collective works, compilations or composite works. Also, when the work is created under employment contract, the employer - the publisher - should be deemed the first owner of the copyright, at least through a legal presumption of assignment. Abuse of copyright should be considered not only a case for civil law, but also a criminal offence, with the possibility of heavy fines and prison sentences, as well as powers of search and seizure. And in case of infringement, the exclusive licensee should be allowed to ask for an injunction or to go to full trial on an equal footing with the copyright owner himself.

2) *The national copyright law should not contain any legal limitations or exceptions to copyright protection, unless they be formulated in the strictest possible manner and contain a proviso for reasonable remuneration.* Use of copyrighted works for whatever educational, academic or similar purposes, or use by state libraries or other official institutions, should never harm the legitimate interests of authors and publishers. Only where quotation and the reporting of current events are concerned, a 'fair-use'-exception without any remuneration is acceptable, provided always that the source is given due credit.

3) *The national copyright law should allow and even encourage authors and publishers to make use of and to invest in new technologies of production and dissemination, by protecting works irrespective of the technical method with which they are fixated.* Computer programs, databases and in general electronically stored information can only be a subject for exploitation if the author and the publisher, by means of an exclusive right, are given a fair chance to recoup the labor and money invested in such newly formed works. In view of the nature of these new technologies and their economic and social importance, this copyright protection should not put unreasonable demands on the degree of originality that goes into a computer program or an electronic compilation of data, and the necessary exclusivity should include not only downloading but also storing and input.

4) *The national copyright law should leave the author and the publisher free to negotiate the terms of their publishing agreement.* The necessary protection of the single author, who - if left to himself - would not always have sufficient bargaining power, should come from a

generally accepted code of practice or model agreements between authors and publishers, and from the pressure of literary agents and authors' trade unions. But the mutual rights and obligations in an individual publishing agreement should not be imposed by the state in a copyright law. The economic rights in the copyright should be transferable without impediment, either in the form of assignment in writing or construed as a license. This should give the publisher unambiguously and with the exception of all others the right to publish and distribute the work, at least for a certain period of time, in certain territories or languages, and in one or more formats, as may be specified in the contract. As to the moral rights connected with authorship, the national copyright law may pronounce the right to paternity of the work inalienable, but where the right to integrity of the work is concerned, some measure of nuance is required to allow for the customary editing of a work and similar modifications that do not distort the essence of a work nor harm the author's reputation; on the contrary.

This concludes for the moment our shopping list, but though our bags are heavily filled, of course the list does not pretend to be exhaustive. It does pretend, however, to show that the legal needs of publishers are a natural continuation of the legal needs of authorship. One could even say that only until the publisher's needs in the copyright field have been satisfied, does the legal concept of copyright acquire its societal dimension. The unique creation by an author, protected by his exclusive copyright, only serves its purpose if the copyright system also enables a publisher to distribute the work unimpeded and on an exclusive basis, so as to be able to reap the income for the author and for himself, according to the sales of the work and the secondary use that is being made of it.

Over the past decades the many different types of rights embodied in published works have increasingly become a separate object of trading for the publisher, apart from the regular sale of copies of the published work. Reprographic rights, lending rights, television, cable and satellite rights, film and video rights, book club rights, electronic rights, etc. etc. Together, these dynamic and immaterial methods of exploitation are sometimes even more important financially than the sale of a few hundred or a few thousand material copies of the work.

The unpleasant side of all these new ways of exploitation is that they also provide new ways of access, and often free access, to a published work. The necessary 'free flow of information' is misinterpreted as a 'flow of free information.' Thus the publisher is confronted with myriad uses of his publications by reprography, public lending and piracy. In such cases the copyright of the author does not always provide the publisher with sufficient tools to protect the normal exploitation of the work.

It is this development that has sparked off a discussion on the necessity of a separate publisher's right, apart from and parallel to the author's copyright. Whether such a publisher's right is indeed suited to these needs, and whether such a right should have a quasi-copyright character or should rather be lodged in the laws against unfair competition, are questions that need not bother us here and now. Moreover, although perhaps a general basic rule could be agreed upon at the level of an international convention, all legislative details would have to be worked out per individual country, depending on the national publishers protection already provided.

For this moment it is important that at the end of our shopping list we realise that it is not only a *work* of authorship that we wish to protect, but also an ensuing *product*, of which not only the cultural *value* has to be protected, but also the economic price. Without a proper return on the investment made, including a decent profit, no publisher can possibly remain in business for longer than his starting capital lasts.

'What publishers need in national copyright laws' is a question, as we have seen, that forces us to explain our profession to national authorities, to consumer organizations, to libraries, to universities and to lawyers. What is our research, what is publishing initiative, acquisition, the forming of authors' teams, what is editing, compiling, production, electronic storage and display, what is marketing, physical and on-line distribution, promotion, etc. etc. As my friend Paul Nijhoff Asser recently exclaimed: 'They have to be told over and over again.' And the word 'they' in this connection means everybody but ourselves, and sometimes even ourselves. It is one of the prices we have to pay for being able to publish what we want, how and when we want to publish it, in full and free agreement with our authors. The value of that freedom can never be overestimated.



Protection of Titles

It is important not only to develop a book or journal but to protect it legally. Titles are a case where this rule cannot always be effectively and easily applied. Confusion in the marketplace and even law suits result from lack of

information about title protection. Both authors and publishers want to protect the titles of their works. Where and how can this be done?

In response to this sometimes puzzling question, the

International Publishers Association (IPA) has conducted a survey on this subject which falls on the borderline between copyright, trademark and unfair competition law.

The IPA reported, on the basis of information received from 21 of 50 countries where member associations exist, that protection is possible under one or the other of these laws in many, but not all, countries.

"Owing to what is at stake, in other words, the heavy investments involved, we would like to encourage publishers to use all legal means in order to guarantee the protection of their book and collection titles," the IPA said in announcing the results of its survey.

A number of member associations reported that they were conducting activities designed to avoid confusion and conflicts between publishers over book and collection titles. Several associations are willing to provide legal advice (Argentina, Brazil, Germany and Israel). Some will mediate disputes (Colombia and Israel). The German association, which requested the IPA survey, will take legal action in cases of general interest.

Registration of titles is required in some countries to assure protection. Publication of registered and future titles is undertaken by the Argentine, Brazilian, French, German, Israeli, Dutch, New Zealand, Nigerian, Portuguese and U.S. publishers' associations. The French book publishers' trade journal, *Livres Hebdo*, publishes announcements by publishers of titles they have reserved for future use.

While there is no international protection of book and collection titles as such, the survey revealed that for countries that provide protection for book and collection titles under copyright, trademark, unfair competition law or combinations thereof, this protection is then extended internationally to countries party to the relevant international conventions.

All the countries queried except Indonesia are party to either or both of the international copyright conventions (The Berne Convention and the Universal Copyright Convention (UCC)) by which they are bound to respect the principle of national treatment. That means that protection granted to national titles applies to works of the other member States.

Protection Under Copyright

Some copyright laws guarantee the protection of book and collection titles under specific provisions and others under their general provisions.

Countries that provide specific protection of titles include: Brazil, Colombia, Denmark, France, Italy, Portugal and Spain. These differ from country to country and in many cases the protection granted is independent from any requirement or formality such as registration of titles.

Most of them "aim at avoiding the 'confusion' among the consumers of works of the mind which may occur when using an identical or very similar title for different

published works," the IPA stated in its report on the survey. "Consequently, the purpose is not only the protection of the exact wording of a title but also the banning of the use of so similar a title that it is likely to confuse consumers. Clearly this is not purely 'copyright-type' protection but it refers to an 'unfair competition-type' protection."

The Brazilian legislation, for example, extends protection granted to literary works "to its title, provided that the latter is original, and is not likely to create confusion with that of another work of the same type, disclosed previously by another author."

The Danish law provides: "A literary or artistic work may not be made available to the public under a title...capable of causing confusion with a previously disseminated work... If the dissemination of the latter work had taken place less than three months prior to the publication of the other work, (this provision)...shall not apply unless it may be presumed that the confusion was intentional."

Under the French copyright law, "the title of an intellectual work, insofar as it is original in character, shall enjoy the same protection as the work itself. Even if the work is no longer protected...no one may utilize a title in order to distinguish a work of the same kind under conditions capable of creating confusion."

Protection of periodical titles is included in Brazilian, Colombian and Portuguese copyright laws. It usually expires at given times after the appearance of the last issue. In Portugal the protection of newspaper and other periodical publications' titles is subject to registration.

Protection of titles is ensured by the general provisions on copyright in Canada, Germany, Hungary, Israel, Nigeria and Switzerland applicable to literary and artistic works - in other words, if they are original works. This protection relies on a small number of court cases.

Trademark Protection

Trademark legislation offers another way to protect titles, especially of collections and periodical publications. This is the practice in Argentina, Brazil, Canada, Denmark, France, Germany, Iceland, Spain and the U.S.A.

Generally, protection depends on deposit and registration of the trademark. Registration can sometimes be made before the title is actually used, provided a *bona fide* use is demonstrated. The title may also have a connection to its source - the publishing company, for instance. These trademark laws sometimes exclude certain types of titles or have other special provisions. For example, in the United States protection is limited to periodicals and series of book titles. Non-distinctive titles may not be registered.

Frequently titles are published in official bulletins.

Protection of foreign titles, according to the information received by the IPA, is guaranteed in Argentina, in

France (following deposit with the National Institute of Industrial Property (INP)), in Canada and in Spain (provided registration is made by a resident).

Laws on unfair competition intervene only when the rules of competition have been infringed. Damage suffered by the plaintiff by reason of the misuse of a title has to be proven.

Countries where unfair competition laws may apply to titles include: Australia, Canada, Denmark, Switzerland and the United Kingdom. So-called "passing off" in the United Kingdom is applicable normally when a combination of the layout of a volume, which includes the name or a similar name that has value, is used together with the layout of the name on the cover.

Editor's Note: The report, *The Protection of Book and Collection Titles, a survey based on the answers from 21 Associations to an IPA questionnaire*, may be obtained by writing the IPA Secretariat in Geneva.



News in Brief

Publishers Crack Down on Illegal Copying

In a significant victory for publishers, a U.S. federal court has found a major national chain of copyshops guilty of copyright infringement for making anthologies by copying excerpts of protected works and selling them to students around the United States without permission of the rights holders.

In a decision handed down on March 28, a U.S. District Court in New York court ruled in favor of eight publishers and slapped a fine of \$510,000 plus attorney's fees and costs, on Kinko's Graphics Corporation. It was one of the largest statutory damages awards ever made in a U.S. copyright case.

At the same time, the court enjoined Kinko's from continuing to make anthologies of copyrighted works without permission and prepayment of fees.

It is not known whether Kinko's will appeal the decision. But the decision was expected to strengthen publishers in their campaign to protect copyright and license copying through reproduction rights organizations (RROs).

Judge Constance Baker Motley agreed with the publishers on virtually every point of their complaint, lodged against Kinko's in the spring of 1989, and underscored the 'willful' nature of the copyright infringement.

Kinko's had argued that the copying was "fair use" under the U.S. copyright law. The Court rejected this argument, however, on ground that Kinko's creation of the anthologies was for commercial purposes, that they

reproduced critical parts of the books copied and that their sale impacted unfavorably on the publishers' sales of books and collections.

The campaign against illegal copying is being vigorously carried forward in other parts of the world as well. In Italy, judges are intervening more frequently against illegal photocopying. A copyshop in Venice, for example, was recently found guilty of copyright infringements even where "self-service" photocopies of works were made by customers. In Florence, a judge ordered seizure of hundreds of copies of entire works in 12 copyshops at the request of six Italian publishers.

And in London, the Copyright Licensing Agency (CLA), took successful action against the giant securities house, Morgan Stanley, which admitted having made 23 illegal copies of the book, *Warrants, Options and Convertibles* by Quintin Price published by IFR Publishing Ltd.

When the CLA, which is the U.K.'s RRO, took legal action, Morgan Stanley admitted having given a copy of the illegally photocopied book to a potential client. Later it was disclosed that an additional 22 copies were being used in-house on the the Japanese warrants desk.

If the books had been purchased they would have cost about \$2,932. In an out-of-court settlement, Morgan Stanley paid compensation of \$6,851 and delivered up the illegal copies with an undertaking against further copyright infringements.

The CLA presented a cheque to the author. The publisher waived its share, giving the money instead to the CLA Fighting Fund to help finance further legal actions to protect authors and publishers. CLA Chief Executive Colin Hadley said "companies cannot expect to get away with ignoring the law of copyright, they must remember that not to comply amounts to stealing from both author and publisher. By being a licensed copier, Morgan Stanley not only would have had a clear conscience, they would have saved themselves a lot of money as well."

U.S. Supreme Court Rules on Phone Directories Implications

The U.S. Supreme Court has reaffirmed the long-standing copyright principle that facts are not copyrightable but that compilations of facts may possess the requisite originality for copyright protection.

In a unanimous decision of major significance for publishers and the public in a world increasingly driven by information, the high court sharply distinguished between the narrow category of unprotected compilations such as telephone directories and the broader category of other compilations, including data bases.

The listings of names and addresses in telephone direc-

tories fall into the category of unprotected facts and are hence not protected by copyright, the court decided in the case of *Feist Publications Inc. v. Rural Telephone Service Co. Inc.*

In so deciding, the high court overturned the lower courts and also dealt a death blow to the "sweat of the brow" test for copyright protection adopted by some jurisdictions in other cases. The theory that the "sweat of the brow," - the considerable *effort and labor* involved in creating a compilation - should be rewarded by copyright protection rather than the originality of the product, was mistaken, the high court said. An opinion written by Justice Sandra Day O'Connor, said that theory eschewed the fundamental axiom of copyright law that no one may copyright facts or ideas.

The Kansas telephone company Rural has successfully sued the publisher Feist for copyright infringement in the lower courts for making use of its listings in an area-wide telephone directory Feist published.

In overturning the lower courts, the Supreme Court took the "narrow" route advocated by the Association of American Publishers (AAP) and the Information Industry Association (IIA) in friend-of-the-court briefs which argued that the copyright status of telephone listings should not determine copyright protection for compilations generally.

On the other hand, the Court said: "Where the compilation author adds no written expression but rather lets the facts speak for themselves, the expressive element is more elusive. The only conceivable expression is the manner in which the compiler has selected and arranged the facts. Thus, if the selection and arrangement are original, these elements of the work are eligible for copyright protection... This inevitably means that the copyright in a factual compilation is thin."

The "thin" protection available to compilations that meet the standards of originality required by the copyright law "will be of concern to the information industry," the IIA said in a news release commenting on the March 27 Supreme Court decision. "Today's decision clearly establishes the *existence* of copyright protection for most commercially valuable databases; the *strength* of that protection remains to be decided in future cases, or perhaps, by legislative action."



IPA Congress Will Launch Copyright Campaign

A major campaign to promote copyright protection throughout the world will be launched when the International Publishers Association holds its 24th Congress in New Delhi early next year.

Publishers and key copyright specialists will meet and map strategies for impressing the public and governments with the economic and cultural importance of healthy copyright industries and harnessing a broad alliance of interest groups to effective enforcement of modern copyright laws.

The week-long Congress, to be held from January 27 to February 2, 1992, will also focus on the publisher's status in the copyright system. This will involve discussions of contracts between authors and publishers, model agreements for electronic products and manuscripts, publisher's rights, licensing of territorial market rights, destination rights and the challenges of new technologies - notably bringing electronic copying under control and copyright protection in the digital library.



RIGHTS Copyright and Related Rights in the Service of Creativity

Published Quarterly by International Publishers Association (IPA) and the
International Group of Scientific,
Technical and Medical Publishers (STM)

EDITOR

Susan Wagner

EDITORIAL BOARD

Chairman, International Publishers Copyright Council (IPCC), Wulf D. von Lucius (Germany); Charles Clark, IPCC General Counsel (United Kingdom); Arthur L. Sellier, Chairman IPA Copyright Committee (Germany); Mari F.J. Pijnenborg (The Netherlands); Hubert Tilliet (France); J. Alexis Koutchoumow (IPA, Secretary General); Paul Nijhoff Asser (STM, Secretary); Anthony P. Pool (United Kingdom); Carol Risher (United States).

ADDRESSES

IPA Secretariat, Avenue de Miremont 3, CH-1206 Geneva, Switzerland, telephone: +41 22 46.30.18, telex: 42 1883 IPACH, telefax: +41 22 47.57.17
STM Secretariat, Keizersgracht 462, 1016 GE Amsterdam, The Netherlands, telephone: +31 20 622.52.14, telefax: +31 20 638.15.66.

CORRESPONDENCE TO Susan Wagner, Editor, 7 rue Gozlin 75006 Paris, France, telephone: +33 1 43.26.58.58, telefax: +33.1.40.46.81.60

SUBSCRIPTIONS \$45 a year for four issues. Send check or money order to IPA at the above address.

INDIVIDUAL COPIES \$15 each. Send check or money order to IPA.

Material appearing in RIGHTS is protected by copyright. It may, however, be reproduced, translated or quoted with acknowledgement to IPA/STM with the exception of features marked ©. © IPA/STM 1988 ISSN 1011-0240



IN THIS ISSUE

East Meets West: Copyright and the Publisher in a Market Economy <i>A seminar conducted by the International Publishers Copyright Council (IPCC) for Eastern and Central European publishers covered a broad spectrum of current copyright issues and heard reports from the region</i>	1
Resolution: Concerning Copyright Piracy read by Gzegorz Boguta, President of the Polish Chamber of the Book	8
What Publishers Need in National Copyright Laws - Maarten Asscher <i>A Dutch publisher outlines the essentials of a modern copyright law</i>	10
Protection of Titles <i>Results of an IPA survey on legal protection of book and collection titles</i>	12
News in Brief	
Publishers Crack Down on Illegal Copying	14
U.S. Supreme Court Rules on Phone Directories:	14
PA Congress Will Launch Copyright Campaign	15

ORDER FORM

To the International Publishers Association (IPA), Avenue de Miremont 3, CH-1206 Geneva, Switzerland

Please enter my subscription to RIGHTS (4 issues per year)

The sum of \$45 (U.S.) is enclosed: check

money order

Individual copies may be ordered for \$15 (U.S.) each

NAME _____

ADDRESS _____

(Please type or print clearly)

SIGNATURE

THE SPONSORING ORGANIZATIONS

The International Publishers Association (IPA), founded in Paris in 1896, is the universally recognized professional organization of book, music and multi-media publishers. With 44 member publishers' associations on the five continents, IPA has the essential task of upholding and defending the right of publishers to publish and distribute works of the mind in complete freedom. Operating from Geneva, Switzerland, it also actively participates in campaigns to end illiteracy and encourages new writers and publishers in every country of the world, the free flow of intellectual works across national borders and public respect for copyright as a stimulant to creativity. Worldwide recognition of copyright, in other words, authors' and publishers' rights, is a major objective.

The International Group of Scientific, Technical & Medical Publishers (STM) was founded in 1969 to meet the specialized needs of scientific publishers. An affiliated member of IPA with headquarters in Amsterdam, The Netherlands, STM has a membership of nearly 150 individual publishing houses in 21 countries. The STM Group was born out of a concern for international copyright protection but also seeks, in a variety of ways, to assist publishers and their authors in the dissemination of scientific knowledge and information both nationally and internationally.

LETTERS—

LET US HEAR FROM YOU

With a view to strengthening protection of intellectual property, opening avenues for dialogue and raising the public consciousness of the value of copyright, RIGHTS provides a forum for the expression of a diversity of views on specific contemporary issues. It is our hope that the opinions, news and analysis of current developments in the world of publishing and copyright in RIGHTS will stimulate discussion and elicit reactions from readers. Unsolicited letters on any relevant subject will be welcome for publication.

THE EDITOR

INTERNATIONAL RIGHTS CALENDAR 1991-92

1991

June

- 13-15 European Commission hearing on Duration of Copyright Term. Brussels.
- 16-27 European Commission hearing on Reprography. Brussels.
- 17-21 Intergovernmental Committee of the Universal Copyright Convention. (9th Ordinary Session). Unesco, Paris
- 19-21 Intergovernmental Committee of the Rome Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations. ILO/Unesco/WIPO. Paris.

September

- 2-6 Committee of Experts on the Settlement of Intellectual Property Disputes Between States (Third Session). WIPO. Geneva
- 23-Oct. 2 Governing Bodies of WIPO and the Unions Administered by WIPO (22nd series of meetings). WIPO. Geneva.

October

- 1-4 International Federation of Reproduction Rights Organizations (IFRRO): Annual General Meeting. Berlin.

November

- 4-8 Committee of Experts on a Possible Protocol to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works. WIPO. Geneva.

1992

January

- 27-Feb. 2 International Publishers Association (IPA): 24th Congress. New Delhi.



ה א ת ק י

12

שר המשפטים

משרד המשפטים
לשכת השר

תאריך: א' בסיוון התשנ"א
14 במאי 1991

מספרנו: 377

לכבוד
פרופסור דוד קרצ'מר
יו"ר הנהלת האגודה לזכויות האזרח בישראל
ת.ד. 8273
ירושלים 91082

א.נ.

הנדון: תלונות בנושא חקירות חשודים בעבירות פח"ע
ס מ ד: מכתב מספר דה/163(ש 0104) מיום 16.4.91

1. במסגרת עיון בתלונות המגיעות מדי פעם בנושאי חקירות חשודים בפח"ע, נקרא גם דו"ח "בצלם" העוסק בנושא "חקירת פלסטינים בתקופת האינתיפדה", על ידי הגורמים העוסקים בנושא - בשב"כ, בצה"ל ובמשרד המשפטים.
מקריאת הדו"ח התברר כי חלק מהנחקרים המופיעים בדו"ח, לא נחקרו ע"י השב"כ כי אם ע"י צה"ל.
באשר לתלונות נחקרים אלו, החליט צה"ל למנות "קצין בודק" בדרגה בכירה, כדי שיבדוק את התלונות האמורות.
2. נחקרים אחרים שתלונותיהם הובאו בדו"ח, נחקרו קרוב לוודאי ע"י השב"כ. אולם מחמת העדר פרטים מזהים לגביהם בדו"ח, לא ניתן היה לזהותם וממילא לא ניתן היה לפתוח בחקירת תלונותיהם.
לפיכך הופנתה לארגון "בצלם" עוד ביום 3.4.91 בקשה למתן פרטים מזהים נוספים, שיאפשרו בדיקה יסודית של תלונות אלה.
עד כה, לצערנו, טרם נענתה פניה זו.



שר המשפטים

3. אשר לנחקרים המופיעים בדו"ח אשר ניתן היה לזהותם, ואשר תקירתם התנהלה ע"י חוקרי שב"כ, תלוונותיהם נמצאות בשלבים שונים של בדיקה.

4. ככלל, מתבצעת בדיקת תלוונות נגד חוקרי שב"כ ע"י מבקר השירות, המעביר את ממצאי בדיקותיו למשרד המשפטים. כד נעשה עד כה גם ביחס לתלוונות אלה. אולם בנוסף לכך, בעקבות התלוונות שנתקבלו מגורמים שונים - המייחסות לחוקרים התנהגויות אסורות בחקירה - הוקם צוות משותף לשב"כ ולמשרד המשפטים אשר יבדוק טענות אלה, ובעקבות המלצותיו יבחן הצורך בהרחבת הבדיקה ותבחן השאלה אם יש מקום להסקת מסקנות אופרטיביות.

5. עוד יצויין, שבמסגרת ועדת השרים המצומצמת - שהוקמה בעקבות מסקנות דו"ח ועדת לנדוי ושתפקידה, בין היתר, לעיין מחדש מעת לעת בקובץ של אמצעי הלחץ המותרים בחקירת פח"ע של השירות - יבדקו בין השאר נושאים שהועלו בתלוונות ושענינם סוגי אמצעי הלחץ שהותרו להפעלה בחקירה ואופן יישומם.

6. אין באמור לעיל כדי להמעיט מהערכתה של המשלה לעבודה המסורה והנאמנה שעושה השב"כ ולתרומתו הרבה לבטחון המדינה אשר רבים חבים לה את חייהם.

7. למותר לציין, כי גם לנגד עיני הגורמים האחראים על פעילות החוקרים, עומד הצורך הבסיסי למנוע התעללות בנחקרים ופגיעה בכבוד האדם, וזאת למען שמירת ערכי שלטון החוק והקפדה על צביונה המוסרי של ישראל. מטעמים אלו, ניתנת לתלוונות תשומת לב רבה והכוונה היא לפעול לבירור מלא שלהן.

בכבוד רב

דן מליצוב
שר המשפטים

- העתקים: 1. ראש המשלה
2. שר הבטחון
3. שר המשטרה
4. מזכיר המשלה
5. המזכיר הצבאי לראש המשלה

מדינת ישראל

משרד המשפטים
המשרד הראשי

ירושלים, כז' בניסן התשנ"א
11 באפריל 1991

25018

משרד המשפטים	
לשכת השד	
דואר נכנס	
11-04-1991	
מס' 25018	מפתח
אמנון - זכאיה	
תיק 210	

אל: שר המשפטים

אמנון - זכאיה

מצ"ב מכתבו של השופט משה לנדוי יחד עם הצעת מכתב לוואי למזכ"ל אמנסטי.

כפי שתראה, מנצלת אני את ההזדמנות להעיר לאמנסטי על הדברים שהביע נציג הארגון בפני הוועדה לזכויות האדם של האו"ם בג'נבה. דברים אלה הופצו על ידי אמנסטי ברחבי תבל ואני רואה חשיבות בהגבה מצידנו.

לאישורך.

בברכה,
אמנון
תמר גולן

28 באפריל 1991

לכבוד
מר בני בירגר
מנכ"ל בצלם
רח' קרן היסוד 18
ירושלים 92149

מר בירגר הנכבד,

1. קיבלתי את הדו"ח של בצלם ששלחת לי במכתבך מיום 10.4.91 וקראתיו. את תשובתי זו אני כותב על דעתי האישית בלבד.

2. בפיסקה השניה של מכתבך אתה מעורר את השאלות הבאות:

"האם קיים קשר בין ממצאי דו"ח בצלם" לבין ההנחיות כפי שנכללו בחלק החסוי של סיכומי הוועדה שבראשה עמדת; האם עולות השיטות המתוארות בדו"ח בקנה אחד עם אותן ההנחיות; אם כן, האם אין מקום לבחון מחדש את ההנחיות, ואם לאו - האם שיטות התקירה המתוארות כאן אינן פועל יוצא מהנחיות הוועדה, גם אם לא לכך התכוונתם."

אני מניח שבמלים "ממצאי דו"ח בצלם" אתה מתכוון לטענות בדבר שיטות העינויים המתוארות בעדויות שמחברי הדו"ח אספו מפי נתקרים. אם לזה אתה מתכוון, התשובה על כל שאלותיך אלה היא לאו מוחלט. תשובה זו היתה חייבת להסתבר לך מאליה ולשאלותיך לא היה כלל מקום, אילו קראת את דו"ח הוועדה שבראשה עמדתי קריאה אוביקטיבית. אך יש לי השגות חמורות על תוכן הדו"ח שלכם ואת אלה אפרט להלן.

3. מקריאת הדו"ח שלכם אני מתרשם, כאילו הוא נכתב על ידי שני מחברים שונים, שדבריהם משמשים לא פעם בערבוביה: מחבר א' השתדל להיות הוגן ולהעריך נכונה את הדילמות הקשות הכרוכות בנושא כולו והוא קורא את דו"ח הוועדה כפשוטו; ולעומתו מחבר ב' הוא בעל מגמה ברורה 'א' פריורי' והוא מסלף את האמור בדו"ח הוועדה "במתכוון או שלא במתכוון" (בלשונכם בעמ' 25).

4. אין בדעתי להתווכח עמכם על הצדקת הממצאים וההמלצות שבחלק הגלוי של דו"ח הועדה. אלה עומדים ויעמדו, כפי שנוסחו. בדעתי לעמוד על הדברים הבאים:

- (א) על סלופי האמור בדו"ח הועדה שבהם משובץ דו"ח בצלם;
- (ב) על העדויות בדבר עינניים שגביהם מפי נתקרים;
- (ג) על הביקורת שנמתחה על היבטיו המשפטיים של דו"ח הועדה;
- (ד) על קלות הדעת שלכם בהפצת דו"ח פגום כזה שלכם ברבים.

5. (א) מחבר א' מביא בעמ' 9 את ההגדרה של "עינניים" מן "ההצהרה נגד עינניים" שפרסם האו"ם בשנת 1975: "פעולה מכוונת הנעשית... וגורמת לאדם כאב חמור או לסבל נפשי או גופני...". מחבר זה מציין כי "השימוש בהגדרה זו מעורר כמה בעיות, כמו השאלה 'מהי דרגת החומרה של 'כאב וסבל חמור'?", הוא זוכר שהועדה אישרה - בתנאים שהגדירה היטב, שפורטו, בין היתר, בפיסקאות 3.16 ו-4.8 שלה, הפעלת מידה מתונה דוקא של לחץ פיסי. הוא יודע, כמובן, את ההבדל בין תמור ומתון. כן הוא יודע שהועדה הדגישה שהלחץ אסור לו שיגיע לדרגת עינניים, אחרי שנתנה דעתה להגדרת המונח "עינניים" באמנות בינלאומיות. לו נראה (בעמ' 25) "כי הועדה שאפה בכנות להימנע מרריגים ולתחום גבולות". אבל באותו עמוד של דו"ח בצלם רואה מחבר ב' בעובדה שהועדה אינה מצדיקה עינניים "תרגיל לשוני" ותו לא, ועדיין באותו עמוד הוא מצטט בהסכמה את פרופסור קרמניצר הקובע כי משהורמו המחטומים בפני אלימות "אז מתברר כי מה שהועדה מתארת כלחץ פיזי מתון, שאינו מגיע לידי עינניים או טיפול משפיל, אינו אלא השפלה ועינני". ולחלן, שם: "גם בפרשנות הצרה ביותר של חוקים בין-לאומיים... נתנה הועדה בסופו של דבר הכשר לשימוש בעינניים תחת שם אחר". בעמ' 23, למטה, שוכח מחבר ב' מה שאמר מחבר א' (בעמ' 9, כנזכר לעיל) על הקושי להגדיר מהי דרגת החומרה של כאב וסבל תמור וקובע בפשטות כי "עצם אישורו (של לחץ פיסי מתון) מנוגד לרוחם של האיסורים הקבועים בחוק הבין-לאומי ובחוק הישראלי עצמו"; ובפרק ההמלצות של בצלם, בעמ' 90, מגיע מחבר ב' לשיא הסילוף באומר כי "בעצם מתן לגיטימציה שיפוטית (אם לא חוקית) לשיטותיו של השב"כ, שיטות אשר פרט לשמן הן עינניים לכל דבר, הועדה מקעקעת כל אופוזיציה למעשים הללו...".

(ב) ביחס לעדויות מפי נתקרים המובאות בדו"ח בצלם, אלה מדברות ברובן על עינני גוף קשים (בעמ' 39 אתם אומרים שאינכם דנים בתקירות על ידי הצבא, אבל חלק מן העדויות מתיחס ככל הנראה לתקירות על ידי חוקרי צה"ל או על ידי שוטרים, ולא על ידי חוקרי השב"כ: בעמ' 41 מתוארים מעשים של חיילים; בעמ' 67 מדובר בתקירה על ידי שוטר). הועדה אמרה על מידת הזהירות הדרושה בהערכת משקלן של עדויות כאלה (בפיסקה 4.18) את הדברים הבאים:

"... תלונות-שווא של נתקרים על עינניים קשים שכביכול עברו עליהם בעת תקירתם על ידי השירות או גוזמאות מופלגות לענין זה הן שכיחות, בתור חלק ממסע שיטתי שמנהלים ארגוני החבלה נגד השירות,

במגמה לרפות את ידיו במלחמה נגד פח"ע ולהבאיש את ריחו אצל אנשים וארגונים בעלי רצון טוב, על ידי הצגתו כארגון אכזרי שמדרכו לענות "לוחמי חופש" תמימים ולהתעלל בהם. כן משמשות תלונות-שווא כאלה על עינויים לעתים לנתקרים שהודו בתקירה באשמתם, כדי לתרץ את הודאותיהם אצל ארגוניהם."

ואכן, מתברר א' מעיר גם הוא על כך (בעמ' 88 של דו"ח בצלם):

"עדויות שנמסרות לאחר מעשה כוללות לעתים הגזמות ואי-דיוקים, שלא במתכוון או במטרה לפגוע בשמם של השלטונות, ולכן אין אנו יכולים לערוב לכל פרט בעדות שאנו מציגים... אנו ערים לכך שהעקביות שאנו טוענים, כי מצאנו (בתוך המידגם שלנו ובהשוואה לדו"חות אחרים) חייבת להיות קפדנית יותר מן העקביות המשתקפת בידע כללי גרידא. כלומר, השלטונות יכולים הרי לטעון כי ההאשמות הללו מוכרות ומופצות על ידי התקשורת, כי הן ידועות לכל הנאשמים, וכי הם חוזרים עליהן בשל סיבות פוליטיות". (מדוע "השלטונות יכולים לטעון" ולא: "עלינו, אנשי בצלם, להביא זאת בחשבון"? - מ.ל.).

אך באמצע הציטטה הזאת, במקום שסומן לעיל בשלש נקודות, כאילו נכנס מתברר ב' אל תוך דברי מתברר א', ואומר מצדו:

"עם זאת כיוון שהראיונות נערכו בזהירות, והמידע שנמסר בהם הוצלב עם האינפורמציה ממקורות אחרים (כגון ארגונים לזכויות האדם והצהרות בשבועה שניתנו לעורכי-דין), וכן עם עדויות חיצוניות כגון דו"חות רפואיים, אנו מאמינים כי הראיונות משקפים באמינות את התקירות שחוותה הקבוצה המסויימת הזו של 41 עצורים."

מסתבר שלא עלה על דעתו של מתברר ב' שלאותה "הצלבה" אין שום ערך, אם המקור של המידע הוא אותו מקור עצמו. אף ידוע לכל מי שמצוי אצל הנושא שתצהיר בעניינים כגון אלה אינו מוסיף משקל רב למה שנטען.

בעמ' 42/3 מובא סיפורו של נתקר המעיד על בעיטה באשכים, "חניקה פעמיים למשך דקה" ועל הכאה במוט מצופה גומי בתור "סיכום של מקרה אופייני", ללא הבעת ספק כלשהו שמא בדה הנתקר את סיפור האימים הזה מלבו.

בוודאי יש צורך לתקור באמיתות הטענות החמורות בדבר עינויי גוף המובאות בדו"ח שלכם. אני מניח שפרקליטת המדינה מטפלת בזה. מעיד על כך מכתבה של גב' רחל סוכר, המשנה לפרקליט המדינה לתפקידים מיוחדים, מיום 26.2.91 שצרפתם כמסמך אחרון לדו"ח שלכם. כידוע גם הוגשו משפטים פליליים נגד חוקרים אשר חרגו מן המותר להם, כפי שהמליצה הועדה בפיסקה 4.19 של הדו"ח שלה. כן הקדישה הועדה תשומת לב מיוחדת (באותה פיסקה 4.19) לענין הבקרה על דרכי התקירה של חוקרי השב"כ על ידי ביקורת המדינה. בעמ' 92 שלכם אתם אומרים על כך כי "פיקוח זה, אשר איננו יודעים אם יושם, עוסק רק בבדיקה של מדיניות כללית, ואינו אמור לבדוק באופן עצמאי תלונות אינדוידואליות". אולם ההמלצה היתה כי תהיה "לאנשי הביקורת גישה חופשית לכל המיתקנים של יחידת החוקרים והיא תוכל לבצע גם בדיקות מדגמיות על אופן ניהול התקירות". לביקורתן של תלונות

אינדיוידואליות קבעה הועדה מנגנון מיוחד, כאמור בראש עמ' 79 של הדו"ח שלה.

בעמ' 15 של דו"ח בצלם נאמר כי "השב"כ אינו כפוף לשום גוף מבקר", ובאמצע עמ' 91, שם, אנו קוראים כי השב"כ אינו חייב במתן דין וחשבון לציבור. אולם בדו"ח הועדה הומלץ - והממשלה אימצה המלצה זו כמו את הדו"ח כולו - שהדו"ח השנתי של יחידת החוקרים של השב"כ יובא לפני ועדת המשנה של ועדת חוץ ובטחון של הכנסת, וועדת משנה זו תוכל לקיים דיון על כל ענין הנוגע לתקירות פח"ע של השירות, ככל הנראה לה (בעמ' 80/1). כן המליצה הועדה על הידוק הפיקוח של ראש הממשלה על השב"כ ועל הקמת ועדת שרים מצומצמת, שתדון במקרים חריגים ובנושאים שראש הממשלה יביא לפניו ביחס לענייני השב"כ.

(ג) על ההיבטים המשפטיים של דו"ח הועדה אתם כותבים (בעמ' 22) ש"יהיה זה הוגן לומר כי אין מבקר משפטי רציני אשר מוצא כי מסקנותיו תואמות את המשפט הישראלי או הבין-לאומי", ובהערה 16 (עמ' 94) אתם מציינים כי "הביקורת המשפטית המבוטסת ביותר על דו"ח ועדת לנדוי מופיעה במהדורה מיוחדת של ה-ISRAEL LAW REVIEW מס' (צ"ל כרך) 23 מס' 2-3, אביב-קיץ 1989". יוזכר כאן שעוד לפני פרסום אותה חוברת הושמעה מתאה על ידי אדם מוסמך על שלא נכלל בחוברת גם מאמר התומך במסקנות של הדו"ח (וישנם כאלה בארץ) וכך נותנת החוברת תמונה בלתי-מאוזנת על הדו"ח. ואכן, מן הצד הישראלי שותפו באותו סימפוזיון בכתב על דו"ח הועדה רק שניים: פרופסור פלר שעל גירסתו המשפטית חלקה הועדה בדו"ח שלה (בפיסקה 3.12) והיה, אפוא, צפוי מראש שהוא מצדו יחלוק על הדו"ח; ופרופסור קרמניצר שאתם מזכים אותו (בעמ' 25) בתואר של "ראש מבקרי הדו"ח". המשתתפים מחו"ל באותו סימפוזיון מנתחים, לעניות דעתי, את הבעיות המשפטיות והפילוסופיות הקשות, המתעוררות לכל הדעות, באופן יותר ממצה ומעמיק ואין הם לוקים ב"עיסוק נרציסיסטי ב'טוהר המידות' שלהם עצמם - כלומר 'טוהר המידות' שהיה יכול להיות שלך, אילו העולם היה אידיאלי ולא היה מציג לפניך ברירות כה נוראות"

ףי פבטפ - "וּפְעִיצ" מִקֵּן עָוֹשׁ טִפִּיק מִן־פִּבְנֶדְדוֹעַן דִּפְיִףִידֵעֵמַ ב...")
וּמִיִּהּ הַמֵּב לְבוּהִי וְעוֹק הַלְעוֹק וְטִפּ זִי וְצִבְט הַלְאֹד עָוֶשׁ "וּפְעִיצ" וְטִפּ
("...וּדִינֻטֵד לְצִקֵב טִדְעָף טִפִּיק עָוֶשׁ פִּמְוִיעַן
כְּתֹאוּרוֹ הַקּוֹלֵעַ שֶׁל פְּרוֹפֶסוֹר מוֹר מֵאוֹנִיבֵרְסִיטַת פִּנְסִילבַּנְיָה, שֶׁם, בְּעַמ' 329,
שֶׁל מִי שֶׁמֵּתַעֲלֵם מִדִּילְמוֹת מוֹסְרִיּוֹת, כְּדִי לְהַצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ.

(ד) על קלות הדעת שבהפצת דו"ח בצלם ברבים כמו שנכתב, יש לומר שהיה צריך להיות מובן כי כשם שמעטים ממבקרי דו"ח ועדת לנדוי קראו את חלקו הגלוי של הדו"ח במלואו לפני שדנו אותו ברותחין, כן לא ישימו הרואים בדו"ח של בצלם את כליל ההגינות והאמת את ליבם לדברי התבונה והזהירות של 'מחבר א' ויאמצו לעצמם את הסילופים של מתבר ב' ואת מסקנתו שדו"ח ועדת לנדוי הכשיר הפעלת עינויים בישראל, וכן יעתיקו אלה, כאמת לאמתה, את האיורים המבעיתיים שבהם "קישט" אמן מוכשר את דפי דו"ח בצלם, על סמך ציוריהם של מרואיינים על ידיכם (ראה בעמ' 36). בזה גרס בצלם לדעה

קדומה ולמשטמה נגד חוקרי השב"כ, כאילו עיננויי נתקרים הם לחם חוקם, ולחשמצה סיטונית של שירות, שמתפקידו להגן על תושבי המדינה והשטחים (יהודים כערבים) בפני מעשי טרור המוני ואינדיווידואלי. בסופו של דבר אתם מסייעים בזה - שלא במתכוון, כפי שאני מניח, לחורשי רעותה של המדינה המנהלים נגדה לוחמה פסיכולוגית בנוסף על יתר צורות הלוחמה שלהם, במטרה לחתור תחת קיומה.

6. אשר לקריאה, החוזרת ונשנית בזמן האחרון, לפרסם ברבים את ההנחיות לחוקרים שהועדה פרטה בחלק החסוי של הדו"ח שלה, כשלעצמי הייתי מתנגד לפרסום כזה, כי הדבר היה מחליש את יעילות התקירה של תשודים בפעילות חבלנית עוינת. על כך די לצטט מה שנאמר בדו"ח בצלם בהקשר אחר (בעמ' 24): "אם העציר יודע בדיוק את הצפוי, הוא עשוי להשבר בשלב מוקדם או להחזיק מעמד, כי ידוע לו שהמצב לא יורע עוד."

7. בדעתי לפרסם את מכתבי זה במלואו, ביחד עם מכתבך אלי.

בכבוד רב,

משה לנדוי

משה לנדוי
רחוב אלחריזי 10
ירושלים 92 421
טלפון 632757
26.4.91.

לגבי הורן / מדינות,
שם ישראלים,
מלבד הישראלים,
ישראלים.

מחנה
212

אולי בוקר,
אין מוצדק: אין אף מבצע שם 25/5/2
מחנה 15 י"ב.

בצורה ליחידה האנטי-טרור
אני שואל את ר"מ: האם מבצע
מבצע 25/5/91? מי זה? 10.4.91
מבצע: איך מולד אילנה?

22 יוני 1991 / 22/6/91
מל: אילנה.

1944
1944
1944

1944

1944
1944
1944

1944

1944
1944

1944
1944
1944

1944
1944

בִּצְלֵם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

'בִּטְסֵלֵם' מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים

B'TSELEM - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories

212

10.4.91

ש.מ. 1179

אל

כבוד השופט משה לנדוי

רח' אחריזי 10

ירושלים

שלום רב,

מצורף בזה, לעיונך, דו"ח בצלם מרץ '91 המתעד ומסכם תופעות חוזרות כדי יצירת דפוסים-לכאורה של אלימות, התעללות ועינויים שהופעלו נגד פלסטינים בעת שהיו עצורים למטרות חקירה בידי השב"כ. עד עתה, לא הוכחו ממצאי-הדו"ח מפי איש או רשות כלשהם.

הדו"ח מכסה תקופה של שלוש שנים, משלהי '87 ועד סוף '90: שלוש שנות אינתיפאדה, וגם שלוש שנים, בערך, מאז סיום עבודתה של הועדה שעמדת בראשה, ואשר עסקה -בין היתר- בשיטות-החקירה של השב"כ. בהקשר זה, עולות מתוך סיכום מימצאי הדו"ח שאלות אחדות, כבדות-משקל, ואשר יש בהן עניין רב לציבור: האם קיים קשר בין מימצאי דו"ח בצלם לבין אופי-ההנחיות כפי שנכללו בחלק החסוי של סיכומי הועדה בראשה עמדת; האם עולות השיטות המתוארות בדו"ח בקנה-אחד עם אותן הנחיות: אם כן, האם אין מקום לבחון-מחדש את ההנחיות, ואם לאו - האם שיטות-החקירה המתוארות כאן אינן אלא פועל-יוצא מהנחיות הועדה, גם-אם לא לכך התכוונתם.

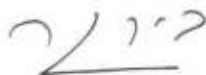
שאלה חשובה נוספת: עד כמה תורמת הסודיות האופפת את ההנחיות לאי-מילוין, אם אכן כך הדבר.

מדובר בסוגיה רגישה מאוד; אף לרגע איננו מטילים ספק בזכותה של כל מדינה דמוקרטית להגן על בטחון תושביה בין-היתר גם באמצעות שירותי-בטחון יעילים. בנוסף-לכך, אין בצלם מתיימר

לחרוץ את דינם של אנשים או גופים כלשהם באמצעות הד"ח: אין
בידינו הכלים והסמכויות של ועדות-חקירה או בתי-משפט. יחד
עם זאת, אנו משוכנעים שהמימצאים שבידינו ממחישים את הצורך
החיוני והדחוף לבדוק שוב האם אין כאן חציה בוטה של הקו
האדום המאזן בין צרכי בטחון לגיטימיים לבין ערעור העקרונות
המוסריים והמשפטיים הבסיסיים ביותר של המשטר הדמוקרטי ושל
שלטון-החוק בישראל.

קולך, בהקשר זה, חשוב וחיוני שישמע בדיון הציבורי המתנהל
סביב הדו"ח. לאחר שתעיין בו, נצפה לקבל את תגובתך ואת
הערותיך על ממצאי-הדו"ח ועל ההמלצות המובאות בסופו.

בכבוד רב



בני בירגר

מנכ"ל בצלם

212

ירושלים, י"ד באייר התשנ"א
26 באפריל 1991

(25546)

לכבוד
מר בני בירגר
מנכ"ל "בצלם"
רח' קרן היסוד 18
ירושלים 92149

מר בירגר הנכבד,

1. קיבלתי את הדו"ח של "בצלם" ששלחת לי במכתבך מיום 10.4.91 וקראתיו. את תשובתי זו אני כותב על דעתי האישית בלבד.

2. בפיסקה השניה של מכתבך אתה מעורר את השאלות הבאות:

"האם קיים קשר בין ממצאי דו"ח "בצלם" לבין ההנחיות כפי שנכללו בחלק החסוי של סיכומי הועדה שבראשה עמדת; האם עולות השיטות המתוארות בדו"ח בקנה אחד עם אותן ההנחיות; אם כן, האם אין מקום לבחון מחדש את ההנחיות, ואם לאו - האם שיטות התקירה המתוארות כאן אינן פועל יוצא מהנחיות הועדה, גם אם לא לכך התכוונתם."

אני מניח שבמלים "ממצאי דו"ח "בצלם" אתה מתכוון לטענות בדבר שיטות העינויים המתוארות בעדויות שמחברי הדו"ח אספו מפי נחקרים. אם לזה אתה מתכוון, התשובה על כל שאלותיך אלה היא לאו מוחלט. תשובה זו היתה חייבת להסתבר לך מאליה ולשאלותיך לא היה כלל מקום, אילו קראת את דו"ח הועדה שבראשה עמדת קריאה אוביקטיבית. אך יש לי השגות חמורות על תוכן הדו"ח שלכם ואת אלה אפרט להלן.

3. מקריאת הדו"ח שלכם אני מתרשם, כאילו הוא נכתב על ידי שני מתברים שונים, שדבריהם משמשים לא פעם בערבוביה: מחבר א' השתדל להיות הוגן ולהעריך נכונה את הדילמות הקשות הכרוכות בנושא כולו והוא קורא את דו"ח הועדה כפשוטו; ולעומתו מחבר ב' הוא בעל מגמה ברורה 'א פריורי' והוא מסלף את האמור בדו"ח הועדה "במתכוון או שלא במתכוון" (בלשונכם בעמ' 25).

2/..

4. אין בדעתי להתווכח עמכם על הצדקת הממצאים וההמלצות שבחלק הגלוי של דו"ח הועדה. אלה עומדים ויעמדו, כפי שנוסחו. בדעתי לעמוד על הדברים הבאים:

- (א) על סלופי האמור בדו"ח הועדה שבהם משובץ דו"ח "בצלם";
- (ב) על העדויות בדבר עינויים שגביתם מפי נתקרים;
- (ג) על הביקורת שנמתחה על היבטיו המשפטיים של דו"ח הועדה;
- (ד) על קלות הדעת שלכם בהפצת דו"ח פגום כזה ברבים.

5. (א) מחבר א' מביא בעמ' 9 את ההגדרה של "עינויים" מן "ההצהרה נגד עינויים" שפרסם האו"ם בשנת 1975: "פעולה מכוונת הנעשית... וגורמת לאדם כאב תמור או לסבל נפשי או גופני...". מחבר זה מציין כי "השימוש בהגדרה זו מעורר כמה בעיות, כמו השאלה 'מהי דרגת החומרה של "כאב וסבל תמור"?' הוא זוכר שהועדה אישרה - בתנאים שהגדירה היטב, שפורטו, בין היתר, בפסקאות 3.16 ו-4.8 שלה, הפעלת מידה מתונה דוקא של לחץ פיסי. הוא יודע, כמובן, את ההבדל בין תמור ומתון. כן הוא יודע שהועדה הדגישה שהלחץ אסור לו שיגיע לדרגת עינויים, אחרי שנתנה דעתה להגדרת המונח "עינויים" באמנות בינלאומיות. לו נראה (בעמ' 25) "כי הועדה שאפה בכנות להימנע מתריגים ולתחום גבולות". אבל באותו עמוד של דו"ח "בצלם" רואה מחבר ב' בעובדה שהועדה אינה מצדיקה עינויים "תריגיל לשוני" ותו לא, ועדיין באותו עמוד הוא מצטט בהסכמה את פרופסור קרמניצר הקובע כי משהורמו המסומים בפני אלימות "אז מתברר כי מה שהועדה מתארת כלחץ פיזי מתון, שאינו מגיע לידי עינויים או טיפול משפיל, אינו אלא השפלה ועינוי". ולהלן, שם: "גם בפרשנות הצרה ביותר של חוקים בין-לאומיים... נתנה הועדה בסופו של דבר הכשר לשימוש בעינויים תחת שם אחר". בעמ' 23, למטה, שוכח מחבר ב' מה שאמר מחבר א' (בעמ' 9, כנזכר לעיל) על הקושי להגדיר מהי דרגת החומרה של כאב וסבל תמור וקובע בפשטות כי "עצם אישורו (של לחץ פיסי מתון) מנוגד לרוחם של האיסורים הקבועים בחוק הבין-לאומי ובחוק הישראלי עצמו"; ובפרק ההמלצות של "בצלם", בעמ' 90, מגיע מחבר ב' לשיא הסילוף באומרו כי "בעצם מתן לגיטימציה שיפוטית (אם לא חוקית) לשיטותיו של השב"כ, שיטות אשר פרט לשמן הן עינויים לכל דבר, הועדה מקעקעת כל אופוזיציה למעשים הללו...".

(ב) ביחס לעדויות מפי נתקרים המובאות בדו"ח "בצלם", אלה מדברות ברובן על עינויי גוף קשים (בעמ' 39 אתם אומרים שאינכם דנים בתקירות על ידי הצבא, אבל חלק מן העדויות מתייחס ככל הנראה לתקירות על ידי חוקרי צה"ל או על ידי שוטרים, ולא על ידי חוקרי השב"כ: בעמ' 41 מתוארים מעשים של חיילים. בעמ' 67 מדובר בתקירה על ידי שוטר). הועדה אמרה על מידת הזהירות הדרושה בהערכת משקלן של עדויות כאלה (בפסקה 4.18) את הדברים הבאים:

"... תלונות-שווא של נתקרים על עינויים קשים שכביכול עברו עליהם בעת תקירתם על ידי השירות או גוזמאות מופלגות לענין זה הן שכיחות, בתור חלק ממסע שיטתי שמנהלים ארגוני החבלה נגד השירות,

במגמה לרפות את ידיו במלחמה נגד פח"ע ולהבאיש את ריחו אצל אנשים וארגונים בעלי רצון טוב, על ידי הצגתו כארגון אכזרי שמדרכו לענות "לוחמי חופש" תמימים ולהתעלל בהם. כן משמשות תלונות-שווא כאלה על עינויים לעתים לנתקרים שהודו בחקירה באשמתם, כדי לתרץ את הודאותיהם אצל ארגוניהם.

ואכן, מחבר א' מעיר גם הוא על כך (בעמ' 88 של דו"ח "בצלם"):

"עדויות שנמסרות לאחר מעשה כוללות לעתים הגזמות (ואי-דיוקים, שלא במתכוון או במטרה לפגוע בשם של השלטונות, ולכן אין אנו יכולים לערוב לכל פרט בעדות שאנו מציגים... אנו ערים לכך שהעקביות שאנו טוענים, כי מצאנו (בתוך המידגם שלנו ובהשוואה לדו"חות אחרים) חייבת להיות קפדנית יותר מן העקביות המשתקפת בידע כללי גרידא. כלומר, השלטונות יכולים הרי לטעון כי ההאשמות הללו מוכרות ומופצות על ידי התקשורת, כי הן ידועות לכל הנאשמים, וכי הם חוזרים עליהן בשל סיבות פוליטיות". (מדוע "השלטונות יכולים לטעון" ולא: "עלינו, אנשי "בצלם", להביא זאת בחשבון" - מ.ל.).

אך באמצע הציטטה הזאת, במקום שסומן לעיל בשלש נקודות, כאילו נכנס מחבר ב' אל תוך דברי מחבר א', ואומר מצדו:

"עם זאת כיוון שהראיונות נערכו בזהירות, והמידע שנמסר בהם הוצלב עם האינפורמציה ממקורות אחרים (כגון ארגונים לזכויות האדם והצהרות בשבועה שניתנו לעורכי-דין), וכן עם עדויות חיצוניות כגון דו"חות רפואיים, אנו מאמינים כי הראיונות משקפים באמינות את התקירות שחוותה הקבוצה המסויימת הזו של 41 עצורים."

מסתבר שלא עלה על דעתו של מחבר ב' שלאותה "הצלבה" אין שום ערך, אם המקור של המידע הוא אותו מקור עצמו. אף ידוע לכל מי שמצוי אצל הנושא שתצהיר בעניינים כגון אלה אינו מוסיף משקל רב למה שנטען.

בעמ' 42/3 מובא סיפורו של נתקר המעיד על בעיטה באשכים, "חניקה פעמיים למשך דקה" ועל הכאה במוט מצופה גומי בתור "סיכום של מקרה אופייני", ללא הבעת ספק כלשהו שמא בדה הנתקר את סיפור האימים הזה מלבו.

בוודאי יש צורך לתקור באמיתות הטענות החמורות בדבר עינויי גוף המובאות בדו"ח שלכם. אני מניח שפרקליטת המדינה עוסקת בזה. מעיד על כך מכתבה של גב' רחל סוכר, המשנה לפרקליט המדינה לתפקידים מיוחדים, מיום 26.2.91 שצרפתם כמסמך אחרון לדו"ח שלכם. כידוע גם הוגשו משפטים פליליים נגד חוקרים אשר חרגו מן המותר להם, כפי שהמליצה הועדה בפיסקה 4.19 של הדו"ח שלה. כן הקדישה הועדה תשומת לב מיוחדת (באותה פיסקה 4.19) לענין הבקרה על דרכי התקירה של חוקרי השב"כ על ידי ביקורת המדינה. בעמ' 92 שלכם אתם אומרים על כך כי "פיקוח זה, אשר איננו יודעים אם יושם, עוסק רק בבדיקה של מדיניות כללית, ואינו אמור לבדוק באופן עצמאי תלונות אינדוידואליות". אולם ההמלצה היתה כי תהיה "לאנשי הביקורת גישה חופשית לכל המיתקנים של יחידת החוקרים והיא תוכל לבצע גם בדיקות מדגמיות על אופן ניהול התקירות". לביקורתן של תלונות

אינדידואליות קבעה הועדה מנגנון מיוחד, כאמור בראש עמ' 79 של הדו"ח שלה.

בעמ' 15 של דו"ח "בצלם" נאמר כי "השב"כ אינו כפוף לשום גוף מבקר", ובאמצע עמ' 91, שם, אנו קוראים כי השב"כ אינו חייב במתן דין וחשבון לציבור. אולם בדו"ח הועדה הומלץ - והממשלה אימצה המלצה זו כמו את הדו"ח כולו - שהדו"ח השנתי של יחידת החוקרים של השב"כ יובא לפני ועדת המשנה של ועדת חוץ ובטחון של הכנסת, וועדת משנה זו תוכל לקיים דיון על כל ענין הנוגע לתקירות פח"ע של השירות, ככל הנראה לה (בעמ' 80/1). כן המליצה הועדה על הידוק הפיקוח של ראש הממשלה על השב"כ ועל הקמת ועדת שרים מצומצמת, שתדון - במקרים חריגים ובנושאים שראש הממשלה יביא לפניו ביחס לעניני השב"כ.

(ג) על ההיבטים המשפטיים של דו"ח הועדה אתם כותבים (בעמ' 22) ש"יהיה זה הוגן לומר כי אין מבקר משפטי רציני אשר מוצא כי מסקנותיו תואמות את המשפט הישראלי או הבין-לאומי", ובהערה 16 (עמ' 94) אתם מציינים כי "הביקורת המשפטית המבוססת ביותר על דו"ח ועדת לנדוי מופיעה במהדורה מיוחדת של ה-ISRAEL LAW REVIEW מס' (צ"ל כרך) 23 מס' 2-3, אביב-קיץ 1989". יוזכר כאן שעוד לפני פרסום אותה חוברת הושמעה מתאה על ידי אדם מוסמך על שלא נכלל בחוברת גם מאמר התומך במסקנות של הדו"ח (וישנם כאלה בארץ) וכך נותנת החוברת תמונה בלתי-מאוזנת על הדו"ח. ואכן, מן הצד הישראלי שותפו באותו סימפוזיון בכתב על דו"ח הועדה רק שניים: פרופסור פלר שעל גירסתו המשפטית חלקה הועדה בדו"ח שלה (בפיסקה 3.12) והיה, איפוא, צפוי מראש שהוא מצדו יחלוק על הדו"ח; ופרופסור קרמניצר שאתם מזכים אותו (בעמ' 25) בתואר של "ראש מבקרי הדו"ח". המשתתפים מהו"ל באותו סימפוזיון מנתחים לעניות דעתי את הבעיות המשפטיות והפילוסופיות הקשות, המתעוררות לכל הדעות, באופן יותר ממצה ומעמיק ואין הם לוקים ב"עיסוק נרציסיסטי ב'טוהר המידות' של עצמם - כלומר 'טוהר המידות' שהיה יכול להיות שלך, אילו העולם היה אידיאלי ולא היה מציג לפניך ברירות כה נוראות"

"...a narcissistic preoccupation with your own "virture" - that is, the "virture" you could have if the world were ideal and did not present you with such awful choices..."
כביטוי הקולע של פרופסור מור מאוניברסיטת פנסילבניה, שם, בעמ' 329, על אותם מבקרים שלהם הכל ברור מראש.

(ד) על קלות הדעת שבהנצת דו"ח "בצלם" ברבים כמו שנכתב, יש לומר שהיה צריך להיות ברור מראש כי כשם שמעטים ממבקרי דו"ח ועדת לנדוי קראו את הדו"ח במלואו, לפני שדנו אותו ברותחין, כן לא ישימו הרואים בדו"ח של "בצלם" את כליל ההגינות והאמת את ליבם לדברי התבונה והזהירות של 'מחבר א' ויאמצו לעצמם את הסילופים של מחבר ב' ואת מסקנתו שדו"ח ועדת לנדוי הכשיר הפעלת עינויים בישראל, וכן יעתיקו אלה, כאמת לאמתה, את האיורים המבעיתיים שבהם "קישט" אמן מוכשר את דפי דו"ח "בצלם", על סמך ציוריהם של מרואיינים על ידיכם (ראה בעמ' 36). בזה גרם "בצלם" לדעה קדומה

ולמשטמה נגד חוקרי השב"כ, כאילו עינויי נתקרים הם לחם חוקם, ולהשמצה סיטונית של שירות, שמתפקידו להגן על תושבי המדינה והשטחים (יהודים כערבים) בפני מעשי טרור המוני ואינדיווידואלי. בסופו של דבר אתם מסייעים בזה, "במתכוון או שלא במתכוון", לחורשי רעתה של המדינה המנהלים נגדה לוחמה פסיכולוגית בנוסף על יתר צורות הלוחמה שלהם, במטרה לחתור תחת קיומה.

6. אשר לקריאה, החוזרת ונשנית בזמן האחרון, לפרסם ברבים את ההנחיות לחוקרים שהועדה פרטה בחלק החסוי של הדו"ח שלה, כשלעצמי הייתי מתנגד לפרסום כזה, כי הדבר היה מחליש את יעילות התקירה של חשודים בפעילות חבלנית עוינת. על כך די לצטט מה שנאמר בדו"ח "בצלם" בהקשר אחר (בעמ' 24): "אם העציר יודע בדיוק את הצפוי, הוא עשוי להשבר בשלב מוקדם או להחזיק מעמד, כי ידוע לו שהמצב ל יורע עוד."

7. בדעתי לפרסם מכתבי זה במלואו, ביחד עם מכתבך אלי.

בכבוד רב,

משה לנדוי

ירושלים, י"ד באייר התשנ"א
26 באפריל 1991

(25546)

לכבוד
מר בני בירגר
מנכ"ל "בצלם"
רח' קרן היסוד 18
ירושלים 92149

מר בירגר הנכבד,

1. קיבלתי את הדו"ח של "בצלם" ששלחת לי במכתבך מיום 10.4.91 וקראתי. את תשובתי זו אני כותב על דעתי האישית בלבד.

2. בפיסקה השניה של מכתבך אתה מעורר את השאלות הבאות:

"האם קיים קשר בין ממצאי דו"ח "בצלם" לבין ההנחיות כפי שנכללו בחלק החסוי של סיכומי הוועדה שבראשה עמדת; האם עולות השיטות המתוארות בדו"ח בקנה אחד עם אותן ההנחיות; אם כן, האם אין מקום לבחון מחדש את ההנחיות, ואם לאו - האם שיטות התקירה המתוארות כאן אינן פועל יוצא מהנחיות הוועדה, גם אם לא לכך התכוונתם."

אני מניח שבמלים "ממצאי דו"ח "בצלם" אתה מתכוון לטענות בדבר שיטות העינויים המתוארות בעדויות שמחברי הדו"ח אספו מפי נתקרים. אם לזה אתה מתכוון, התשובה על כל שאלותיך אלה היא לאו מוחלט. תשובה זו היתה חייבת להסתבר לך מאליה ולשאלותיך לא היה כלל מקום, אילו קראת את דו"ח הוועדה שבראשה עמדי קריאה אוביקטיבית. אך יש לי השגות חמורות על תוכן הדו"ח שלכם ואת אלה אפרט להלן.

3. מקריאת הדו"ח שלכם אני מתרשם, כאילו הוא נכתב על ידי שני מתברים שונים, שדבריהם משמשים לא פעם בערבוביה: מחבר א' השתדל להיות הוגן ולהעריך נכונה את הדילמות הקשות הכרוכות בנושא כולו והוא קורא את דו"ח הוועדה כפשוטו; ולעומתו מחבר ב' הוא בעל מגמה ברורה 'א פריורי' והוא מסלף את האמור בדו"ח הוועדה "במתכוון או שלא במתכוון" (בלשונכם בעמ' 25).

4. אין בדעתי להתווכח עמכם על הצדקת הממצאים וההמלצות שבחלק הגלוי של דו"ח הועדה. אלה עומדים ויעמדו, כפי שנוסחו. בדעתי לעמוד על הדברים הבאים:

- (א) על סלופי האמור בדו"ח הועדה שבהם משובץ דו"ח "בצלם";
- (ב) על העדויות בדבר עינניים שגביתם מפי נתקרים;
- (ג) על הביקורת שנמתחה על היבטיו המשפטיים של דו"ח הועדה;
- (ד) על קלות הדעת שלכם בהפצת דו"ח פגום כזה ברבים.

5. (א) מחבר א' מביא בעמ' 9 את ההגדרה של "עינניים" מן "ההצהרה נגד עינניים" שפרסם האו"ם בשנת 1975: "פעולה מכוונת הנעשית... וגורמת לאדם כאב חמור או לסבל נפשי או גופני...". מחבר זה מציין כי "השימוש בהגדרה זו מעורר כמה בעיות, כמו השאלה 'מהי דרגת החומרה של "כאב וסבל חמור"', הוא זוכר שהועדה אישרה - בתנאים שהגדירה היטב, שפורטו, בין היתר, בפסקאות 3.16 ו-4.8 שלה, הפעלת מידה מתונה דוקא של לחץ פיסי. הוא יודע, כמובן, את ההבדל בין חמור ומתון. כן הוא יודע שהועדה הדגישה שהלחץ אסור לו שיגיע לדרגת עינניים, אחרי שנתנה דעתה להגדרת המונח "עינניים" באמנות בינלאומיות. לו נראה (בעמ' 25) "כי הועדה שאפה בכנות להימנע מתריגים ולתחום גבולות". אבל באותו עמוד של דו"ח "בצלם" רואה מחבר ב' בעובדה שהועדה אינה מצדיקה עינניים "תרגיל לשוני" ותו לא, ועדיין באותו עמוד הוא מצטט בהסכמה את פרופסור קרמניצר הקובע כי משהורמו המחסומים בפני אלימות "אז מתברר כי מה שהועדה מתארת כלחץ פיזי מתון, שאינו מגיע לידי עינניים או טיפול משפיל, אינו אלא השפלה ועינוי". ולהלן, שם: "גם בפרשנות הצרה ביותר של חוקים בין-לאומיים... נתנה הועדה בסופו של דבר הכשר לשימוש בעינניים תחת שם אחר". בעמ' 23, למטה, שוכח מחבר ב' מה שאמר מחבר א' (בעמ' 9, כנזכר לעיל) על הקושי להגדיר מהי דרגת החומרה של כאב וסבל חמור וקובע בפשטות כי "עצם אישורו (של לחץ פיסי מתון) מנוגד לרוחם של האיסורים הקבועים בחוק הבין-לאומי ובחוק הישראלי עצמו"; ובפרק ההמלצות של "בצלם", בעמ' 90, מגיע מחבר ב' לשיא הסילוף באומר כי "בעצם מתן לגיטימציה שיפוטית (אם לא חוקית) לשיטותיו של השב"כ, שיטות אשר פרט לשמן הן עינניים לכל דבר, הועדה מקעקעת כל אופוזיציה למעשים הללו...".

(ב) ביחס לעדויות מפי נתקרים המובאות בדו"ח "בצלם", אלה מדברות ברובן על עינניים גוף קשים (בעמ' 39 אתם אומרים שאינכם דנים בתקירות על ידי הצבא, אבל חלק מן העדויות מתייחס ככל הנראה לתקירות על ידי חוקרי צה"ל או על ידי שוטרים, ולא על ידי חוקרי השב"כ: בעמ' 41 מתוארים מעשים של חיילים. בעמ' 67 מדובר בתקירה על ידי שוטר). הועדה אמרה על מידת הזהירות הדרושה בהערכת משקלן של עדויות כאלה (בפסקה 4.18) את הדברים הבאים:

"... תלונות-שווא של נתקרים על עינניים קשים שכביכול עברו עליהם בעת תקירתם על ידי השירות או גוזמאות מופלגות לענין זה הן שכיחות, בתור חלק ממסע שיטתי שמנהלים ארגוני החבלה נגד השירות,

במגמה לרפות את ידיו במלחמה נגד פח"ע ולהבאיש את ריחו אצל אנשים וארגונים בעלי רצון טוב, על ידי הצגתו כארגון אכזרי שמדרכו לענות "לוחמי חופש" תמימים ולהתעלל בהם. כן משמשות תלונות-שווא כאלה על עינויים לעתים לנתקרים שהודו בתקירה באשמתם, כדי לתרץ את הודאותיהם אצל ארגוניהם."

ואכן, מחבר א' מעיר גם הוא על כך (בעמ' 88 של דו"ח "בצלם"):

"עדויות שנמסרות לאחר מעשה כוללות לעתים הגזמות (ואי-דיוקים, שלא במתכוון או במטרה לפגוע בשם של השלטונות, ולכן אין אנו יכולים לערוב לכל פרט בעדות שאנו מציגים... אנו ערים לכך שהעקביות שאנו טוענים, כי מצאנו (בתוך המידגם שלנו ובהשוואה לדו"חות אחרים) חייבת להיות קפדנית יותר מן העקביות המשתקפת בידע כללי גרידא. כלומר, השלטונות יכולים הרי לטעון כי ההאשמות הללו מוכרות ומופצות על ידי התקשורת, כי הן ידועות לכל הנאשמים, וכי הם חוזרים עליהן בשל סיבות פוליטיות". (מדוע "השלטונות יכולים לטעון" ולא: "עלינו, אנשי "בצלם", להביא זאת בחשבון?" - מ.מ.ל.).

אך באמצע הציטטה הזאת, במקום שסומן לעיל בשלש נקודות, כאילו נכנס מחבר ב' אל תוך דברי מחבר א', ואומר מצדו:

"עם זאת כיוון שהראיונות נערכו בזהירות, והמידע שנמסר בהם הוצלב עם האינפורמציה ממקורות אחרים (כגון ארגונים לזכויות האדם והצהרות בשבועה שניתנו לעורכי-דין), וכן עם עדויות היצוניות כגון דו"חות רפואיים, אנו מאמינים כי הראיונות משקפים באמינות את התקירות שחוותה הקבוצה המסויימת הזו של 41 עצורים."

מסתבר שלא עלה על דעתו של מחבר ב' שלאותה "הצלבה" אין שום ערך, אם המקור של המידע הוא אותו מקור עצמו. אף ידוע לכל מי שמצוי אצל הנושא שתצהיר בעניינים כגון אלה אינו מוסיף משקל רב למה שנטען.

בעמ' 42/3 מובא סיפורו של נתקר המעיד על בעיטה באשכים, "חניקה פעמיים למשך דקה" ועל הכאה במוט מצופה גומי בתור "סיכום של מקרה אופייני", ללא הבעת ספק כלשהו שמא בדה הנתקר את סיפור האימים הזה מלבו.

בוודאי יש צורך לתקור באמיתות הטענות החמורות בדבר עינויי גוף המובאות בדו"ח שלכם. אני מניח שפרקליטת המדינה עוסקת בזה. מעיד על כך מכתבה של גב' רחל סוכר, המשנה לפרקליט המדינה לתפקידים מיוחדים, מיום 26.2.91 שצרפתם כמסמך אחרון לדו"ח שלכם. כידוע גם הוגשו משפטים פליליים נגד חוקרים אשר חרגו מן המותר להם, כפי שהמליצה הועדה בפיסקה 4.19 של הדו"ח שלה. כן הקדישה הועדה תשומת לב מיוחדת (באותה פיסקה 4.19) לענין הבקרה על דרכי התקירה של חוקרי השב"כ על ידי ביקורת המדינה. בעמ' 92 שלכם אתם אומרים על כך כי "פיקוח זה, אשר איננו יודעים אם יושם, עוסק רק בבדיקה של מדיניות כללית, ואינו אמור לבדוק באופן עצמאי תלונות אינדיבידואליות". אולם ההמלצה היתה כי תהיה "לאנשי הביקורת גישה חופשית לכל המיתקנים של יחידת החוקרים והיא תוכל לבצע גם בדיקות מדגמיות על אופן ניהול התקירות". לביקורתן של תלונות

אינדידואליות קבעה הועדה מנגנון מיוחד, כאמור בראש עמ' 79 של הדו"ח שלה.

בעמ' 15 של דו"ח "בצלם" נאמר כי "השב"כ אינו כפוף לשום גוף מבקר", ובאמצע עמ' 91, שם, אנו קוראים כי השב"כ אינו חייב במתן דין וחשבון לציבור. אולם בדו"ח הועדה הומלץ - והממשלה אימצה המלצה זו כמו את הדו"ח כולו - שהדו"ח השנתי של יחידת החוקרים של השב"כ יובא לפני ועדת המשנה של ועדת חוץ ובטחון של הכנסת, וועדת משנה זו תוכל לקיים דיון על כל ענין הנוגע לתקירות פח"ע של השירות, ככל הנראה לה (בעמ' 80/1). כן המליצה הועדה על הידוק הפיקוח של ראש הממשלה על השב"כ ועל הקמת ועדת שרים מצומצמת, שתדון - במקרים חריגים ובנושאים שראש הממשלה יביא לפניו ביחס לענייני השב"כ.

(ג) על ההיבטים המשפטיים של דו"ח הועדה אתם כותבים (בעמ' 22) ש"יהיה זה הוגן לומר כי אין מבקר משפטי רציני אשר מוצא כי מסקנותיו תואמות את המשפט הישראלי או הבין-לאומי", ובהערה 16 (עמ' 94) אתם מציינים כי "הביקורת המשפטית המבוססת ביותר על דו"ח ועדת לנדוי מופיעה במהדורה מיוחדת של ה-ISRAEL LAW REVIEW מס' (צ"ל כרך) 23 מס' 2-3, אביב-קיץ 1989". יוזכר כאן שעוד לפני פרסום אותה חוברת הושמעה מתאה על ידי אדם מוסמך על שלא נכלל בחוברת גם מאמר התומך במסקנות של הדו"ח (וישנם כאלה בארץ) וכך נותנת החוברת תמונה בלתי-מאוזנת על הדו"ח. ואכן, מן הצד הישראלי שותפו באותו סימפוזיון בכתב על דו"ח הועדה רק שניים: פרופסור פלר שעל גירסתו המשפטית חלקה הועדה בדו"ח שלה (בפיסקה 3.12) והיה, איפוא, צפוי מראש שהוא מצדו יחלוק על הדו"ח; ופרופסור קרמניצר שאתם מזכים אותו (בעמ' 25) בתואר של "ראש מבקרי הדו"ח". המשתתפים מחו"ל באותו סימפוזיון מנתחים לעניות דעתי את הבעיות המשפטיות והפילוסופיות הקשות, המתעוררות לכל הדעות, באופן יותר ממצה ומעמיק ואין הם לוקים ב"עיסוק נרציסיסטי ב'טוהר המידות' של עצמם - כלומר 'טוהר המידות' שהיה יכול להיות שלך, אילו העולם היה אידיאלי ולא היה מציג לפניך ברירות כה נוראות"

"...a narcissistic preoccupation with your own "virture" - that is, the "virture" you could have if the world were ideal and did not present you with such awful choices..."
כביטוי הקולע של פרופסור מור מאוניברסיטת פנסילבניה, שם, בעמ' 329, על אותם מבקרים שלהם הכל ברור מראש.

(ד) על קלות הדעת שבהפצת דו"ח "בצלם" ברבים כמו שנכתב, יש לומר שהיה צריך להיות ברור מראש כי כשם שמעטים ממבקרי דו"ח ועדת לנדוי קראו את הדו"ח במלואו, לפני שדנו אותו ברותחין, כן לא ישימו הרואים בדו"ח של "בצלם" את כליל ההגינות והאמת את ליבם לדברי התבונה והזהירות של 'מחבר א' ויאמצו לעצמם את הסילופים של מחבר ב' ואת מסקנתו שדו"ח ועדת לנדוי הכשיר הפעלת עינויים בישראל, וכן יעתיקו אלה, כאמת לאמתה, את האיורים המבעיתיים שבהם "קישט" אמן מוכשר את דפי דו"ח "בצלם", על סמך ציוריהם של מרואיינים על ידיכם (ראה בעמ' 36). בזה גרם "בצלם" לדעה קדומה

ולמשטמה נגד חוקרי השב"כ, כאילו עיננויי נתקרים הם לחם חוקם, ולהשמצה סיטונית של שירות, שמתפקידו להגן על תושבי המדינה והשטחים (יהודים כערבים) בפני מעשי טרור המוני ואינדיוידואלי. בסופו של דבר אתם מסייעים בזה, "במתכוון או שלא במתכוון", לחורשי רעתה של המדינה המנהלים נגדה לוחמה פסיכולוגית בנוסף על יתר צורות הלוחמה שלהם, במטרה לחתור תחת קיומה.

6. אשר לקריאה, החוזרת ונשנית בזמן האחרון, לפרסם ברבים את ההנחיות לחוקרים שהועדה פרטה בחלק החסוי של הדו"ח שלה, כשלעצמי הייתי מתנגד לפרסום כזה, כי הדבר היה מחליש את יעילות התקירה של חשודים בפעילות חבלנית עוינת. על כך די לצטט מה שנאמר בדו"ח "בצלם" בהקשר אחר (בעמ' 24): "אם העציר יודע בדיוק את הצפוי, הוא עשוי לחשבר בשלב מוקדם או להחזיק מעמד, כי ידוע לו שהמצב יורע עוד."

7. בדעתי לפרסם מכתבי זה במלואו, ביחד עם מכתבך אלי.

בכבוד רב,

משה לנדוי

"בעולם"



212

לשכת שר המשפטים
THE OFFICE OF THE MINISTER OF JUSTICE

DATE 29.5.99 תאריך
REF. 285438 מס' פקס
TEL. 273137/147 מס' טלפון

FAX TRANSMISSION שידור פקסימיליה

TO גב' חיותה הראם א ל

FAX NO. 826769 מס' פקס

ATT אויאלה קטן מאת

RE רצף תעודותיו בקני האסמיו
של איציק בנצמי, אום חום
קיצור מהאג' לנכונות טענות הנדון

NUMBER OF PAGES 2 מס' עמודים

COMMENTS _____ חערות

אם לא התקבלו כל העמודים או חלו שיבושים - נא להתקשר טלפונית.
IF YOU DID NOT RECEIVE ALL PAGES ,PLEASE TELEPHONE IMMEDIATELY.

87.08

to my dear

friend

the above are the
to my dear, and the
of my dear friend.

c



שר המשפטים

משרד המשפטים
לשכת השר

תאריך: א' בסיוון התשנ"א
14 במאי 1991

מספרנו: 377

לכבוד
פרופסור דוד קרצ'מר
יו"ר הנהלת האגודה לזכויות האזרח בישראל
ת.ד. 8273
ירושלים 91082

א.נ.

הנדון: תלונות בנושא חקירות חשודים בעבירות פח"ע
ס מ ד: מכתב מספר דה/163 (ש 0104) מיום 16.4.91

1. במסגרת עיון בתלונות המגיעות מדי פעם בנושאי חקירות חשודים בפח"ע, נקרא גם דו"ח "בצלם" העוסק בנושא "חקירת פלסטינים בתקופת האינתיפדה", על ידי הגורמים העוסקים בנושא - בשב"כ, בצה"ל ובמשרד המשפטים.

מקריאת הדו"ח התברר כי חלק מהנחקרים המופיעים בדו"ח, לא נחקרו ע"י השב"כ כי אם ע"י צה"ל.

באשר לתלונות נחקרים אלו, החליט צה"ל למנות "קצין בודק" בדרגה בכירה, כדי שיבדוק את התלונות האמורות.

2. נחקרים אחרים שתלונותיהם הובאו בדו"ח, נחקרו קרוב לוודאי ע"י השב"כ. אולם מחמת העדר פרטים מזהים לגביהם בדו"ח, לא ניתן היה לזהותם וממילא לא ניתן היה לפתוח בחקירת תלונותיהם.

לפיכך הופנתה לארגון "בצלם" עוד ביום 3.4.91 בקשה למתן פרטים מזהים נוספים, שיאפשרו בדיקה יסודית של תלונות אלה.

עד כה, לצערנו, טרם נענתה פניה זו.



שר המשפטים

3. אשר לנחקרים המופיעים בדו"ח אשר ניתן היה לזהותם, ואשר חקירתם התנהלה ע"י חוקרי שב"כ, תלוונותיהם נמצאות בשלבים שונים של בדיקה.
4. ככלל, מתבצעת בדיקת תלוונות נגד חוקרי שב"כ ע"י מבקר השירות, המעביר את ממצאי בדיקותיו למשרד המשפטים. כך נעשה עד כה גם ביחס לתלוונות אלה. אולם בנוסף לכך, בעקבות התלוונות שנתקבלו מגורמים שונים - המייחסות לחוקרים התנהגויות אסורות בחקירה - הוקם צוות משותף לשב"כ ולמשרד המשפטים אשר יבדוק טענות אלה, ובעקבות המלצותיו יבחן הצורך בהרחבת הבדיקה ותבחן השאלה אם יש מקום להסקת מסקנות אופרטיביות.
5. עוד יצויין, שבמסגרת ועדת השרים המצומצמת - שהוקמה בעקבות מסקנות דו"ח ועדת לנדוי ושתפקידה, בין היתר, לעיין מחדש מעת לעת בקובץ של אמצעי הלחץ המותרים בחקירת פח"ע של השירות - יבדקו בין השאר נושאים שהועלו בתלוונות ושענינם סוגי אמצעי הלחץ שהותרו להפעלה בחקירה ואופן יישומם.
6. אין באמור לעיל כדי להמעיט מהערכתה של הממשלה לעבודה המסורה והנאמנה שעושה השב"כ ולתרומתו הרבה לבטחון המדינה אשר רבים חבים לה את חייהם.
7. למותר לציין, כי גם לנגד עיני הגורמים האחראים על פעילות החוקרים, עומד הצורך הבסיסי למנוע התעללות בנחקרים ופגיעה בכבוד האדם, וזאת למען שמירת ערכי שלטון החוק והקפדה על צביונה המוסרי של ישראל. מטעמים אלו, ניתנת לתלוונות תשומת לב רבה והכוונה היא לפעול לבירור מלא שלהן.

בכבוד רב

דן מלידור
שר המשפטים

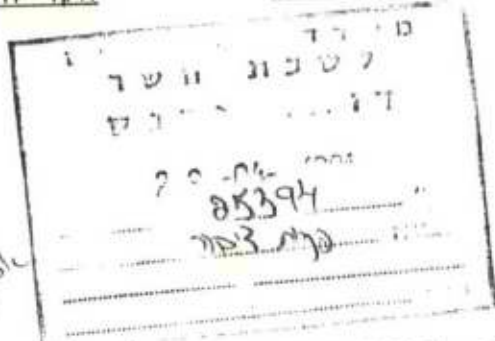
- העתקים: 1. ראש הממשלה
2. שר הבטחון
3. שר המשטרה
4. מזכיר הממשלה
5. המזכיר הצבאי לראש הממשלה



ב' באייר תשנ"א
16 באפריל 1991
גדה/63(ש/0104)

נשיא:
השופט שמעון אגרות
סגן נשיא:
עו"ד חיים צדוק
President:
Justice Shimon Agranat
Vice-President:
Haim Zadok, Advocate

לכבוד	לכבוד	לכבוד	לכבוד
שר המשפטים	שר הבטחון	שר המשטרה	ראש הממשלה
מר דן מרידור	מר משה ארנס	מר רוני מילוא	מר יצחק שמיר
משרד המשפטים	משרד הבטחון	המטה הארצי	משרד ראש הממשלה
רח' סלאח א-דין	הקריה, ת"א	ירושלים	ירושלים
ירושלים			



נכבדי,

הנדון: פתיחת חקירה בעקבות ממצאי דו"ח "בצלם":
חקירת פלסטינים בתקופת האינתיפאדה
התעללות, לחץ פיזי מתון או עינויים?

אנו פונים אליכם, כמי שאחראים על פעילות השב"כ, המשטרה, צה"ל ומערכת המשפט בבקשה כי תורו על פתיחת חקירה בלתי תלויה בענין פעילות המשטרה, צה"ל והשב"כ בחקירת פלסטינים החשודים בעבירות שונות הקשורות לאינתיפאדה. פנייתנו זו באה בעקבות הממצאים החמורים העולים מדו"ח "בצלם" "חקירת פלסטינים בתקופת האינתיפאדה: "התעללות", "לחץ פיזי מתון" או "עינויים"? אם ממצאים אלה הם נכונים, מתעורר ספק אם הופקו הלקחים מדו"ח וועדת לנדוי, והאם אכן הגופים השונים העוסקים בחקירת פלסטינים פועלים בהתאם להוראות החוק ובהתאם לאמות המדה שהותוו ע"י ועדת לנדוי. חמור מזה, קיים חשש שרשויות אכיפת החוק משתמשות בשיטות חקירה שאינן יכולות להיות קבילות בחברתנו, גם כאשר מתחשבים במצבה הבטחוני המיוחד.

Center
P.O.B 8273
Jerusalem 91082
Tel 02-638385, 667726
Fax 02-630487

المركز الفلسطيني
ع.ب. ٨٢٧٣
القدس ٩١٠٨٢
ت ٠٢-٦٣٨٣٨٥/٦٦٧٧٢٦
فاكس ٠٢-٦٣٠٤٨٧

מרכז האגודה
ת.י. 8273
ירושלים 91082
טל. 02-638385, 667726
פקס. 02-630487

סניפים:
ירושלים
תל-אביב
חיפה
באר-שבע

Affiliate:
International League
for Human Rights
New York
Fédération
Internationale des
Droits de L'homme
Paris

דו"ח "בצלם" מציג תמונה קשה של חקירות הנערכות תוך כדי שמוש בכוח פיזי, עלבונות קשים, איומים, מניעת שינה ומזון לתקופות ממושכות, כליאה בתנאים בלתי אנושיים (ארון, פריז' ידר), קשירה, כיסוי הראש בשק לשעות ארוכות וכיוצ"ב. לא קראנו אמנם את החלק הסודי של דו"ח לנדוי, אך אין לנו מעלים על הדעת כי בחלק זה ביקשה הוועדה להכשיר שמוש באמצעים המתוארים בדו"ח "בצלם", שכן אמצעים אלה מגיעים לכדי התעללות בנחקרים ולפגיעה חמורה בכבוד האדם, אמצעים שנשללו במפורש ע"י ועדת לנדוי.

זאת ועוד: ההצדקה שניתנה ע"י ועדת לנדוי לשימוש בלחץ פיזי מתוך קשורה לעצמת הסכנה הנובעת מפעולות טרור והצורך להשגת מידע שיאפשר סיכול סכנה זו. גם מבלי לקרוא את החלק הסודי של הדו"ח ברור שלא היתה בכוונת הוועדה להצדיק שמוש בלחץ פיזי או באמצעים האחרים המתוארים בדו"ח "בצלם" בחקירות שגרתיות הקשורות בהפרות סדר למיניהן.

ואולם, מתוך דו"ח "בצלם" עולה כי שיטות החקירה המתוארות בו משמשות את החוקרים בחקירת מקרים שאינם נכנסים למצבים הקיצוניים והקשים שתוארו ע"י ועדת לנדוי. מתוארים בדו"ח מקרים "שיגריים" של עבירות אינתיפאדה, וחקירתם של אנשים שהורשעו לאחר חקירתם בעבירות קלות יחסית, אם בכלל. חלק ממרואייני "בצלם" שוחררו לאחר החקירה בלי שהועמדו לדין, חלקם נשפטו לתקופות מאטר קצרות יחסית של פחות משנה וחלקם נעצרו במעצר מנהלי. תקופת המאטר המכסימלית לה נשפט אחד ממרואייני "בצלם" היתה 40 חודש. אין אלה המקרים אשר לגביהם ביקשה וועדת לנדוי להצדיק שיטות חקירה בלתי שגרתיות המגיעות לכדי הפעלת כוח פיסי מתון. מכאן, כי גם בהנחה (הלא ריאלית) ששיטות החקירה המתוארות בדו"ח "בצלם" זכו להכשר ועדת לנדוי, הרי שהכשר הוועדה לא חל במקרים המתוארים בדו"ח "בצלם".

חשוב גם לציין כי חלק מהחקירות המתוארות בדו"ח "בצלם" נעשו לא ע"י אנשי שב"כ, אלא ע"י אנשי משטרה. בתגובת ראש השב"כ, כפי שהובאה בעיתונות, נטען כי חלק ניכר מהחקירות במתקנים אליהם מתייחס הדו"ח אינן נערכות ע"י השב"כ אלא ע"י המשטרה. למיטב הבנתנו מתייחס דו"ח ועדת לנדוי לחקירות השב"כ בלבד.

מעבר לתגובה זו, לא שמענו התייחסות של הרשויות הנוגעות בדבר להאשמות המצויות בדו"ח. דובר צה"ל לא מסר תגובה לדו"ח, ולא נמסרה כל תגובה רשמית של גורם אחר. אף גורם גם לא הכחיש את האמור בדו"ח. התגובה העניינית היחידה היתה של משרד המשפטים אשר הודיע כי ניתן יהיה לבדוק מקרים ספציפיים המוצגים בדו"ח.

עמדתנו היא כי אין די בחקירת תלונות ספציפיות. לאור מימצאי דו"ח "בצלם" על קיומן, לכאורה, של שיטות חקירה נפוצות חובה על אלה הממונים על הרשויות החוקרות להורות על בדיקה כוללת של שיטות החקירה. כדי להבטיח את אמינות החקירה מוטב שתיערך ע"י גורם בלתי תלוי, ולא ע"י הרשות הנחקרת עצמה.

התשובות לתלונות מפורטות שהוגשו ע"י האגודה לזכויות האזרח כנגד שמוש באמצעי חקירה פסולים, הינן לרוב לקוניות וקצרות. ברוב המקרים אין להבין מתוכן התשובה אם התלונה נמצאה בלתי מוצדקת מכיון שנדחתה גירסת המתלונן, או מכיון שלא היה פגם בהתנהגות החוקרים, גם אם גירסת המתלונן נכונה.

נסיון העבר הוכיח כי טפול בתופעה מן הסוג שהועלה בדו"ח "בצלם" במישור של בדיקת תלונות קונקרטיות אינו מביא לפתרונות במישור הכללי. והא ראייה; המצב ששרר במשך שנים ארוכות עד להקמת וועדת לנדוי ופרסום ממצאיה. למרות שהוגשו תלונות רבות ונערכו גם משפטי זוטא בדבר תלונות לא נחשפו אמצעי החקירה הפסולים בהם נקט השב"כ עד שנערכה חקירה מקפת בנושא.

לאור חומרת הממצאים שעולים מדו"ח "בצלם" ומשמעות ממצאים אלה בכל הנוגע לדמותה המוסרית של מדינת ישראל ולאמון הציבור בכוחות הבטחון שלה, חובה להורות על חקירה בלתי תלויה, שתבחן את דרכי החקירה של השב"כ והמשטרה בעבירות אינתיפאדה, אם דרכי חקירה אלה עולים בקנה אחד עם המלצות וועדת לנדוי, ואם אין לשנות המלצות אלה אם יתברר שהן הביאו לשמוש גורף באמצעי חקירה פסולים.

לאור כל האמור לעיל, אנו פונים אליכם בבקשה כי תורו על פתיחתה של חקירה בלתי תלויה שתבחן את הנושאים שהועלו לעיל. נראה לנו כי העדר תגובה נאותה לדו"ח, שתבטא בחקירה אמיצה, עלול להתפרש כמתן לגיטימציה לשיטות החקירה המתוארות בו.

בכבוד רב,



פרופסור דוד קרצמר

יו"ר ההנהלה

ש מ ר
ד ח ו ף

808 / 20 / 320
1990 דצמבר 25

משרד המשפטים/פרקליטות המדינה/הגב' תמר גולן
משרד החוץ/ר' ארב"ל 2/מר משה בן-ציון
משרד המשטרה/היועצת המשפטית/הגב' חרותה הראל
צה"ל/מטכ"ל/אכ"א/מפצ"ר/רע"נ דבל"א/אל"מ ד.יהב

הנדון: - פניות צל"א לראש הממשלה מ-24 אוק' 1990 - התייחסות

1. בהמשך לדיון שהתקיים אצל מכותב ב' ביום 9 דצמ' 1990 בו לובנו הסוגיות העקרוניות, בהקשר לפנייה שבנדון, להלן התייחסותנו כפי שזכר בדיון.
 2. את התייחסותנו נערוך להלן, עפ"י הנושאים שהוצגו ע"י צל"א, ואשר לנו קשר כלשהו אליהם כדלקמן:
 - א. הפרת הסכם 1979.
 - ב. שיטות חקירה.
 - ג. שהיית עצורים במתקני חקירה.
 3. הפרת הסכם 1979 -
 - א. אף כי בדיון הנ"ל היתה נטיה להתעלם ממשמעות פרק זה, בפנית צל"א, יש להדגיש כי סוגית ההתייחסות לתלונות הצל"א, המופנות לרשויות הנוגעות בדבר בישראל, נמצאת בפרק הפתיחה של מכתבם.
 - ב. עלינו לציין כי במהלך שנת 1990 הגיעו למשרדינו 21 תלונות צל"א, אשר הופנו לטיפולינו ע"י משרד המשפטים. תלונות אלו טופלו ונבדקו ביסודיות רבה ע"י גורם בלתי תלוי. תהליך הבדיקה כולל את המהלכים הר"מ: -

- (1) תשאל החוקרים.
- (2) בדיקות כל הרישומים הכרוכים בחקירה.
- (3) בדיקת כל הרישומים הנוגעים למעצר ולטיפולים שקיבל העצור.
- (4) תשאל העצור המתלונן.

ג. ברצוננו להדגיש כי משך הזמן הממוצע להשלמת בדיקת תלונה הינו כ- 40 ימים, ואולם בבדיקת מועדי קבלת התלונות למשרדנו, אנו מגלים לעיתים עיכובים של 90 יום ומעלה, ממועד הגשת התלונה ועד להעברתה למשרדנו.

ד. הדוח"ות אותם אנו מעבירים לידי מכותב א' הינם מפורטים ביותר, וכוללים את מירב הפרטים הקשורים לחקירת העצור, ולרבות התייחסות לשיטות ואמצעים שהופעלו בחקירה. הואיל ולנו ענין שלא לגלות ולאמת לצל"א דרכי פעולה שלנו, אנו תובעים מכותב א' להתייחס במענה לצל"א, בתשובה לקונית, שתאשר או תכחיש הפרת הוראות העבודה המקובלות במשרדנו.

4. שיטות חקירה :-

א. כללי החקירה הנהוגים בשרות בטחון כללי נבחנו על ידי ועדת חקירה ממלכתית, בראשות נשיא בית המשפט העליון בדימוס, ואומצו על ידי משטרת ישראל. כפוף לכללים אלה, ובידיעת הגורמים הקובעים במשרד המשפטים, הונחלו נהלי עבודה לחוקרים.

ב. החקירות בשירות בטחון כללי מתנהלות תחת בקרה ופיקוח צמודים במגמה להבטיח כי לא תהיינה חריגות מנהלי העבודה כאמור.

ג. אין בנהלי העבודה בחקירות כל היתר לעינוי נחקרים וממילא, לא כשיטה ולא ככלל, אין לענות נחקרים בחקירות, כמו גם שאין כל מניעה מנחקרים מלהשתמש בשירותים ואין כל מניעת מזון וארוחות מנחקרים.

ד. הנחקרים הנמצאים בתהליך החקירה שוהים בחדרי החקירה, בתאי המעצר או בהמתנה, הכל לפי צרכי החקירה ובאופן מבוקר. זמני החקירה, ההמתנה והמנוחה מוגדרים ונשמרים בקפידה.

ה. נהלי החקירה אוסרים על השפלת נחקרים והתיאורים המופיעים במסמך שבנדון הינם מוגזמים ומשוללי בסיס עובדתי.

ו. אכן בין שיטות החקירה הנהוגות והמקובלות עלינו, כמו על כל גופי החקירה בעולם כולו, אנו משתמשים במשתפי פעולה. השימוש במשתפי פעולה אינו אסור עפ"י ההסכם עם צל"א ומותר עפ"י הדין.

5. זמני שהית עצורים במתקני החקירה :-

א. אכן נמצאים בתאי המעצר של מתקני החקירות עצורים רבים שחקירתם הסתיימה.

ב. ככלל אנו מסיימים חקירת נחקרים בתוך תקופה ממוצעת של כ-28 ימים, למעט מספר מצומצם של נחקרים שחקירתם מתמשכת. תופעה זו מעוגנת בהסכם עם הצל"א.

ג. החזקתם של עצורים בתאי המעצר מעבר לתקופת החקירה הינה למורת רוחנו. הסיבות שעצורים אינם מתפנים, מהתאים לאגפים הכלליים, נעוצות במצוקת מקומות הכליאה של נציבות שירות בתי הסוהר, הן בקליטת עצורים עד העמדה לדין, והן בקליטת מסיימי חקירה המוגדרים כטעוני הגנה, בשל החשש כי הכלואים יפגעו בהם.

6. לבד מן ההתייחסויות הנ"ל ברצוננו להסב תשומת לב למספר בעיות ביחסי הגומלין עם נציגי הצל"א, ואשר יש בהן להצביע על הפרת ההסכם מצד גורמי הצל"א :-

א. עפ"י מידע בדוק המצוי בידינו נציגת הצל"א המבקרת בכלא חברון מעבירה מידע בין נחקרים, עמם היא נפגשת. העברת המידע מתייחסת לדווח אודות עצורים אחרים ומידע מחקירותיהם, כל זאת בניגוד גמור להסכם עם הצל"א.

ב. עפ"י מידע בדוק המצוי בידינו נציגת צל"א שביקרה בכלא חברון קבלה מידע מנחקר והעבירה התראה לבדוקאים בשטח, שהיו מעורבים בפעילות עוינת עם הנחקר.

ג. נציגי הצל"א הנפגשים לעיתים עם משתפי פעולה, מנסים להפעיל השפעתם כי יחדלו מלשתף פעולה ואף מאיימים עליהם כי אם לא יעשו כן יבולע להם.

ד. בעת ברור תלונה עם נחקר הסתבר כי פרטים המופיעים בתלונה שהוגשה ע"י הצל"א מוכחשים על ידי הנחקר, עובדה המעידה על חוסר הבנת דברי הנחקר או על מגמתיות ברישום התלונה.

ה. עלינו להסב תשומת לב כי מעיון בתלונות הצל"א אנו למדים כי מאפיינים מסוימים בתכני התלונות מוצאים מכנה משותף, כאשר נציג מסוים של הצל"א נפגש עם נחקרים, עובדה שיותר משהיא מעידה על שיטת חקירה, היא מעידה על שיטה בהצגת התלונות.

1. בעת האחרונה אנו עדים להמנעות מכוונת של צל"א מלזהות את הנציג שרשם התלונה מפי הנחקר, זאת בניגוד לנוהל שהיה קיים בעבר, לדעתנו יש חשיבות לזהות את נציגי הצל"א העורכים את התלונה כדי לאפשר ירידה לחקר האמת.

בברכה,

נח. אגף - ראש
אגף החקירות - עמי



COMITÉ INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE



The Delegation of the International Committee of the Red Cross (ICRC) in Tel-Aviv presents its compliments to His Excellency, the Honourable Mr. D. Meridor, Minister of Justice, and hereby wishes to present a copy of a report sent to His Excellency, the Honourable Mr. I. Shamir, Prime Minister of the State of Israel, by Mr. J. de Courten, ICRC Director of Operations.

Due to the importance of the report, the ICRC Delegation felt it necessary to send copies also to the Honourable Ministers of Foreign Affairs, Defense and Police.

Mr. de Courten would be honoured to be granted an audience with His Excellency, the Honourable Mr. D. Meridor, during his forthcoming visit to Israel (8 - 11 December 1990), to discuss the ICRC humanitarian activities in the area. The ICRC has forwarded this information to the Division of International Organizations of the Ministry of Foreign Affairs, for the necessary arrangements.

The Delegation of the International Committee of the Red Cross in Tel-Aviv avails itself of this opportunity to renew to His Excellency, the Honourable Mr. D. Meridor, Minister of Justice, the assurance of its highest consideration.

Tel-Aviv, 21 November 1990



His Excellency
The Honourable
Mr. D. Meridor
Minister of Justice
Ministry of Justice

JERUSALEM

cc: Ms. T. D. Gaulan, Director Human Rights and International Relations



COMITÉ INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE

Geneva, 24 October 1990

Sir,

Further to various discussions held with the Israeli authorities, I am enclosing a comprehensive report summarizing the findings made by the International Committee of the Red Cross (ICRC) during its visits to detainees under interrogation in prisons, military detention centres and police stations.

The conclusions of this report are self-explanatory: urgent measures are required to put an end to certain methods of interrogation which the ICRC considers unwarranted and to improve material conditions of detention in the investigation sections. The ICRC expects that its recommendations based on strictly humanitarian considerations and listed at the end of the report, will be implemented in order to improve the situation.

./.

His Excellency
Mr. Itzhak Shamir
Prime Minister of the State of Israel

JERUSALEM

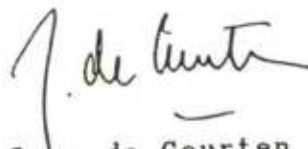
The ICRC particularly stresses the need to ensure that co-detainees are not used to interrogate newly arrested persons or to compel detainees to collaborate.

Another crucial matter, already mentioned in past reports and discussions at the highest level, is the duration of detention in interrogation sections, which should not exceed the minimum time required for legal proceedings, or a maximum of 28 days, in conformity with the commitments already undertaken.

I am confident that the ICRC's findings and recommendations will be carefully studied and implemented. In the same spirit of an efficient cooperation, I would like to have, in the next future, discussions in depth on the same subjects with concerned members of your Government.

I have the honour to remain, Sir,

Yours very respectfully,



Jean de Courten
Director of Operations

CONFIDENTIAL

REPORT ON TREATMENT OF DETAINEES

DURING INVESTIGATION

(1 January to 30 June 1990)

"This confidential report is intended only for the authorities to which it is submitted. It must not be published, in full or in part, without the agreement of the International Committee of the Red Cross".

Table of contents

	Page
INTRODUCTION	3
I. IMPLEMENTATION OF THE 1979 AGREEMENT	4
II. INVESTIGATION METHODS	5
2.1 General characteristics of investigation methods	5
2.2 Physical ill-treatment	6
2.2.1 Waiting periods	6
2.2.2 Use of violence	7
2.3 Psychological pressure	8
2.4 Use of collaborators for interrogation purposes	9
III. GENERAL CONDITIONS OF DETENTION	10
3.1 Accommodation	11
3.2 Hygiene	11
3.3 Food	12
3.4 Time outdoors	12
3.5 Family visits	12
3.6 Recreational items	13
3.7 Medical care	13
3.8 Behaviour of the guards	13
3.9 Judicial guarantees	13
IV. LENGTH OF DETENTION IN INVESTIGATION SECTIONS	14
V. CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS	16
5.1 Conclusion	16
5.2 Recommendations	17

INTRODUCTION

The International Committee of the Red Cross (ICRC) has had access to detainees under investigation since 1969. In 1977, an agreement was concluded between the ICRC and the State of Israel, establishing the framework for ICRC activities in this very important field. The agreement was amended in 1979.

The aim of ICRC visits is to ascertain the conditions of detention and treatment of detainees, in order to submit to the authorities concerned any suggestions it considers necessary to improve such conditions and treatment on humanitarian grounds.

This report covers the period from 1 January to 30 June 1990. Its findings for this period are very similar to those of previous periods.

The visits were carried out in the following places of detention:

Prisons: Ashkelon, Gaza, Hebron, Jenin, Nablus, Ramallah;

Police stations: Jerusalem Internment Centre, Kishon, Petah Tiqva;

Military detention centres: Dahariyeh, Far'a, Hof, Khan Yunis, Tulkarem.

With the exception of Far'a, the military detention centres (MDCs) and their investigation sections were set up to deal with the sharp increase in the number of arrests since the beginning of 1988.

During the period under review, 1,665 detainees were notified as being under interrogation, of whom 1,128 could be visited by the ICRC, the others having been either released or transferred to general sections before the ICRC visit.

As the ICRC is not allowed to visit the premises where the detainees are held, the findings of this report are based on concordant and credible allegations made by more than 1,000 detainees. These allegations moreover frequently substantiated the general impression the delegates derived from the detainees' physical and psychological state.

The ICRC wishes to thank the Israeli Authorities for the facilities granted to its delegates and sincerely hopes that its recommendations for improvements on humanitarian grounds will be taken into account. Failure to do so would render these facilities meaningless.

I. IMPLEMENTATION OF THE 1979 AGREEMENT

ICRC visits rely on notifications of arrest from the Israeli Authorities, which should be given within 12 days of the arrest, according to the 1979 Agreement, while the visits themselves should take place within 14 days. The Israeli Authorities' interpretation of the above deadlines has always been restrictive and understood as on the 12th and 14th day, respectively, instead of within 12 or 14 days.

In 1988-1989 a serious deterioration in both the quality of data provided and the time-lapse before actual notification hampered the ICRC in its efforts to gain extensive access to detainees under investigation. The ICRC was pleased to note that in the first six months of 1990 there was a substantial improvement in this respect. Nonetheless, the ICRC is not in a position to state that it had access to all detainees under investigation covered by the 1979 Agreement, for the following reasons: the ICRC has to rely solely on notifications to carry out its visits; it does not have access to the premises where the detainees are held; and restrictions are placed on the frequency of its visits to Far'a where a large number of detainees under investigation are kept. Moreover, confusion still remains as to who is subject to notification among the detainees under investigation originating from East Jerusalem.

In 1986 and 1987, two comprehensive reports were handed over to the Israeli Authorities. Since then, many representations, both written and oral, have been made at different levels, and numerous allegations regarding the ill-treatment of individual cases have been reported to the authorities for inquiry, in conformity with Article 3 of the 1979 Agreement. The ICRC deplores that, as shown below, most of these allegations have not been followed up by the Authorities.

YEAR	ALLEGATIONS REPORTED	REPLIES RECEIVED	PERCENTAGE	AVERAGE PERIOD BETWEEN ALLEG. AND REPLY
1987	39	9	23%	4.5 months
1988	66	19	29%	14.5 months
1989	50	30	60%	11 months
01.01 to	7	2	29%	4.5 months
30.06 1990	—	—		
	162	60		

Although there were some improvements in the number of inquiry results and the average response time in 1989 and 1990, it must be emphasized that with regard to the 1979 Agreement, which states that "the ICRC will be promptly informed, in writing, of the findings and conclusions of each such inquiry", the present situation remains unsatisfactory.

Considering the harsh treatment currently experienced by detainees under investigation, it appears that the inquiries have not been conducted with sufficient thoroughness. Out of 60 replies received between 1987 and mid-1990, only one recognized that ill-treatment might indeed have occurred and that measures would be taken.

Unfortunately, the ICRC's communications and recommendations have met with very little positive response on the part of the Israeli Authorities. No significant measures have been implemented to prevent the recurrence of serious incidents, ill-treatment or unnecessary pressures brought to bear on detainees in interrogation sections. Nor have steps been taken to **improve the general conditions of detention** in these sections or speed up the transfer of detainees to general sections.

* * * * *

II. INVESTIGATION METHODS

2.1 General characteristics of investigation methods

The investigations are carried out in three successive phases.

The first phase starts with the conditioning of arrested persons. This may last from a few hours to about four days.

During this phase, detainees are forced to stay in one position, for hours if not days, and are often prevented from satisfying their basic needs (sleep, food, access to toilets). Most of the time the detainees are handcuffed with hoods over their heads.

The second phase consists of active interrogation, which means a succession of interrogation sessions alternating with waiting periods spent either in fixed positions - sometimes in cupboard-size spaces - or in confinement cells. At this stage also, there have been reports of detainees being prevented from sleeping or having access to food and to the toilets.

The third phase starts once the detainees have made a confession, even though they might be called in for further investigation. This period - during which detainees usually share cells - may last for weeks, if not months, before they are transferred to general sections. At this stage food is provided regularly three times a day, and detainees are to some extent allowed to satisfy other basic needs, such as sleep and having access to toilets and washing facilities.

The investigation methods used involve a mixture of direct and indirect pressure, mostly consisting in:

- physical pressure;
- psychological pressure;
- restrictions on satisfying basic needs;
- interference by detainees collaborating with the authorities;
- harsh general conditions of detention.

The simultaneous imposition of these forms of pressure makes the investigation period appear as a process intended to destabilize and generally weaken the detainees, thus gradually breaking down their resistance - each individual method increasing the impact of the others.

It must nevertheless be emphasized that the treatment described below is applied with varying degrees of intensity and diversity.

In this regard, physical pressure appears to have been more intensive and systematic in the investigation sections of MDCs, and in Jerusalem Internment Centre, all places where persons are detained under interrogation for comparatively shorter periods.

The interrogation process in the investigation sections of the prisons has been reported as using to a larger extent combinations of all the methods, with a wider involvement of the time factor.

2.2 Physical ill-treatment

2.2.1 Waiting periods

The physical ill-treatment imposed on detainees started with fixed positioning, which is characteristic of the waiting periods. It took place before the active interrogation, as well as between sessions of interrogation.

The detainees were made to stand, to sit, to squat or to kneel for periods ranging from hours up to three or four days. Handcuffed and blindfolded or hooded, they had to stay with their faces or backs to a wall, sometimes handcuffed to an iron bar, a pipe or a door. Fixed positioning could take place inside or outside, whatever the climatic conditions.

Long stays in cupboard-sized spaces also occurred alternately, during which the detainees who were handcuffed and at times hooded could not move, whether sitting on a chair or not.

In Gaza prison, detainees were left in cold rooms for periods of time ranging from half an hour to one or two days. The so-called "fridge" is a room equipped with a powerful air-cooling system which maintains a very low temperature.

Waiting periods could also take place in the toilets, for hours and even nights.

During fixed positioning, guards or soldiers frequently harassed detainees with kicks and blows, thus preventing them from falling asleep.

During the waiting periods, basic needs were hardly satisfied, and often only after repeated requests had been made to the guards.

ICRC delegates regularly interviewed detainees who were exhausted, stiff all over and sometimes soaked through.

Fixed positioning and its duration must be regarded as serious ill-treatment causing the detainees exhaustion, disorientation, pain and humiliation.

2.2.2 Use of violence

Various types of physical ill-treatment were reported by the detainees:

- Blows and kicks all over the body, including the heart area, kidneys, liver and genitals. Use of clubs, sticks or plastic cables containing electric wires. The detainees were at times bound to a chair or lying on the floor with hands and legs cuffed.
- Blows on wounded parts of the body, reported in Hebron in particular.
- Banging the head against the wall, pulling of hair and beard.
- Simultaneous slaps on both ears ("telefono"), especially in Dahariyeh and Far'a.
- Karate-type blows on neck, chest and solar plexus.
- Squeezing and twisting the testicles and penis, larynx, eyelids.
- Squeezing the hand with force, after pens or sticks have been inserted in-between the fingers, particularly in Far'a.

- Beating the soles of the feet with a rigid stick ("falaka"), particularly in Far'a.
- Strangulation until the detainee is on the brink of suffocation, using bare hands, wet hoods or towels tightened around the head and neck.
- Tying the detainee to a chair by his hands and feet and forcing him to bend backwards for many minutes while blows are struck on the stretched thigh muscles and on the genitals, or while interrogators put their fingers in the detainee's eyes or squeeze his throat, particularly in Tulkarem and Jenin.
- Forced knee-bends up to hundreds of consecutive times.
- Spitting on the face or in the mouth, particularly in Jenin and the Jerusalem Internment Centre.
- Keeping the detainee standing wet and half-naked in front of an air-cooler for hours (Gaza prison and Nablus).

Detainees were sometimes forced to undergo interrogation with various parts of the legs and arms tightly handcuffed.

Although physical ill-treatment seemed to have been administered so as to leave no noticeable marks, on several occasions ICRC delegates saw bruises on the ankles and wrists of some detainees due to long and tight handcuffing, redness in the eyes, swollen hands and feet, bumps on some detainees' skulls, bloodstains on clothes. The detainees' clothes were frequently torn.

Detainees recently out of interrogation sessions showed extreme fatigue, difficulty in walking and dizziness.

2.3 Psychological pressure

Threats, intimidation and insults appeared to be used during all phases of the interrogation period and in all investigation sections concerned.

Insults were aimed at humiliating the detainees, their families, their culture and religion. Insults with sexual connotations, mainly referring to female next-of-kin, were the most common.

The most common threats reported were the following:

- being issued with an administrative mandate;
- raping the wife or the sister of the detainee;

- being deported out of the Occupied Territories;
- being kept for an indefinite period in the investigation section;
- the destruction or sealing up of the family house.

Other forms of threat or intimidation reported were:

- the arrest of other family members;
- being denounced to the other detainees as a collaborator;
- being prevented from seeing a lawyer;
- threat of various forms of ill-treatment;
- killing the detainee;
- extension of warrant of arrest, as well as long-term sentence;
- threats to take photographs of the detainee in compromising situations were reported in both Nablus and Jenin prisons;

Another kind of pressure was to confront the detainee with members of his family in the course of the interrogation as a means of provoking an emotional breakdown.

Other methods of destabilization consisted in giving false information to the detainee, in particular news of the arrest or expulsion of a family member or the destruction of the family house.

Threats and intimidation were used not only for the purposes of investigation but also with a view to inducing the detainees to collaborate. In this regard, detainees visited by the ICRC alleged having been put under considerable pressure, either by ways of threats, by exploiting health problems, or by making promises such as reduced sentence, immediate release or diverse material advantages.

It should be noted that detained women underwent the same process of investigation, with the exception of direct physical ill-treatment.

2.4 Use of collaborators for interrogation purposes

Clear evidence has been gathered by the ICRC that detainees were used to interrogate other detainees. This is entirely unacceptable.

This method of wringing confessions from detainees has been gaining ground. Detainees were usually informed that the investigation was over and that they were being transferred to the general section, either in the same place of detention or elsewhere. In fact, they were taken to a cell of collaborators. Less frequently a collaborator would be put in the cell of a detainee under interrogation.

Means used by collaborators ranged from deception to threats and violence. Various schemes were mounted by collaborating detainees to obtain confessions as well as information. The detainees who did not give in spontaneously were threatened, and sometimes brutally ill-treated. The collaborators favoured the method of pretending to be leaders of political organizations which needed a written statement of the detainees' deeds, to prove their activism to the organization. After these sessions, the deceived detainees were brought to the official interrogators who were in possession of their written confessions.

Certain detention centres have professional collaborators' cells, housing mostly sentenced detainees: Ashkelon, Hebron, Jenin, Nablus, Ramallah and Far'a.

In this regard, special mention should be made of Ashkelon. What was officially called the Investigation Section in this prison appeared in fact to be a mere collaborators' section (section 7 or cell No. 30).

* * * * *

The active investigation phase therefore appears as a combined treatment using exhaustion, deception, humiliation, demoralization and pain in order to break the detainee's resistance and obtain whatever is needed from him. Should this not prove enough, the pressure of time may be added, making the ordeal increasingly difficult to stand in the long run owing to the harsh conditions of detention.

III. GENERAL CONDITIONS OF DETENTION

The ICRC wishes to draw attention to the fact that its delegates have no access to the investigation sections. Nonetheless, it was possible to establish a clear picture of these sections after numerous interviews with detainees.

3.1 Accommodation

The system for the detainees' accommodation was to move them from isolation to overcrowded cells where the floor space per detainee was on average one square meter.

Overcrowding seemed to be particularly severe in Jenin, Dahariyeh, Hebron and Jerusalem Internment Centre. In Jenin, overcrowding was apparently used as a deliberate form of pressure, as some cells at times remained empty while others were overcrowded. Some cells in Jenin were too small for the detainees to lie down properly.

All the cells had small apertures, sometimes windows usually covered with external iron sheeting or thick netting. Others, like Fara'a and Jerusalem Internment Centre, had only a small opening in the ceiling.

General complaints about inadequate ventilation were registered. Many detainees complained about breathing difficulties in the cells. Electric light was said to be kept on all night.

The cells were said to be very cold in winter and very hot in summer. Humidity was a general problem, particularly in the Jerusalem Internment Centre, Jenin and Dahariyeh. Cells equipped with Turkish toilets were reported to have stagnant water on the floor in Jenin and Jerusalem Internment Centre.

There were no beds in the cells. In overcrowded cells, detainees did not have a mattress each. The supply of blankets appeared to be sufficient in summer but insufficient in winter.

3.2 Hygiene

Showers were generally granted once a week. Only in Ramallah were detainees entitled to take two showers a week. At times, certain detainees could be deprived of showers for up to three weeks. In Far'a, only since June 1990 had detainees been able to take showers on a weekly basis and during the daytime. In view of the fact that it was the only opportunity for the detainees to wash their clothes as well, the time allowed for showers was generally reported as too short - between 3 and 10 minutes. Jerusalem Internment Centre was a striking exception: no showers were granted there, although a shower had been installed in February 1990, and no soap was available.

In the cells without toilets plastic buckets were used, and detainees were usually allowed to go to the toilets twice a day. In Far'a, access to the toilets was granted irregularly and only at night up to June 1990.

During the periods of fixed positioning, and especially while in the cupboards, detainees were left to themselves for hours and even days, so that they sometimes had to relieve themselves in their clothing.

In most places the cells appeared to be dirty and foul smelling, particularly in Far'a, Gaza and Jenin, and to an extreme extent in the Jerusalem Internment Centre. Detainees complained about lice and vermin. The lack of cleaning products and equipment was general. Mattresses and blankets were rarely cleaned and were thus dirty and foul smelling.

In some investigation sections such as Ramallah, Gaza prison and Hof, the detainees were provided with uniforms. Otherwise, they could receive spare clothes from their families only through their lawyers or the ICRC, which in practice meant not before earlier than two weeks after their arrest. In the Jerusalem Internment Centre the clothes brought by the families were not given to the detainees. It must be stressed that those who did not receive clothes from their families or uniforms from the detention centres were in the most unpleasant and humiliating situation of remaining without a change of clothes during the whole period spent in investigation sections.

3.3 Food

The supply of food was often scarce at the beginning of the investigation period and some detainees received no food at all for up to four days. Otherwise, meals were served three times a day. The quantity and quality of the food seemed adequate in general.

Few cells were equipped with water taps. The detainees had plastic bottles and depended on the guards for their replenishing.

Some cases of detainees left without water and therefore forced to drink from the toilets were registered in the Jerusalem Internment Centre and Petah Tiqva.

3.4 Time outdoors

The detainees were never allowed outdoors whatever the period spent in the investigation sections.

3.5 Family visits

Detainees in investigation sections were not allowed to have family visits.

3.6. Recreational items

None. The detainees were not allowed any activity whatsoever, however long they spent in the investigation sections. In violation of Article 76(3) of the Fourth Geneva Convention, copies of the Koran and the Bible were forbidden.

3.7 Medical care

Upon admission to the investigation sections, new detainees underwent a medical examination by a nurse and/or a doctor, and individual files were opened.

On the whole, serious illnesses were adequately treated. When necessary, patients were taken to hospital. As for the frequent physical disorders generated by the investigation system, detainees seemed to be mostly provided with pain-killer such as "Acamol" and given the advice to drink water. Detainees considered the medical staff not to be sufficiently independent from the investigation system. This perception often prevented the patients from establishing the necessary relation of confidence between them and the doctor.

3.8 Behaviour of the guards

Rough behaviour of the guards was commonly reported. Insults, threats and beatings were also said to occur, particularly in Gaza prison, Jenin and Nablus, as well as in Jerusalem Internment Centre and Petah Tiqva. In Hebron, a clear deterioration in the behaviour of the guards appeared in June 1990.

Complaints about guards banging on the doors of the cells at night - thus preventing detainees from sleeping - were registered.

The detainees relied on the guards for all their basic requirements, namely access to sanitary facilities, food, medical care or just a cigarette. Often, guards tended to abuse their authority by compelling them to beg several times before granting what was due to them.

3.9 Judicial guarantees

On arrest, detainees were not informed of their rights.

Restriction of access to lawyers was noted as a general problem, particularly in Far'a and Hof.

Although located on Israeli soil, Kishon and Petah Tiqva police stations were repeatedly used as detention places for detainees under investigation. This is not only a violation of Article 76(1) of the Fourth Geneva Convention, which stipulates that protected persons accused of offences shall be detained in the occupied territory, but it also makes the work of lawyers from the Occupied Territories more difficult in such places.

Detainees originating from East Jerusalem and facing certain charges, e.g., stone throwing or other violations of the Public Order, were not notified to the ICRC, which therefore did not have access to them. The Israeli Authorities considered them as "common law" detainees.

Detainees appearing before a judge for the renewal of their detention warrant were regularly deprived of the possibility of being assisted by their lawyers. Detention warrants were extended for periods ranging from fifteen to ninety, and in certain cases hundred and twenty days, particularly in Gaza. This new trend could only aggravate the general feeling of insecurity among the detainees.

Nearly all the detainees said that they were presented with confession sheets written in Hebrew and only orally translated into Arabic. Many detainees were convinced that the text was not translated to them in full.

In Hof especially, detainees complained that they had been forced by the interrogators to put their fingerprints on a charge sheet; they said that they had neither committed nor confessed to the charges brought against them.

IV. LENGTH OF DETENTION IN INVESTIGATION SECTIONS

The problem of prolonged detention in investigation sections grew more acute over the period under review and became a key issue for an increasing number of detainees.

In 1989, periods of 30, 40 and up to 50 days in the investigation sections of the detention centres - the prisons more especially, as well as Petah Tiqva police station - were not uncommon, but no detainees were reported to have spent more than two months before being transferred to general sections and gaining access to the usual standard conditions of detention.

In the first six months of 1990, an increasing number of detainees remained three or even four months in investigation sections. Statistical data are the following:

Out of the 1,665 detainees:

- 65% spent less than 28 days
- 35% spent more than 28 days in investigation sections.

In the most extreme case, a detainee was still held in the investigation section at the end of June 1990, although he had been arrested 133 days before.

It must be stressed that on the basis of these data, more than one third (35%) of the detainees notified to the ICRC as being under investigation, namely more than half (52%) of the detainees the ICRC could actually visit, had spent more than 28 days during the first six months of 1990 in an investigation section, thus being deprived of the minimum standard facilities.

This is a clear and repeated violation of the Agreement between the ICRC and the Israeli Authorities stating that detainees shall be transferred "to the general wings after a period not exceeding four weeks of detention, except where imperative or absolute military security or necessity so requires".

In view of the above, such prolonged detention in the investigation sections is a breach of the Agreement, even the escape clause.

This issue concerns mainly the investigation sections of the prisons. Nonetheless, repeated oral and written representations have been made regarding Far'a Military Detention Centre. More recently, Petah Tiqva police station has also been keeping detainees in the investigation sections for unusually long periods.

The problem of lengthy detention in investigation sections has been occurring for many years, and the ICRC has repeatedly urged the Israeli Authorities to abide by the 28-day clause.

The constant justification given to the ICRC has been the lack of room in the general sections. This explanation is not acceptable, as many detainees are transferred there not only before 28 days, but even before 14 days following their arrest. Moreover, since the beginning of 1988, tens of thousands of persons have been arrested and taken directly to general sections.

Lack of room therefore does not justify keeping detainees in investigation sections for months.

In the course of its many interviews with detainees, the ICRC has in fact noticed that there is often a link between long periods of detention in investigation sections and pressure to collaborate. Detainees were allegedly put under pressure until

they gave in. In case of refusal, they were kept in investigation sections long enough to be suspected of collaboration. Some detainees therefore end up in so-called "protected" sections or, when they are at last transferred to a general section, their lives may well be in danger.

V. CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS

5.1 Conclusion

In view of the foregoing, it appears that every aspect of life in the investigation sections is part of a well-established system intended to break down the detainees' resistance. The system has three goals, namely confession, intelligence information and collaboration. It is not up to the ICRC to express any judgement on these goals as such, but on the methods used to achieve them. From this point of view, the investigation period is a combination of elements resulting in crushing and relentless pressure and very little humanity. The mere fact that the ICRC has failed to obtain permission to provide the detainees with copies of the Koran and the Bible bears witness to the fact that there is a will to bring relentless pressure to bear on them.

Persons brought under investigation are from the outset considered guilty and not presumed to be innocent, as they should be.

The investigation system in use leaves the way open to extortion of confessions; the existence of a legal procedure against such extortion (Mishpat Zuta) does not in any way solve the problem, since the interrogators deny any irregularity and the courts take their word for it.

Pressure to collaborate is widely used in the Occupied Territories. Detainees are particularly vulnerable, since they are at the mercy of their interrogators. This practice has extremely serious physical, psychological and social consequences, which become truly disastrous when detainees are executed by their fellow inmates, if not by the civilian population after their release.

In conclusion, the numerous measures taken against detainees and their simultaneous enforcement clearly violate the Fourth Geneva Convention. Article 31 prohibits "physical or moral coercion against protected persons, in particular to obtain information" from them, and Article 32 prohibits "any measure of such a character as to cause physical suffering". The ICRC also wishes to remind the Israeli Authorities that "inhuman treatment... wilfully causing great suffering..." is a grave breach under Article 147 of the Fourth Geneva Convention.

The ICRC has repeatedly expressed its concern to the Israeli Authorities. Their objection has been that the ICRC delegates were deceived by detainees seeking to discredit the Authorities. The ICRC has gathered sufficient experience over the years through thousands of interviews to consider that its assessment of the situation corresponds to reality.

5.2 Recommendations

The ICRC strongly urges the Israeli Authorities to implement the following changes without delay:

1. to abolish the methods of fixed positioning ("shabeh"), confinement to "cupboards" and toilets during waiting periods;
2. to forbid insults, threats and physical ill-treatment;
3. to forbid interrogation by co-detainees and the exertion of pressure to induce detainees to collaborate;
4. to ensure that the investigation period does not exceed the period required for legal proceedings and to respect the clause of the Agreement stipulating that detainees shall be transferred to general sections after a period not exceeding four weeks following their arrest, so that they can benefit from the standard rights to which they are entitled;
5. to improve material conditions of detention, that is:
 - to prevent overcrowding in the cells,
 - to provide better natural lighting and ventilation in the cells,
 - to improve hygiene in the cells and the cleanliness of mattresses and blankets,
 - to improve personal hygiene by granting the detainees more frequent access to the showers and toilets and by providing them with changes of clothing and laundry facilities, with sufficient time to wash their clothes;
6. to ensure proper behaviour on the part of the guards;
7. to allow the detainees to have copies of the Koran and the Bible;

8. to improve the system of notification of arrest to the ICRC of all persons originating from East Jerusalem and interrogated for the same purposes as residents of the West Bank and the Gaza Strip;
9. to cease detaining protected persons in places outside the Occupied Territories.

* * * * *

As it did in its 1987 Report, the ICRC recommends that the Government of the State of Israel effect the necessary changes in the methods used throughout the investigation process by the interrogators of the General Security Services and of Military Interrogation Units and that, in order to eliminate arbitrary behaviour, the Government prevent interrogators from encroaching upon the prerogatives of other State bodies.

page
- ~~123~~ 123
123

זויר

פסח תשנ"א, מרץ 1991

לכף זכות

האגודה בעת מלחמת המפרץ

החלטת בג"צ הנ"ל. הצענו שאם לא ניתן בינתיים לחלק ממ"טים חדשים לילדים בהם מדובר אפשר למסור להם, כרע במיעוטו, ערכות המוחזרות ע"י הילדים במרכז הארץ להם מחלק הצבא ערכות יעילות יותר. במקביל דרשנו מהשלטונות להאיץ את קצב הייצור של מסיכות לילדים, תושבי השטחים.

פניה זו ופניות נוספות לא הועילו ועל כן עתרה לבג"צ באמצעותנו ב-26.2.91, תושבת רמאללה, אם לשלושה, שלא קיבלו מסיכות מגן, שעה שלה ולבעלה, חולקו מסיכות. יחד עם "האגודה ועם האגודה הבינלאומית שלום הילד - ישראל" ביקשנו שלנוכח המצב הבטחוני תדון עתירה זו בדיון דחוף. הדיון נקבע ליום א', 3.3, אך כבר ביום ה', 27.2, בוטל מצב החירום והחלטנו לבטל את העתירה תוך שמירת האפשרות לפנות בעתירה נוספת בענין זה בהתאם לנסיבות.

בנושא דומה, ובעקבות פנייה של כלואים בכלא קציעות ובכלא מגידו, פנינו עוד ב-15.1.91 לקצין משטרה צבאית ראשי, בשאלה בדבר היערכות לחלוקת מסכות בבתי הכלא. מהתשובה התברר, שלפי הערכת הצבא קציעות נמצאת מחוץ לטווח הטילים, ואילו בכלא מגידו היו מסיכות שלא חולקו עדיין לעצירים עצמם.

3. נושא נוסף, שלא זכה לתשומת לב עיתונאית, אבל גם הוא קשור בעקיפין במצב החירום, הוא ענין הפקעת מקרקעין בגדה בזמן המלחמה. על אף העוצר הממושך שהוטל על השטחים, והעובדה שהעיתונות המזרח ירושלמית - העיתונות היומית היחידה המגיעה לתושבי השטחים - לא הופצה בצורה סדירה בשל המצב, המשיכו השלטונות להפקיע מקרקעין.

בעיתונות המזרח ירושלמית התפרסמו הודעות על הפקעת קרקעות תוך ציון

השטחים עתידיים לקבל ערכות, אך זאת תמורת תשלום. הנימוק לכך היה, שמתושבי ישראל נגבה באמצעות הביטוח הלאומי היטל המיועד לרכישת הערכות, היטל שכביכול לא נגבה מתושבי השטחים.

ב-2.10.90 פנתה האגודה לשירות התעסוקה כדי לברר האם אמנם לא שילמו תושבי השטחים היטל זה. במקביל ביקשנו הבהרות מדובר צה"ל. מנכ"ל שירות התעסוקה אישר, כי היטל האמור נגבה גם מתושבי השטחים. ב-12.10.90 מסר מתאם הפעולות בשטחים על הצעדים שמערכת הבטחון נוקטת להגנת תושבי השטחים, ובכלל זה להגנה מהתקפת גאזים, אף כי להערכתה, "יש"ע" אינו מהווה מוקד להתקפת גאזים. צעדים אלה כוללים לדבריו רכישת מסכות גאז, שיחולקו בהדרגה לתושבי השטחים. לנוכח תשובה זו, ולאחר התלבטויות, החלטנו שאין בינתיים מקום לפניה לבג"צ בנושא זה.

תושבת בית לחם עתרה לבג"צ באמצעות עו"ד לינדה ברייאר המועסקת בארגון נוצרי, כשלא חילקו לה ערכת אב"כ. ב-14.1.91 נדונה העתירה וביהמ"ש דרש מהשלטונות לחלק מייד את 173,000 המסכות למבוגרים שהיו לטענתם בידי הצבא, למי שמתגורר ב"עוטף ירושלים ובקרבת הקו הירוק" ולעשות כל מאמץ להשיג ערכות לילדיהם של מבוגרים אלה וכן ערכות לכל תושבי האזור.

השלטונות לא הזדרזו לחלק את מסכות האב"כ, כמצוות בג"צ, אך עתירה נוספת של אותה תושבת בית לחם בענין זה מ-21.1.91, נדחתה.

בראשית פברואר פנתה הלשכה המשפטית של האגודה למתאם הפעולות בשטחים ולראש הג"א בענין ערכות מגן לילדים וזאת בהסתמך על

נושאים אחדים שנבעו ממצב החירום העסיקו את מוסדות האגודה, ובמיוחד את צוות המשפטנים שלנו, במהלך מלחמת המפרץ. בין אלה היו שנגעו, מטבע הדברים, לתושבי השטחים; אחרים התייחסו למצב בישראל.

פעילות למען תושבי השטחים

1. נושא העוצר הממושך לא ירד מסדר היום. כשחלפו שבועיים מפרוץ המלחמה ולא חלה שום הקלה בעוצר פנה יו"ר הנהלת האגודה, פרופ' דוד קרצמר, ב-28.1.91, לשר הבטחון וביקש להקל בתנאיהם של תושבי השטחים. לא קבלנו מענה, וב-3.2.91 פנינו יחד עם "המוקד להגנת הפרט", ו"בצלם" - לח"כים מהמערך, מר"צ, משינוי וממפ"ם לסייע בענין זה.

כבר למחרת נפגשו חברי הכנסת עם מתאם הפעולות בשטחים, שטען, כי העניין נמצא בדיון מתמיד וכי העוצר יוסר בהדרגה. במקביל הודענו לפרקליטות המדינה על כוונתנו לעתור. לבג"צ בנושא. בנוסף קיימנו, יחד עם שני גופים אלה, מסיבת עיתונאים רבת משתתפים בבית אגרון בירושלים. לצערנו, לא זכתה המסיבה, לפחות בישראל, להדר.

ימים אחדים לאחר מכן הודיע שר הבטחון על תכנית להקלה בעוצר. עם זאת בעיית הסגר ובעקבותיה בעיית הפרנסה של ערביי השטחים נשארו בעינן, למרות הקלות מסויימות שנעשו גם בתחום זה.

2. כשהוחלט בספטמבר 1990 לחלק ערכות אב"כ נמסר, כי גם תושבי

תכניות ותרגומים לערבית.

שרותים לאזרח

הודעתו של הרב הצבאי הראשי על סגירת תחנות הג"א וחלוקת מסיכות בשבת הביאה לפנינו שלנו לראש הג"א. תוך ימים ספורים נענינו, והובטח לנו שהתחנות תשארנה פתוחות בשבתות.

גם נושא ביטוח נזקי המלחמה זכה לתשומת לבנו, כאשר התברר שיש בו הפליה מוזרה בין יחיד לבין זוג, ובין משפחה למשפחה חד-הורית. מקריאה מדוקדקת של טבלת הפיצוי התברר, שיחידים מקבלים פיצוי נמוך יותר בגין נזק לחפצים, בנסיבות בהן מעמדם המשפחתי של בעלי החפץ אינו רלוונטי: כגון מערכת סטיראופונית, מזנון ועוד.

שר האוצר הודה לנו על הפניית תשומת הלב לעניין והבטיח לתקן את המעוות בעת שינוי התקנות בהקדם.

את המשפחה או את שני ההורים כזוג שאחראים יחדיו לשמירת ילדיהם, ועדיין דובר בעיקר על אמהות עובדות.

ניסינו להביא את המערכת להסתכלות שוויונית יותר על שני ההורים. מחד, בקשנו לא להתייחס לאמהות עובדות אלא להורים עובדים, ומאידך דרשנו ממוסדות לאפשר שימוש במעון מיוחד, שהוקם בעת מצב החרום, הן לילדים של אמהות עובדות המוסד והן לילדים של אבות עובדי המוסד.

במכתבנו לממונה על יחסי העבודה ציינו שאין להניח מראש, כי האם היא תמיד זו אשר תיעדר מהעבודה, ובדרך זו לכפות את חלוקת התפקידים בין ההורים. כפועל יוצא מבקשה זו התייחסנו גם לשאלת התשלום להורים עובדים, עבור ימי השמירה בבתי הספר.

שאלת התעסוקה לילדים במשך תקופת החירום בעת שהותם בבית עלתה גם היא. לאחר מספר ימי שידורי טלוויזיה התברר שאין כלל שידורים בערבית או תרגום של משדרים בעברית לערבית. פניה לטלוויזיה החינוכית הביאה לתגובה חיובית מיידית של החינוכית שנענתה לאתגר והבטיחה

מועד אחרון להגשת התנגדויות. רוב הנוגעים בדבר לא ידעו על ההפקעה, ואף אלה שראו את הפרסום לא יכלו, בגלל העוצר להגיש את ההתנגדות או לנקוט בכל צעד משפטי אחר למנוע את ההפקעה. למרות העוצר, מירוץ הזמן אינו נפסק, ואנשים עלולים לאבד את זכויותיהם על קרקעותיהם, בשל אילוצים שאינם תלויים בהם.

לכן פנינו ליועץ המשפטי ביו"ש שיפעל למנוע את ניצול מצב העוצר לפגיעה בזכויות תושבי השטחים, ושידאג להפסיק את הליכי הפקעת המקרקעין כל עוד נמשך העוצר המונע מהתושבים לראות פרסומים על הפקעה מתוכננת.

לא "אם עובדת" אלא "הורים עובדים"

היום כולנו יודעים כי המלחמה הזו היתה מלחמת העורף. עומס רב הוטל על ההורים בהתחלה עם החלת מצב החרום וסגירת מוסדות החינוך ולאחר מכן כאשר מוסדות החינוך נפתחו עם הטלת נטל השמירה עליהם.

לצערנו, עדיין לא רואים במקומותינו

דבר המערכת

את אות זכויות האדם ע"ש אמיל גרינצוויג ז"ל ל-1990 וקיימנו, כמקובל, רב שיח בנושא הקרוב לפעילות האגודה. יום זכויות האדם הבינלאומי צויין גם בסניף ת"א, ובסניף באר-שבע של האגודה. חלק ניכר מגליון זה מוקדש לאותם אירועים.

המערכת מזמינה את קהל קוראינו להגיב הן על תוכן הדברים והן על הצורה בה הם מוצגים.

בברכת חג שמח.

ורדית כץ
מיכאל י' ברגר

בשעות חירום נוטים השלטונות לזלזל בזכויות אדם. לא זו אף זו: יש חשש, שלא רק המוזות הן ששותקות שעה שהתותחים רועמים אלא - שאף כי התותחים רועמים למרחוק - שותק גם קולם של אלה הדואגים לזכויות אזרח. מגליון זה תווכחו, שגם בימים קשים אלה המשיכה האגודה לשמור על זכויות האדם בישראל ובשטחים.

אנו מביאים כאן לידיעת חברי האגודה ואוהדיה את הנעשה בחודשים האחרונים, ובכלל זה בתקופה מאז 15.1.1991, בהנהלה הראשית, בסניפי האגודה ובצוותים הפועלים בהם. המשכנו לפעול במישור החינוכי; הסגל המשפטי של האגודה זכה להצלחות לא מבוטלות; וקיימנו פעילויות נוספות, כפי שמשקף, **חלקית**, בעמודים אלה. אירוע מרכזי שערכנו בירושלים, כמדי כל שנה, הוא ציונו ב-10 בדצמבר את יום זכויות האדם הבינלאומי; חילקנו

האסיפה הכללית לשנת 1991

של האגודה תיערך ביום ג', 25.6.91, בשעה 17:00 במכון ון-ליר בירושלים. נא רשמו בפניכם כבר עתה תאריך זה.

כל חבר שחידש את חברותו עד למועד האסיפה וכל מי שיצטרף לאגודה עד מוצ"ש, 25.5.91, זכאי להשתתף באסיפה, בה גם תבחר ההנהלה לשנה הקרובה ובה יהיה על החברים להחליט, בין היתר, על שינויים מוצעים לתקנון.

הזמנות מפורטות יישלחו בבוא העת.

לכף זכות

האגודה לזכויות האזרח בישראל
ת.ד. 8273 ירושלים 91082

טל. 02-667726, 638385

פקס. 02-630471

ורדית כץ, מיכאל י' ברגר

10 בדצמבר 1990 - 42 שנה להכרזה בדבר זכויות האדם

"כל בני האדם נולדו בני חורין ושווים בערכם ובזכויותיהם, כולם חונכו בתבונה ובמצפון, ולפיכך חובה עליהם לנהוג איש ברעהו ברוח של אחוה" (מתוך ההכרזה האוניברסלית בדבר זכויות האדם של עצרת האומות המאוחדות - 10 בדצמבר 1948).

יום זכויות האדם הבינלאומי הינו יום חג לכל מי שזכויות אדם באשר הוא אדם יקרות לו.

האגודה לזכויות האזרח בישראל מקיימת מידי שנה בירושלים עצרת כאשר במרכז האירוע חלוקת אות זכויות האדם ע"ש אמיל גרינצוויג ז"ל לאישיות שהצטיינה בפעולותיה למען זכויות האדם.

בין מקבלי האות בעבר היו סא"ל (מיל.) דב ירמיה, בשל פעולתו למען תושבי צור וצידון בעת מלחמת לבנון; שופט

ביהמ"ש העליון לשעבר צבי ברנזון, כהוקרה על פסיקתו העקבית למען זכויות האדם; היועץ המשפטי לממשלה לשעבר, פרופ' יצחק זמיר, בשל דאגתו לשמירה על חירויות היסוד; ופרופ' אליס שלוי, יושבת ראש שדולת הנשים, על הטפתה לסובלנות ולפתיחות בין בני אדם ומלחמתה לשיוויון זכויות בין נשים וגברים.

בשנת 1991, שהיא שנת הילד הבינלאומי, החליטה ועדת האות - ד"ר שמעון אגרנט, יו"ר, מיכאל י. ברגר ועלי נתן - להעניק אותו לד"ר יצחק

קדמן, מנכ"ל המועצה הלאומית לשלום הילד. בנימוקיה ציינה הוועדה שבכמעט כל נושא הנוגע לרווחת הילד נשמע קולו של יצחק קדמן. הוא, עם עמיתיו בארגון זה, הפכו את המועצה לגוף המוביל בפעילות למען שלום הילד.

במהלך העצרת נערך גם רב-שיח ויו"ר הנהלת האגודה, פרופסור דוד קרצמר, נשא דברים לרגל האירוע. תוכן הרב-שיח ודברי פרופ' קרצמר מובאים להלן.

דברי הפתיחה בעצרת של פרופ' דוד קרצמר, יו"ר הנהלת האגודה

כוחות הבטחון כ-700 תושבים, איננה יכולה להיות חברה השומרת על זכויות אדם, יאה ההסבר לתופעות אלה אשר יאה.

עמדת האגודה לגבי אמצעי ענישה רבים שמשמשים בהם בשטחים ידועה לכל. פיצוץ בית של משפחה שלמה בשל מעשה של בן משפחה המרצה תקופת מאסר ארוכה או אפילו נהרג הוא עונש אכזרי, שבוטל בו האלמנט של עונש קבוצתי. גירוש על פי צו מינהלי ומבלי שהמועמד לגירוש יודע מהן ההאשמות נגדו, הינו, לדעתנו, אמצעי העומד בניגוד לאמנת ג'נבה ה-IV.

מעשי טרור והתגובה עליהם

מעשי טרור בחברה יוצרים שתי סכנות. האחת היא הסכנה המוחשית שהחברה חשה על בשרה: הריגתם ופציעתם של אנשים חפים מפשע ויצירת פחדים, חרדות ואי-בטחון בקרב הציבור. הרשויות חייבות להגן על תושבי המדינה כנגד סכנה זו כדי להבטיח שתכובד זכותו של כל פרט לחיים ולבטחון אישי. ואולם הטרור יוצר סכנה

תופעות המעוררות דאגה מיוחדת:

מצב זכויות האדם בשטחים

אנו חיים מזה 23 שנים עם שתי מערכות משפט, שתי מערכות ערכים ושתי מערכות שלטון. המערכת האחת היא מערכת דמוקרטית ליברלית המבוססת על הסכמת העם, בה, על אף חולשותיה, הגענו בתחומים רבים להישגים מרשימים בשמירת זכויות האדם. המערכת השנייה היא מערכת של כיבוש אשר בו, מעצם הגדרתו, מבוססים יחסי השליטים והגשלתים על כוח השלטון בלבד.

מאז תחילת האינתיפאדה נופצו האשליות והוכח לעיני כל שזכויות אזרח וכיבוש תרתי דסתרי אהדדי. כגוף לא מפלגתי אין האגודה נוקטת עמדה לגבי הפתרון הפוליטי הרצוי באזורנו. עם זאת, אני רואה לנכון בהזדמנות זו לחזור על עמדת האגודה שבמצב של כיבוש מתמשך אין אפשרות לקיים זכויות אדם. חברה אשר בה מוחזקים אלפי בני אדם במעצר מינהלי, אשר בה לילה לילה מתעוררים ילדים משנתם בעת ביקורי חייילים העורכים חיפושים, ואשר בה נהרגו במשך שלוש שנים ע"

"ההכרה בכבוד הטבעי אשר לכל בני משפחת האדם ובזכויותיהם השוות והבלתי נפגעות הוא יסוד החופש, הצדק והשלום בעולם."

במילים אלה נפתחת ההכרזה לכל באי עולם בדבר זכויות האדם, שנתקבלה לפני 42 שנה בעצרת הכללית של האו"ם. ההכרה בצורך בהכרזה זו נולדה עם תבוסת המשטר הנאצי אשר בו, כמילות ההכרזה, "הזולזול בזכויות האדם וביזיוין הבשילו מעשים פראיים שפגעו קשה במצפונה של האנושות...".

ההכרזה היא אוניברסלית ועלינו לגנות הפרת עקרונותיה, יאה מקום הפרה אשר יאה. ואולם יום זכויות האדם הוא לא רק יום לציון קבלת ההכרזה, אלא יום לחשבון נפש. וראוי שחשבון נפש זה יתייחס בראש ובראשונה למצב זכויות האדם בביתנו אנו. לא קשה להצביע על עשרות מדינות בהן מצב זכויות האדם חמור לאין ערוך מן המצב אצלנו - אך אין בכך נחמה. עלינו לעסוק בחברתנו, במדינתנו ובדברים הנעשים בשמנו.

אין בכונתי הערב לנסות את ידי במתן סקירה ממצה על מצב זכויות האדם בישראל. ברצוני להתייחס לארבע

נוספת: והיא תגובת שרשרת למעשי הטרור המובילה לטרור נגדי. הרשויות חייבות להגיב באותה מידה של תקיפות כדי למנוע תגובת שרשרת זו.

לצערנו גברו בשנה האחרונה מעשי הטרור ברחובותינו. הרשויות פועלות נגד הטרור עצמו, אך במקרים רבים פעילות נחרצת של הרשויות נגד תגובת השרשרת איחרה לבוא, וגם כאשר באה היא לא לונתה בגיבוי גלוי, חד משמעי ותקיף של המערכת הפוליטית והעומדים בראשה. יחס סלחני לטרור נגדי מחליש את הבסיס המוסרי למאבק נגד הטרור עצמו.

שוויון בתוך מדינת ישראל

מאז היווסדה דגלה מדינת ישראל בשני עקרונות: היותה מדינה יהודית הפתוחה לעליית יהודים מכל ארצות תבל, ומחויבותה לשוויון זכויות חברתי ופוליטי גמור בין כל אזרחיה, ללא הבדל דת, גזע ומין. ברור כי גם בנושא השוויון קיים אצלנו פער גדול בין העקרון לבין יישומו הלכה למעשה. הכל מודים היום כי המיעוט הערבי לא קיבל את חלקו בחלוקת המשאבים הלאומיים.

במערכת הפוליטית ובמצעיהן של המפלגות הגדולות. נוכחנו לדעת שהמפלגות הגדולות מוכנות תמיד להקריב זכויות האזרח למען שקט פוליטי קואליציוני. כל הנסיגות לחוקק מגילת זכויות אדם הוכשלו בגלל שיקולים קואליציוניים צרים. וכעת מתכננים שורה של חוקים ששום מערכת דמוקרטית המכבדת את עצמה לא היתה מעזה להנחית על הציבור.

ביום זכויות האדם אני קורא מעל במה זו למנהיגים של כל המפלגות לחרות על דגלן את זכויות האזרח, תוך הבהרה שזכויות אלה אינן נושא למקח וממכר. בניגוד להשקפה הרווחת בחלק מן הציבור היום, חירויות יסוד אינן אידיאולוגיה של קבוצות שוליים מן השמאל: הן עומדות בבסיס חברתנו וחייבות לשמש נר לרגלינו בכל מעשינו.

(דבריו של פרופ' קרצמר קוצרו).

לאחרונה נוסף גורם חדש המחריף את הבעיה. העליה הגדולה של יהודי בריה"מ מציבה בפני החברה בישראל אתגרים גדולים לא רק בתחום הקליטה, אלא גם בשמירה על עקרון השוויון. אסור שקליטתם של העולים החדשים תבוא על חשבונם של הערבים במדינה ותעמיק עוד יותר את הפער בין אזרחיה הערבים והיהודים. סיסמאות שהיו יפות, אולי, לתקופה בה ראו צורך להשריש בעם היהודי מסורת של עבודת כפיים ובה נלחמו תנועות לאומיות זו בזו תחת שלטונו של שלטון זר, אין להן מקום במדינה עצמאית המצהירה על מחויבותה לשוויון זכויות בין אזרחיה ללא הבדל, דת, גזע ומין. החזיון של שר בממשלה המזמין מעל למרקע הטלוויזיה להפליה בעבודה על בסיס השתייכות לאומית מעורר דאגה וחרדה.

יחס בין פוליטיקה לזכויות אזרח

הדאגה לזכויות האזרח איננה צריכה להיות נחלתם של ארגוני זכויות אדם וגופים שונים, תהיה חשיבותם אשר תהא. היא חייבת לתפוס מקום מרכזי

דברי ד"ר יצחק קדמן, מנכ"ל המועצה הלאומית לשלום הילד, לרגל מעמד קבלת אות זכויות האדם לשנת 1990 ב-10 לדצמבר

שחיי ומותו לימדונו הקרבה למען ערכים ולמען הזולת, מה הם. אך גם מצד המקבל אינני עומד כאן לבדי היום. אני חש כי בקבלי היום את האות והכבוד, אני מקבל אותו בשמם של חברי וחברותי לעבודה במועצה הלאומית לשלום הילד, הראויים להוקרה לא פחות ממני, בשמם של המתנדבים הרבים במועצה ובהם במיוחד חברי הנהלתה ומקימיה לפני עשור, שלימדוני פרק באהבת ילדים ובמאבק עקשני למען שלומם, רווחתם וזכויותיהם. אך בעיקר, לפני הכל ומע לכול, רואה אני את עצמי כאן כשלוחם של הילדים בישראל, למענם ובשמם אני מקבל היום אות יקר זה.

בשמו ולמענו של איתן בן ה-13 שבילה עשרה ימים מיותרים בתא מעצר קר וחשוך, רק מפני שהרשויות המופקדות על זכויותיו, לא מיהרו

רודפהו. והנה אני, מספר החסיד, כל חיי בורח אני מפני הכבוד וזה כלל אינו משיגני. אמור נא לי, פונה אליו הרב, שמא מדי פעם בברחך מפני הכבוד, מציץ אתה לאחוריך לראות האם כבר התקרב אליך ובכך מבריא אתה אותו למקומו?

אם השררה והכוח משחיתים, העושר וההון מנשאים ומנכרים, הכבוד מסנוור ועלול לגרום לך להאמין באמת ובתמים במה שאומרים עליך.

אם למרות סכנות אלה, נעתרתי לקבל היום את הכבוד שאתם חולקים לי, אין זה אלא מפני שהכבוד אינו שלי בלבד ואם יש בידי למחול על כבודי, איני רשאי למחול על כבודם של אחרים.

קודם כל כבודה של האכסניה ושל מעניקי האות - האגודה לזכויות האזרח - שמעשיה וזכויותיה מדברים בעד עצמם. וכבודו של אמיל גרינצוויג שעל שמו קרוי אות זה, לוחם וחולם

"למענך ילד באשר הינך, יהודי ומוסלמי ונוצרי, ישראלי ופלסטיני, חילוני ודתי, עשיר ועני, חולה ובריא, צעיר ובגיר, למען שלומך, רווחתך וזכויותיך, למענך ובשמך תודה".

כבוד גדול חלקתם לי היום בהענקת אות זכויות האדם ע"ש אמיל גרינצוויג ז"ל. מוטב לי לשנן ברגע שכזה את הפתיחה לתפילה מיוחדת שנושא שליח הציבור לפני תפילת המוסף בימים נוראים - "הנני העני ממעש, נרעש ונפחד מפחד יושב תהילות ישראל". תכונה משונה יש לו לכבוד, שהרי אין לו טעם ואין לו ריח, אינך יכול לגעת בו, ודאי שלא לפורטו לנכסים בני קיימא ואף על פי כן הכל רודפים אחריו, גם אם אין מודים בכך.

וכמעשהו של החסיד שבא בטרוניה לרבו. לימדונו חז"ל, כך שח אותו חסיד, שכל הרודף אחר הכבוד, הכבוד בורח ממנו וכל הבורח מהכבוד הכבוד

להחליט על מי מוטל הטיפול בו.

בשמה ולמענה של חדיג'ה בת ה-13 שרק לאחר שנמצאה אצבע - אצבעה שלה - בקופסת מלפפונים, התגלה כי עבדה חודשים כפועלת במפעל שימורים בישראל.

בשמה ולמענה של אתי, ילדה בת תשע, שנאנסה באכזריות בביתה שלה ושלמזלה יש לה אמה העובדת בלילות בנקיון חדרי מדרגות, כדי לממן את הטיפול הפסיכולוגי הפרטי בה, טיפול שאף גורם לא טורח להבטיח לה.

בשמה ולמענה של נעימה בת ה-13, ילדה מפגרת מרהט, המתגוללת בחול קשורה ליתד האוהל, וללא טיפול וללא חינוך.

בשמה ולמענה של אפרת, ילדה בת 15, שנאנסה על ידי אביה מאז היותה בת תשע ואיש לא האמין ולא האזין לרמזיה ושוועותיה.

בשמו ולמענו של אורי, ילד בן שנתיים, עיוור ומפגר מאז לידתו, שמעתה לא יזכה אפילו בקיצבת ילד נכה, כי אין תקציב ובטרם מלאו לו שלוש הוא לא נחשב לילד בעיני החוק.

בשמה ולמענה של גילה בת העשר אשר בעת טקס חלוקת תעודות בכיתתה נערך לה מסדר בזיון פומבי ששילח אותה לביתה ללא תעודה, כעונש על כך שהוריה לא עמדו בתשלומי העתק של חינוך "חינם".

בשמו ולמענו של יונס בן ה-16 שנשלח לבית הסוהר רק משום שאין מעון נעול לנוער עובר חוק מבני המיעוטים.

בשמה ולמענה של יוכי בת החמש,

שהגיעה במצב קשה עם מחלת ריאות חמורה לבית החולים כתוצאה מהזנחת שנים של בריאותה, מכיוון שלעולם לא היה לה ביטוח רפואי כלשהו.



בשמה ולמענה של נעמה בת ה-12 המשוטטת כיום ברחובות, לאחר שהוכתה ועונתה בביתה ואיש איננו מוצא לה מוסד מתאים.

בשם ולמענם של תינוקות וילדים שלא גרמו רעה לאיש ואשר עוד בטרם יבש החלב על שפתותיהם, איבדו את הזכות היקרה מכל, הבסיסית מכל - הזכות לחיות.

בשם של הילדים שנשרפו חיים, בשם של הילדים שנהרגו מכדורי אש חיה - ילדי שני העמים ששילמו בחייהם את המחיר הכבד של סכסוך בין מבוגרים.

בשם ולמענם של כל הילדים החיים באיזור, המשלמים ראשונה, כמו תמיד, את המחיר של מאבק המבוגרים. ולמענם של הילדים - שהוריהם מובטלים.

בשם ולמענם של הילדים החיים זה

חודשים באוהלים, כקורת גג יחידה שהם מכירים.

בשם ולמענם של ילדי העולים החדשים, שכבכל דור נאלצים להנהיג את הוריהם בדרך החתחתים של חברה חדשה.

בשם ולמענם של ילדים החריגים שהגורל מכה בהם פעמיים, פעם משמיים ופעם מידי בני תמותה חסרי הבנה.

בשם ולמענם של הילדים שעל זכויותיהם אנו מרבים להצהיר ומחובת הגשמתן אנו בוחרים להתעלם.

בשם ולמענם של הילדים מהם נלקחה אפילו הזכות האחרונה, מפלטו של חסר הזכויות - הזכות לחלום על עתיד טוב יותר.

בשם ולמענם אני מקבל היום אות חשוב זה.

והרשו לי לסיים בפסוק.

התקשיתי להאמין כי אמצא פסוק מתאים מפרשת השבוע המתקרב ובא, שיוכל להתקשר לענייננו. באופן פלאי מצאתי בפרשת "מקץ" פסוק, שכאילו נכתב במיוחד למבוגרים השוכחים את הילד ואת זכויותיו, גם ואולי במיוחד, אם הוא בן משפחתם. והדוברים אחי יוסף, צעיר הבנים:

"ויאמרו איש אל אחיו, אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו, ולא שמענו... ויען ראובן אותם לאמר, הלא אמרתי אליכם לאמר: אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש".

(דברי ד"ר יצחק קדמן קוצר).

החיים - זכות או חובה?

רב שיח בסוגיה זו התנהל במוסד ון-ליר בירושלים, בארוע המרכזי לציון יום זכויות האדם הבינלאומי, 10 בדצמבר 1990.

הרפואי בו, באופן שיגרום לקיצור ימיו, ובעולם נעשו צעדים מרחיקי לכת במישור החקיקה והפסיקה במגמה להתמודד עם השאלות המתעוררות בתחום זה.

וגוברת. זה מן הנושאים שבעייתיותם החריפה עם התקדמות המדע והטכנולוגיה בכלל, ומקצוע הרפואה בפרט. לאחרונה נזקקו בתי המשפט בישראל מספר פעמים לשאלת זכותו של האדם להחליט על הפסקת הטיפול

את הדיון פתח הרב אורי רגב - מנהל המרכז לפלורליזם יהודי:

הנושא, בו בחרנו לרונן השנה בכינוס השנתי לרגל יום זכויות האדם, הוא בעל חשיבות עקרונית ומעשית הולכת

TO ALIENATE FREEDOM".

ובזה צידד באי מתן חופש לאדם למכור את עצמו לעבדות. מאותם נימוקים ניתן לאסור על התאבדות ולטעון שהחיים הם גם חובה.

אין חברה דמוקרטית שאינה מגבילה, בתחומים מסויימים, את חופש אזרחיה. יאה זה על ידי איסור בשימוש בסמים, יאה זה על ידי איסור מכירת איברים, יאה זה על ידי החיוב להשתמש בחגורות בטחון, וכיו"ב. בתי המשפט בישראל צדדו במי שמציל מתאבד וחייבו טיפול באדם כנגד רצונו לצורך הצלת נפשו. החשיבות של ערך החיים מבוססת על מסורת יהודית עתיקה ומוצאת את ביטויה בדרכים שונות בחברתנו. ערך זה הוא גם חלק מהמסורת של מקצוע הרפואה. חבל לוותר עליו בקלות.

במשך השנים התגלו תופעות של שתלטנות על החולה מצד חלק מהמימסד הרפואי. במקביל, חלה התפתחות בלתי מרוסנת של הטכנולוגיה המודרנית ללא התחשבות די הצורך עם רגשי החולים ובני משפחותיהם. בתגובת "מרד" כנגד תופעות אלו, ובנסיון להגן על החולה ועל צרכיו הרפואיים והרגשיים, גבר הדגש על האוטונומיה – אפילו בצורה מוגזמת – עד כדי מתן עדיפות לערך זה על ערכים אחרים כגון ערך החיים וטובת החולה.

חשוב למצוא את האיזון העדין בין הערך של חיי אדם לבין הערך של אוטונומיה וזכות החולה לסרב טיפולים בלתי נסבלים ובלתי מועילים. לרוב ניתן להשיג איזון זה על ידי רגישות הצוות הרפואי ופתיחותו, הבנה לרוחו של החולה ומתן תמיכה רפואית ונפשית לחולה ולבני משפחתו.

לדעתי מדגישים יתר על המידה את הזכות למות במקום את הזכות לחיות. ישנה גם סכנה שהזכות למות, במיוחד אצל זקנים, נהפכת בקלות ל"חובה למות" וקיימת אפליה גוברת כנגד אוכלוסית הזקנים. מצויות עוד הרבה זכויות לחיים, זכויות לטיפול רפואי וכדומה, המגיעות לאזרחים, שטרם מומשו בצורה מספקת – ובהם חייבים להתרכז.

לפי דברי התורה: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע – ובחרת בחיים. למען תחיה אתה וזרעך".

המשך חייו של האדם, ומה מידת הזיקה שיש להכרעות אלה עם רצונו המוצהר או המשתמע של המטופל.

כיוון שבדיוננו היום אין תחום ההלכה לכשעצמו מיוצג, נזכיר ולו ברמז את האבחנה המשמשת בסיס לכל בנין. ההלכה בנושא זה: דבריו של הרמ"א על ה"שולחן ערוך" (יורה דעה סימן שלט), לפיהם "אסור לגרום למת שימות מהרה... אבל אם יש שם דבר שגורם עכוב יציאת הנפש מותר להסירו משם דאין בזה מעשה כלל אלא שמסיר המונע". השאלה הנשאלת היא, מהם הגבולות בין גרימת מוות האסורה לבין הסרת המונע המותרת. לאיזו מן הקטגוריות נופלים אמצעי הרפואה המודרנית, דוגמת מכשירי ההנשמה, ההזנה המלאכותית והתרופות, שאין בכוחן לרפא אלא מאריכות את תהליך הגסיסה. האם מניעתם או הפסקת פעולתם של אמצעים אלה היא בגדר הסרת המונע, אם לאו.

בהלכה מוצאים אנו דעות שונות בשאלות אלה, אליהן לא נוכל להכנס במסגרת זו. נזכיר רק בענין זה, כי בציוד של האיסור לקרב את קיצו של אדם, מורה בעל "ספר חסידים" (סימן תשכג), כי "אין גורמין לאדם שלא ימות מהרה".

ולבסוף נדגיש כי נקודת המוצא של ההלכה, עליה מבוססת פסיקתה בשאלות אלה, אינה בהכרח מקובלת על כלל הציבור. לשיטת ההלכה אין נפשו של האדם נחשבת לקניינו אלא לקניין הקב"ה, ואין לאדם רשות כלל על גופו.

פרופ' שמעון גליק – מנהל מחלקה פנימית בבית"ח סורוקה, דיקן לשעבר, ומנהל כיום את המרכז לחינוך רפואי בבית"ס למדעי הבריאות באוניברסיטת בן גוריון בנגב

החיים, לדעתי, הם זכות במובנה הקלאסי – דהיינו פריבילגיה. וגם במובנה המודרני: על החברה מוטלת חובה לשמור על חייהם ועל ובריאותם של אזרחיה. אבל החיים הם גם חובה. לפי תפיסת היהדות המסורתית אין האדם אדון מוחלט על גופו אלא אפוסטרופוס החייב לשמור על הגוף ולהמנע מפגיעה בו או מהתאבדות. גם לפי הפילוסוף האנגלי ג'ון סטוארט מיל, אחד האבות של האוטונומיה האישית, יש גבולות לחופש. מיל טען: "IT IS NOT FREEDOM TO BE ALLOWED"

הדיון הראוי בנושא כורך דיסציפלינות ותחומים שונים, שאחדים מהם מיוצגים הערב, והוא קשור, כמובן, במידה רבה בהשקפות עולם כלליות.

מצד אחד ניצב **התחום המשפטי**; אנו מכירים את העקרון הגלום בהכרזת האו"ם על זכויות האדם, ובמסמכים דומים, לפיו "לכל אדם יש הזכות לחיים". השאלה הצריכה להשאל היא, האם קיימת במישור המשפטי בצידה של הזכות גם **חובה לחיות**? האם הזכות שיש לו לאדם על גופו ועל חייו מקבילה בדרך כלשהי לזכותו לרכוש, שהרי על האחרונה יכול הוא לוותר או לצמצם אותה כרצונו. האם ניתן לומר שחייו של אדם הם קניינו?! בהקשר זה נוכל להזכיר את העובדה, שהמחוקק הישראלי ביטל את עבירת הנסיון להתאבדות, והותיר עם זאת בעינה את עבירת הסיוע להתאבדות.

עלינו לשאול בדבר דוקטרינת ההסכמה לטיפול רפואי וזכותו של האדם לסרב לקבל טיפול רפואי או לדרוש את הפסקתו, ולתהות על פסיקת בית המשפט העליון בדבר טיפול רפואי כפוי.

ולבסוף ראוי שנהיה מודעים לגישתן של מספר מדינות המאפשרות לאדם ליתן "צוואה בחיים", היינו להסדיר מראש את נושא הטיפול הרפואי בו עצמו והפסקתו, בהתקיים נסיבות מוגדרות, בהן לא יוכל להביע את רצונו באופן חופשי ועצמאי, למשל בעקבות תאונה.

במישור הפילוסופי, עלינו להכיר בכך שהבעיות המתעוררות אין מעשיות בלבד אלא מעוררות שאלות יסוד בדבר מקור החיים ומשמעותם. בתחום זה, כמו גם בתחום המשפטי והרפואי, עלינו לבדוק את משמעות האבחנה המקובלת בין המתת חסד אקטיבית לבין המתת חסד פסיבית.

ולבסוף אנו מגיעים ל**תחום הרפואי**, שיוצג ע"י רופא בכיר ומומחה בעל שם עולמי, שהוא גם אדם דתי, הרואה עצמו כפוף למרותה של ההלכה.

במישור זה נרצה לשמוע על יחודו של העידן המודרני, אשר החרף את הבעיות ביוצרו אפשרויות חסרות תקדים להארכה מלאכותית של "מעין-חיים". נרצה לשמוע על התמודדותו של איש המקצוע, שבידו נתונה לעתים קרובות ההכרעה בדבר

פרופ' עמוס שפירא – הפקולטה למשפטים אוניברסיטת תל אביב

במציאות חיינו משמשות בענין זה, בערבוביא, שלוש נקודות-השקפה ערכיות:

א. הגישה הדתית-הלכתית.

לפיה, החיים הם פקדון בידי האדם והבעלות עליהם היא אלוהית. ממילא שהמופקד אינו אדון לגופו ולחיו. עקרון "קדושת החיים" משמעותו הוא לא רק זכות, אלא חובה לקיים את החיים. מכאן מצוות "פיקוח נפש" ומכאן גם זכותו וחובתו של הרופא לרפא, על מנת לשמר את החיים. אך אין חובה למנוע, באמצעים מלאכותיים, את עזיבת הנשמה מגופו של גוסס. מותר להיסיר את המנוע."

ב. הגישה הרפואית הפטרנליסטית - מסורתית.

לפיה, הרופא בעל הסמכה הוא המחליט הבלעדי. אין עליו לשתף את החולה בתהליך קבלת ההחלטות. ההחלטה בדבר טיפול רפואי היא מקצועית גרידא ומונעת על ידי שיקולים מקצועיים-טהורים. לערכו, להשקפותיו ולמאוויו כבן-אדם של החולה בו מדובר, חשיבות משנית.



ג. הגישה ההומניסטית-ליברלית.

לפיה האדם הוא אדון לחיו, לגופו, לבריאותו, לכל מה שיעשה בו. עקרונות ההגדרה העצמית, האוטונומיה האישית, הבחירה החופשית וכבוד האדם תומכים בהקניית סמכות ההחלטה באשר לטיפול הרפואי בידי מי שבבריאותו ובחיו מדובר. לעקרון "קדושת החיים" מתלווה הערך, החשוב לא פחות, של "איכות החיים" – וזהו ערך סובייקטיבי אינדיבידואלי. ולכן זכאי החולה להיות שותף מלא בעשיית החלטות רפואיות הנוגעות לו. תיזה זו מבטאת גישה צרכנית מובהקת. היא מונחת גם ביסודה של הדוקטרינה המשפטית,

לפיה אין להעניק טיפול רפואי לאדם כשיר ובר-דעת אלא בהסכמתו הרצונית והחופשית, שניתנה על סמך כל המידע הרלבנטי שהיה דרוש לו לשם קבלת החלטתו בנדון. זוהי דוקטרינת ה"הסכמה מדעת".

מהבחינה המשפטית, ניתן להסדיר חלק ניכר מהמקרים המכונים, לעתים בפשטנות ואפילו בשוגג, "המתת חסד", על סמך דוקטרינת ה"הסכמה מדעת" – וזאת מבלי שיתעורר כלל הצורך להתמודד עם הדילמות הערכיות-מוסריות-פילוסופיות של "הזכות למות". אדם בגיר ומיושב בדעתו זכאי, בדרך כלל, לטרב לקבל, או להמשיך ולקבל, טיפול רפואי מסוים – יהיו התוצאות אשר יהיו. מול סרוב חד משמעי כזה אין רופא רשאי, בוודאי שאינו חייב, להעמיס את הטיפול המסוים על המסרב לקבלו.

כשמדובר בקטינים, בפסולי דין ובנטולי יכולת החלטה אישית, לא ניתן להישען, כפשוטה, על דוקטרינת ה"הסכמה מדעת" (או ה"סירוב או במי שיכולת זו פגומה אצלו, מדעת") לטיפול רפואי: החולה עצמו אינו מסוגל להחליט. אחרים צריכים להחליט עבורו, על יסוד אמות-מידה כגון אומדן רצונו המשוער או שיקולי טובתו של חולה במצבו. אפשר גם להעזר לעתים בכלים משפטיים דוגמת "צוואה בחיים" ו"יפוי כוח נמשך".

גם ב"המתת חסד אקטיבית" לא ניתן להסתמך על דוקטרינת ה"הסכמה מדעת" כפשוטה, שהרי אין המדובר במקרה כזה במתן או באי מתן טיפול רפואי במובן המקובל של המושג.

ד"ר דוד הד – החוג לפילוסופיה באוני' העברית בירושלים

במה ניכר פילוסוף משאר בני אדם? – במקום להשיב על שאלה קשה המוצגת בפניו, הוא מצביע על בטלותה.

העיון הפילוסופי עשוי להראות שהחיים עצמם אינם לא זכות ולא חובה ולהצביע איפוא על העדר בסיס לשאלה מעיקרה. בדרך זו אנסה ללכת. אך זאת רק לאחר שאקדים ואומר שיש מובן מסוים בו החיים הם זכות, ולעיתים אפילו חובה.

מוסכם על הכל, לפחות בחברה הליברלית במאות השנים האחרונות,

שיש לאדם זכות על חיו, מזכות זו ניגזרת חובה לא לפגוע בחיים של אדם אחר. מה שפחות ברור הוא האם מזכותי על חיי נגזרת גם חובתי לא לפגוע בחיי שלי? למרות שגזירה זו מקובלת על רבים, אין היא מתיישבת בקלות עם מושג הזכות עצמו. שהרי כל טיבה של זכות לעשות ככל העולה על רוחו במושא הזכות. זכות הקנין שיש לי על מכונית לא רק שאינה גוררת חובה שלי לשמור עליה, אלא במפורש מתירה לי להזניחה, לקלקלה, ואף להשמידה. ואולם, קשה לראות בחיים קנין. הקנין מניח מבחינה הגיונית קיומו של אובייקט (הבעלים) וסובייקט (מושא הבעלות). אבל במקרה המיוחד של החיים אין אפשרות להפריד את השניים. אין חיים ללא סובייקט (האדם) כשם שאין אדם ללא חיים.

מכאן, למרות שניתן לומר באופן משכנע שיש לי זכות על חיי לאחר שנוצרו (שנוצרת), אי אפשר לייחס לחיים עצמם, באופן בלתי תלוי כסובייקט כלשהו, מעמד של זכות. יוצא מכך שאין לאדם זכות להיוולד, ואף אין לו זכות שלא להיוולד.

ובאשר לחובה: אומנם יש לבני האדם חובה לא לפגוע בחיי אחרים, אך דווקא בהיותם בעלי זכות על חייהם אין להם חובה שלא לפגוע בחיים שלהם. ההחלטה על התאבדות אינה כפופה לעיקרון מוסרי של חובה.

כל שנתר, וזה לא מעט, הוא להתמודד עם השאלה של החיים כערך. החיים אמנם אינם בגדר זכות או חובה, אך הם בהחלט עשויים להיות טובים או רעים, משמעותיים או חסרי משמעות, כדאיים או בלתי כדאיים.

כיצד שופטים את ערכם? זוהי שאלה קשה. לא אשיב עליה כאן, ראשית מפני קוצר היריעה, שנית כדי לא לסתור את הטענה בה פתחתי – לפיה פילוסופים אינם משיבים על שאלות אלא רק מטילים דופי בעצם נוסח השאלה...

(דברי המשתתפים קוצרו).

בימים אלה מכינה המחלקה המשפטית נייר עמדה עבור חברי ההנהלה על מנת לקבוע את עמדת האגודה לזכויות האזרח בישראל בנושא שנידון ברב-שיח.

יום זכויות האדם הבינלאומי בסניפים

באר-שבע

תל-אביב

סוכלה בשל סירוב רשות השידור לאפשר זאת. ביקשנו איפוא מחנה מרון להקריא פרק מתוך הספר עליו בוסס התסריט.

זו גם אחת הסיבות לכך, שהארוע זכה להד תקשורתי רחב. סיבה נוספת היא החסות שנתן עיתון "העיר" לארוע, כמו גם כמה וכמה סקירות שפורסמו בעיתונות ובגל"צ.

אירועים שונים

באר-שבע - רב שיח בנושא "מי קובע את חינוך ילדך" נערך בחודש ספטמבר בהשתתפות פרופ' סטיבן גולדשטיין מהפקולטה למשפטים בירושלים, גב' אמילי לוי שוחט - יו"ר וועד הורים תל"י (תגבור לימודי יהדות) ארצי, נציג משרד החינוך, מר שלמה לוי, ונציג העיריה, מר יצחק תומר.

הקהל הציג שאלות רבות בדבר יכולת ההורים להשפיע על קביעת תוכניות הלימוד, החופש לבחור את ביה"ס, את המורים ועוד.

ירושלים - "נשים בישראל" סניף ירושלים קיים בנובמבר ב"היברו יוניון קולג", שהיה מלא לעייפה, רב-שיח על "נשים בישראל" מההיבט של זכויותיהן ומההיבט של השתקפותן בספרות העברית המודרנית. על הנושא הראשון הרצתה פרופ' אליס שלוי, יו"ר שדולת הנשים בישראל, ועל השני, ד"ר לילי רתוק, מרצה לספרות באוני' ת"א וסופרת בזכות עצמה. את הערב הנחתה רחל אוסטרוביץ, מעורכות כתב העת "נגה".

יום זכויות האדם הבינלאומי צוין בסניף באר-שבע ב-19 בדצמבר 1990. פרופ' אליס שלוי, יושבת ראש שדולת הנשים בישראל, הרצתה על "מה מונע שיוויון בין המינים בישראל" ובתום ההרצאה התקיים דיון.

באותו ערב התקיימו גם בחירות למזכירות הסניף ולתפקידים שונים בהנהלתה.

חיפה

לכבוד יום זכויות האדם נערך במועדון "צוותא" רב-שיח בנושא: "ילדים זו ברכה" - היבטים בזכויות ילדים. ברב-שיח השתתפה **זיוית אברמסון**, מנהלת מכון אדלר, בית הספר להורים, פסיכולוגית במקצועה, שדיברה על תופעה המתרחשת ברוב המשפחות ה"נורמליות", בהן מתקשים ההורים לשמור על זכויותיהם כבני אדם ולא לבטלם בפני צרכי ילדיהם.

סבינה רטלוי, שופטת נוער, תיארה את המעמד המיוחד של בית המשפט לנוער. **ד"ר יצחק קדמן**, מנכ"ל המועצה הלאומית לשלום הילד, ציין את מיקום זכויות הילדים במדינת ישראל ואת הנסיגה התחיקתית שחלה בשנים האחרונות לעומת ראשית ימי המדינה בתחום זה.

ארוע נוסף לרגל יום זכויות האדם היה בסנימטק בו הוקרן הסרט "המולה וזעם", העוסק בילדים חריגים ובדרך ההתמודדות של מערכת חינוכית מתקדמת עם ילדים כאלה. את הערב פתחה ח"כ עדנה סולודר, שסקרה את פעילות שדולת חברי הכנסת בנושא זכויות ילדים.

ארועי יום זכויות האדם הבינלאומי בתל אביב תוכננו במתכונת פסטיבל בן יום אחד, ע"י סניף ת"א של האגודה בשיתוף הסינמטק העירוני. כל המבקרים בסינמטק נהנו באותו יום מתערוכת כרזות בנושא זכויות אדם, תרומת האמנים: רפי אתגר, יורם ורדימון, דוד טרטקובר ודן רייזינגר; קיבלו חוברת קטנה שדנה במצב זכויות האזרח בארץ ופעילות האגודה ב-1990; והתכבדו בסופגניות - באדיבות מאפיית אבולעפיה.

בבוקר - תוכנית "יום הקולנוע" המיועדת לבתי ספר תיכוניים, הוקדשה לזכויות האדם.

אחה"צ - "לראשונה בתולדות האגודה" - שותפו ילדים והוריהם בחגיגות יום זכויות האדם. הם צפו בסרטי אנימציה, האזינו לסיפורים ושירים מפי השחקנית שרי צוריאל והילדה טל שלו, קיבלו גלויות ועליהן מגילת זכויות הילד - שאת סעיפיה הקריאו בעברית ובערבית 10 ילדים - והכינו דגלי "זכויות אדם".

בתוכנית הערב הוקרנו סרטים קצרים על זכויות נשים ואפליית ערבים, ובהצגת בכורה, סרט עלילתי "החקירה" - שהופק בפולין ב-1981 ונאסר שם להקרנה עד 1990. קובי מידן הנחה דיון תחת הכותרת "זכויות אדם בקולנוע" - מחאה, הרגעת המצפון או השפעה על המציאות", בו השתתפו שני מומחים לקולנוע, אירמה ואורי קליין, והבלשנית פרופ' סניה ריינהרט.

על הופעה מרגשת במיוחד של השחקנית חנה מרון, עלינו "להודות" לרשות השידור, מאחר ותוכניתנו, להקרין את הסרט "חירבת חיזעה"

מאז היווסדה ב-1972 התרחבה האגודה באופן מתמיד גידול זה התאפשר בין היתר הודות לתמיכה כספית ניכרת מגופים בחו"ל, ובמיוחד הקרן החדשה לישראל וקרן פורד.

המיתון פגע לאחרונה גם במוסדות אלה כך שלראשונה לא בלבד שלא המשכנו לצמוח אלא שנאלצנו לצמצם פעילויות אחדות ואף לקצץ משרות. וזאת דווקא בתקופה בה חירויות יסוד נפגעות כאן אולי יותר מבעבר.

האגודה משוועת איפוא למשאבים, הן בכוח אדם והן בכספים: עלינו למשוך לשורותינו חברים נוספים ובין אלה חברים המוכנים להתנדב ולעזור בפעילויות השונות של האגודה; ועלינו לגייס, בישראל, תרומות כספיות.

קריאה זו מופנית לכל אחד מקוראינו.



עתירות לבג"צ

לא הוצאו ולא שולבו במוסד מתאים

כתוצאה מטעות באיבחון מצבם מתגוררים שני אחים ירושלמים זה 20 שנה במעון למפגרים במקום במעון לנכים.

נציגת האגודה, עו"ד נטע זיו גולדמן, גילתה בעתירה כי בהיות האחים נערים, הם אובחנו בטעות כמפגרים, למרות שבעצם הם סבלו מנכות שנשאה אופי יותר פיזי ופחות מנטלי. מאז אותה טעות באבחנה מתגוררים האחים ב"כפר השבדי" המשמש כמעון למפגרים.

לפני כשנתיים החל אירגון "אלווין" לנהל את המעון ומטפלים מטעמו ערכו איבחון מחדש של כל חוסי המוסד. רק אז נתגלה, ובאופן חד משמעי, כי שני האחים אינם סובלים מפגור שכלי אלא מנכות על פי החוק, נאמר בעתירה, קיימת חובת איבחון בכל שלוש שנים, אולם משרד העבודה, סוענים העותרים, לא עמד בחובה זו.

בשל חוסר התיפקוד של המערכת, הקורסת תחת העומס, לא אובחנו האחים נכונה, וגם לאחר שאובחנו מחדש – מסרבות הרשויות להעבירם למכון נכים.

רקדנית הבטן אילנה רסקין - פרק ב'

ב-31.10.90 הגשנו עתירה שניה לבג"צ נגד הרבנות הראשית בירושלים בשם רקדנית הבטן. עוד במאי 1990 קבע בג"צ שאין להתנות מתן היתר כשרות לאולם שמחות באי-קיומם של רקודי בטן באולמי שמחה. החלטה זו לא בוצעה ע"י הרבנות. היא דרשה מבעלי האולמות להפקיד בידיה שיקים כבטחון לאי הזמנת רקדניות בטן וכן לתלות שלט בו נאמר "לפי הוראת הרבנות אסור לערוך באולם זה מופע בלתי צנוע".

כתוצאה מהגשת העתירה השניה הגיעו הצדדים להסכם לפיו תפסיק הרבנות לקבל פיקדונות בטחון נגד הזמנת רקדניות בטן ובעלי אולמות השמחה לא יחוייבו בתלויית שלטים. בעל אולם שימצא בכך רשאי לתלות שלט ובו יאמר - "לפי ההלכה אין לערוך מופעים בלתי צנועים".

פורסם מעולם ב"רשומות", אך על אף זאת תקף - היא, שכל מי שטס לחו"ל כשבדייו עיתון, עובר עבירה. כמובן שהלכה למעשה אין מפעילים את הצו על כלל הציבור אלא רק על מי שכלול ברשימה שמית מסוימת.

עו"ד נטע זיו-גולדמן טוענת בעתירה כי הקריטריונים להימצאותו של אדם זה או אחר ברשימה זו אינם ידועים לו. כאשר גב' פרנס ומר ברונר ביקשו לברר את הסיבות להכללתם ברשימה וכיצד ניתן לצאת ממנה נענו, כי מידע זה חסוי מטעמי בטחון. יש בחיפוש אלו לסענתנו משום פגיעה בפרטיותם, בחופש התנועה ובחופש הביטוי הגורמים להם עוגמת נפש רבה. השימוש בצו גורף והחיפוש נעשה למטרות זרות מאלו שלשמן ניתן.

בכל הפעמים הרבות בהן נבדקו פרנס וברונר בהליך זה לא נמצא בידיהם מעולם חומר שאסור להכניסו או להוציאו מהארץ ולפיכך יש מקום לאפשר להם לערער על הכללתם ברשימת המיועדים לחיפוש.

עתירה לבג"צ נגד אי מתן זכות הטיעון לפני החלטה להריסת בתים וחנויות באל-בוריג' בעקבות רצח אמנון פומרנץ ז"ל

בראשית אוקטובר 1990 עתרה האגודה נגד אלוף פיקוד הדרום על החלטת צה"ל להרוס בתים במחנה הפליטים אל בוריג', לאחר רצח החייל אמנון פומרנץ ז"ל בלא לאפשר לבעליהם לטעון נגד ההריסה. העתירה נדחתה. השופט אלון, שכתב את פסק הדין, קבע כי המצב ששרר באזור לפני ההחלטה להרוס את הבתים היה "מצב חמור ובלתי נשלט של סיכון חיי אדם, שחייב פעולה לאלתר, להבטחת חיי אדם ומניעה מיידית של הישנות מקרים כאלה".

שני אחים נכים ואינם עתרו לבג"צ באמצעות האגודה בטענה ש-20 שנה מוחזקים בטעות במוסד למפגרים וכי גם לאחר שנתגלתה הטעות

בג"צ החליט בפסק דין עקרוני ש"חייב נשים לצאת לפנסיה בגיל 60 הינה אפליה פסולה".

פסק הדין ניתן בעתירתה של עובדת הסוכנות היהודית, ד"ר נעמי נבו, אנתרפולוגית שהוצאה לגימלאות בשנת 1985 בניגוד לרצונה.

העותרת ביקשה באמצעות באי כוחה עו"ד אביגדור פלדמן מהאגודה ופרופ' פרנסים רדאי משדולת הנשים, לבטל פס"ד של בית הדין הארצי לעבודה, שנתקבל ברוב דעות, ולפיו אין משום אפליה בסעיף בחוקת הפנסיה של הסוכנות, הקובע כי גיל הפרישה לגימלאות הוא 65 לגבר ו-60 לאשה.

השופטים בן, נתניהו ואריאל קיבלו את העתירה והחליטו שסעיף זה בחוקת הסוכנות בטל ומבוטל, וכי על העותרת והסוכנות לשאת ולתת על התוצאות המעשיות של פסק הדין בענין זכויות העותרת.

רישום שאף פעם לא נמחק - עתירה לבג"צ נגד חיפוש חומר כתוב אצל נוסעים בנמל התעופה

תקוה פרנס מירושלים, מראשי "המרכז למידע אלטרנטיבי" בני ברונר המתגורר בהולנד והמועסק בטלוויזיה והאגודה עתרו לבג"צ בשל חיפושים הנערכים בנתב"ג, בנוסף על החיפוש הרגיל מטעמי בטחון בכלי היוצאים מהארץ, אצל נוסע ששמו מופיע על צג המחשב בעת ביקורת הדרך.

החיפוש הנוסף כולל בדיקה מדוקדקת של חפציו האישיים של הנוסע ובמיוחד חומר כתוב, צילומים, פנקסי כתובות ומכתבים.

חיפושים אלה מבוצעים - כך נטען - מכוח צו שהוציא שר הבטחון בשנת 1960 על פי תקנות ההגנה (שעת חירום) מ-1945, צו הקובע "כי אין להוציא או להכניס לישראל שום מסמך, ציור, תמונה, תצלום, או חפץ אחר כלשהו הנושא ידיעה", אלא באמצעות הדואר.

המשמעות של צו זה - שאגב לא

פניות בכתב לאישי ציבור

ארועי הר הבית

"יש למנות ועדת חקירה ממלכתית בדומה לוועדה שהוקמה לבדיקת נסיבות שריפת מסגד אל-אקצה". נאמר במכתב של פרופסור דוד קרצמר, יו"ר הנהלת האגודה אשר פנה אל ראש הממשלה ושרי המשטרה והמשפטים.

גזר דין גבעתי ב'

השופט לשעבר, סגן נשיא האגודה עלי נתן, פנה לתא"ל אמנון סטרשנוב, הפרקליט הצבאי הראשי דאז, בענין גזר הדין במשפט גבעתי ב', בתגובה לקלותו. (על שלושה נאשמים, וביניהם המג"ד, הוטל מאסר על תנאי לתקופות קצרות והורדה בדרגה אחת או שתיים; על מפקד המחלקה, סגן, הוטל מאסר בפועל של חודשיים והורדה בדרגה).

במכתב ציין נתן בין היתר: "גזר הדין המופלג בקולתו מדגיש את הצורך לחקור במשנה תוקף את אחריותם של מפקדים בכירים למדיניות של הכאה למטרות ענישה..."

נראה לנו כי מצב הדברים שהתגלה עכשיו בפסק הדין "גבעתי ב'", כמו גם בפסק הדין בענין חיילי גולני שניתן לפני יותר משנה, מחייב מיצוי החקירה, ואם תתגלנה עבירות לכאורה – מיצוי הדין – עם המפקדים אשר הורו על מעשי האלימות הבלתי חוקיים או שהשלימו עמם."

רצח מאיר כהנא

בפניה לכלי התקשורת הביעה האגודה גינוי חד משמעי לרצח מאיר כהנא בניו יורק ולרצח של שני תושבי השטחים החפים מפשע, שכנראה בא בעקבותיו. בהודעה נאמר בין היתר: "רצח פוליטי, לאומני או גזעני הם, כמו כל רצח אחר, אחת הפגיעות החמורות ביותר בזכויות אדם".

אין לעבור בשתיקה על מודעה מטעם שירות התעסוקה הקוראת לאפלייה עו"ד דן יקיר, מסניף ת"א של האגודה, פנה למנכ"ל שירות התעסוקה, עו"ד דוד מנע, כנגד פרסום מודעה מטעם השירות הקוראת "לתת יד לעבודה עברית". "יש במודעה זו משום קריאה לאפלייה בין עובדים על בסיס השתייכות לאומית". בתגובה הבהיר עו"ד מנע שיקפיד על אי אפליה מכל

טעם שהוא בשליחה לעבודה.

"יום שחרור הרוצחים חברי המחתרת היהודית – יום עצוב לזכויות האדם"

נאמר לנשיא המדינה ולשר המשפטים במכתבו של יו"ר הנהלת האגודה פרופ' דוד קרצמר. "שחרורם של יהודים אשר נגזר עליהם מאסר עולם בשל רצח ערבים על רקע לאומני, לאחר פחות משבע שנים, כאשר ערבים המורשעים בעבירות זהות כלפי יהודים נדרשים לרצות את מלוא העונש שהוטל עליהם, מעביר מסר חזק, כי רצח ערבים על ידי יהודים איננו חמור, משום כך הוא ניתן למחילה או סליחה".

יש להכשיל את מינויו המביש של ח"כ רחבעם זאבי כשר בממשלת ישראל!

האגודה פנתה בקריאה לחברי הכנסת להכשיל את מינויו של ח"כ רחבעם זאבי כשר בממשלת ישראל. האגודה הביעה מורת רוח רבה מההצעה למנות כשר איש, אשר חרט על דיגלו: "טרנספר", שמשמעותו גירוש המוני של ערבים בשל היותם ערבים.

זכויות האדם בראי הקולנוע – לימוד נושא זכויות האדם על-ידי צפיה בסרטים

הקולנוע נטל לעצמו תפקידים נוספים מעבר לביטוי האמנותי ובידור ההמונים. הוא החל להיות כלי חשוב לשיקוף מצבים חברתיים ולהעברת מסרים מחאתיים או אחרים. הוא הפך, איפוא, גם ל"קולנוע חברתי". בתשעים דקות מצליח קולנוע זה, על ידי שילוב בין מילים לתמונות, למקד את חושיו של הצופה בסיטואציות ובדילמות ערכיות.

מערכת קשרים שמחלקת החינוך של האגודה פיתחה עם סינמטק תל אביב הביאה ליצירתה של אכסניה נאותה לאירוח המפגש בין זכויות האזרח והקולנוע. בעבודה משותפת יצרנו יום פעילות שזכה לכינוי – "זכויות אזרח בראי הקולנוע".

התלמידים המשתתפים בפעילות באים ל"יום" מרוכז הנמשך כחמש שעות

הסובב סביב נושא מרכזי אשר נבחר בשיתוף עם בית הספר. בית הספר עוסק כרגיל בתחום זכויות האזרח (בשיתוף עם האגודה) באופנים נוספים. הקולנוע תורם איפוא לתהליך חינוכי מורכב יותר היכול לעסוק בשיוויון מיעוטים, בחופש ביטוי ובנושאים אחרים של חירויות יסוד.

את "יום קולנוע" פותח נציג האגודה בהרצאת "תוכן" בנושא זכויות אזרח באופן כללי, תוך התמקדות בנושא הנבחר לאותו יום. סרט קצר עלילתי, תיעודי או אנימציה, מפריד בין הרצאה זו להרצאה "קולנועית" מפי איש קולנוע, המציג את ההיבטים האמנותיים, הטכניקות והצדדים השונים של סרטים העוסקים בנושא הנבחר. חלק זה מלווה בהקרנת קטעי סרטים, הממחישים את ההסברים. שיאה של החוויה הקולנועית דרך משקפי התוכן של זכויות האזרח, הוא סרט באורך מלא.

בין סרטים אלה: "מיסיסיפי בוערת" – מאבקו של נציג החוק לגילוי רוצחי נציגים של אגודה לזכויות האדם. בסרט נחשפים גילויי גזענות ונסיון לערער על עיקרון השוויון בפני החוק; "עולם נפרד" – אפליה גזענית ומלחמה לשוויון מלוות את היחסים בין אם לבת, המשלמות מחיר גבוה בשל מעורבות פוליטית; "הסינדרום הסיני" – שני עיתונאים נאבקים בחברות ענק, המנסות למנוע מהם לשרד כתבה ועל ידי כך לפגוע בזכות הציבור לדעת.

עד כה נערכו בסינמטק תל אביב שנים-עשר ימי קולנוע, שבכל אחד מהם השתתפו כ-200 תלמידים.

ברצוננו להשתמש בהזדמנות זו על מנת להודות לכל אלו שהתנדבו להקדיש מזמנם ולבוא ולהשתתף כנציגי האגודה בימי הקולנוע בסינמטק תל אביב, גם בשעות הבוקר הבלתי נוחות.

המחלקה החינוכית – פרסומים תשנ"א

בשנת הלימודים הנוכחית הפיקה המחלקה לחינוך של האגודה ארבע חוברות חדשות – שלוש חוברות דידקטיות (להפעלה הלכה למעשה) בעברית וחוברת עיונית בערבית. החוברות הדידקטיות הן "חופש דת בישראל" (אוגוסט '90), "הזכות

"זכויות חשודים ונאשמים" נמכרת ב-7 שקלים. ניתן להשיגם בכל אחד מסניפי האגודה או על פי פניה בכתב לאגודה לזכויות האזרח, ביאליק 12, תל אביב 63324.

פעילות חינוכית במגזר הערבי

התקיימו השתלמויות למורי בתי ספר תיכוניים והשתלמויות נוספות מתוכננות. באמצעותן מוקנים למורים עצמם מושגי-יסוד בתחום זכויות האדם משום שמחנך שלא למד בעצמו להתמודד עם סוגיות שונות בזכויות אזרח יתקשה להעבירן לתלמידים.

אחת ההשתלמויות המוצלחות נערכה למורי בית הספר התיכון בתרשיחא בהיקף של 16 שעות. במשוב שהתקבל התבררה החשיבות שבהשתלמות זו

חוברת עיונית של האגודה, "זכויות חשודים ונאשמים", תורגמה לערבית ומופצת בימים אלה.

מהחוברת החדשה.

חוברת ההפעלות "אינתיפאדה וזכויות האדם בשטחים" נכתבה על ידי צוות החינוך של סניף תל אביב, שכלל את אורנה שם-טוב, עדי מרקוזה-הס, רחל עוזו וצבי צורף. החוברת עוסקת בסוגיות הגבלה וענישה קולקטיבית, מגבלות על חופש העיתונות בשטחים, ועוד. עד היום נמכרה החוברת בכ-60 עותקים.

החוברת העיונית "זכויות חשודים ונאשמים", הינה תרגום לערבית של חוברת קיימת בעברית. היא מכילה מידע על סדרי אכיפתו של החוק הפלילי בשלבי החקירה והמשפט ומונה זכויות של חשודים. בין אלה הזכות לסניגור וזכות השתיקה. כן מתייחסת החוברת לזכויות של נאשמים, כגון זכות העיון בכתב האישום, זכות השתיקה וזכותו של הנאשם לפומביות משפטו ולפרסום מהלכו.

החוברות "חופש דת" וה"זכות לשוויון" נמכרות ב-10 שקלים כל אחת, והחוברת "אינתיפאדה וזכויות האדם בשטחים" נמכרת ב-5 שקלים. החוברת

לשוויון" (ספטמבר 90), ו"אינתיפאדה וזכויות האדם בשטחים" (ספטמבר 90), ואילו החוברת העיונית היא "זכויות חשודים ונאשמים" (נובמבר 90).

חוברת ההפעלות "חופש דת בישראל", שנכתבה על ידי חגי שנידור, מכילה חומר רקע עיוני נרחב, וכן הפעלות הקשורות בסוגיות כגון השבת במדינת ישראל; איסורי חזיר וחמץ; וחילונים ודתיים ביישוב מעורב. כמו שאר חוברות ההפעלות, גם זו עושה שימוש במשחקי סימולציה ובאביזרי משחק, כגון פלקטים וכרטיסיות. עד היום נמכרה החוברת בקרוב ל-200 עותקים.

חוברת ההפעלות "הזכות לשוויון", שנכתבה על ידי טלי בן גל, כוללת חומר רקע ומושגי יסוד בנושא, וכן סידרת הפעלות העוסקות בשונות ושוויון; הזכות לשוויון והכבוד האנושי; הבחנה מותרת והפליה אסורה; הפליה פסולה והעדפה מתקנת, ועוד. בחוברת גם גירסה משופרת, לאחר ניסוי, של שלוש הפעלות מן החוברת "זכויות אדם ואזרח בישראל" (1988), אשר אזלה. עד היום נמכרו כ-150 עותקים

השלכות של "חוק הפלות" המוצע

הפסקת הריון היא הדרך המקובלת לתכנון המשפחה. שינוי בנוהג זה אינו חל כרגיל אצל נשים אלה מייד לאחר העליה לישראל. מספר הפניות לוועדות עולה איפוא בקצב ניכר מכאן ואילו הצעת החוק תצמצם את פעילות הוועדות מכאן.

לנוכח הסכנה הטמונה בהצעת החוק חברו יחד ארגונים שונים בתחום של תכנון המשפחה, ארגוני זכויות אדם - ובראשם האגודה - ארגוני נשים וארגונים דתיים לא אורתודוקסיים במטרה לסכל את קבלת החוק. "קואליציה זו גם מציעה פשרה לפיה תוקמנה וועדות להפסקת הריון במרפאות גדולות של קופות החולים השונות, במקום אלו המתפקדות בבתי חולים פרטיים, ושההצעה הממשלתית תבטל.

בהצעה חילופית זו אנו מקווים כי ינתן "פיצוי" על ביטול הוועדות בבתי חולים פרטיים ושל קופ"ח והוועדות שתתפקדנה במרפאות תהינה נגישות לנשים בקרבת מקום מגוריהן.

מום; או אם המשך ההריון עלול לסכן את חיי האשה או לגרום לה נזק נפשי או גופני. (עילה נוספת להפסקת הריון - המשכו "עלול לגרום נזק חמור לאשה או לילדיה מחמת תנאיה המשפחתיים או החברתיים הקשים של האשה ושל סביבתה" (הסעיף הסוציאלי) - בוטלה עוד ע"י ממשלת בגין ב-1980).

על פי התיקון המוצע יפעלו ועדות כאלה רק בבי"ח ממשלתיים וכן בבי"ח שיקבל אישור מיוחד לכך משר הבריאות עצמו; במרפאות לא יפעלו עוד ועדות. החוק יבטל איפוא בין היתר את אותן שבע הוועדות בביה"ח פרטיים ושל קופ"ח, המתכנסות לעתים קרובות ובשעות נוחות, ושאליהן מגיעות כ-40% מהנשים.

צמצום מספר הוועדות ותלותן ברצונו של שר - אישיות פוליטית - עלולים להקשות על הנגישות לוועדה ועל האפשרות לבצע הפלה. ענין זה חמור במיוחד לנוכח העליה הגדולה מבריה"מ: אמצעי מניעה אינם נפוצים בבריה"מ ולגבי מרבית הנשים שם

בראשית 1990 נתקבלה בקריאה ראשונה בכנסת הצעה ממשלתית לתיקון "חוק הפלות" (שהוא פרק בחוק העונשין). הצעת חוק זו מכבדת עתה בהסכם הקואליציוני בין אגודת ישראל לבין הליכוד, בו התחייב הליכוד לגרום לקבלתו המהירה של חוק זה.

לפי המצב המשפטי היום, טעונה כל הפלה אישור מראש של ועדה להפסקת הריון; אחרת אין היא חוקית ומי שמבצע אותה צפוי למאסר. ועדות להפסקת הריון קיימות בביה"ח שבהם מחלקה גניקולוגית וכן במרפאות הממלאות תנאים רפואיים מסויימים. כיום פועלות 27 ועדות כאלה בבי"ח ממשלתיים, בבי"ח של קופ"ח, בבי"ח פרטיים ובמרפאות. בכל ועדה חברים רופא גניקולוג, רופא מומחה נוסף ועובד סוציאלי.

לבקשת האשה רשאית ועדה לאשר הפלה אם האשה למטה מגיל הנישואין או מעל גיל 40; אם ההריון נובע מאונס, מגילוי עריות או שלא מנישואין; אם הוולד עלול להיות בעל

פעילות צוותי מתנדבים

צוות שטחים - תל אביב

חברי הצוות ערכ ביקורים רבים בשטחים ואספו תלונות בנושאים הנוגעים להחרמת תעודות זהות, לסירוב השלטונות לאפשר יציאה מאי"ש ולבעיות בקיום החלטת בג"צ בנוגע לאיחוד משפחות.

תלונה עקרונית החוזרת על עצמה רבות וטרם נמצאה לה פיתרון היא, שתושבי אי"ש מבוטחים בביטוח רפואי, המבטיח להם טיפול רק במוסדות רפואיים בשטחים. תושב שנפצע ומובל ע"י חיילים לבית החולים בארץ, נדרש לשלם בעצמו עבור הטיפול הרפואי אלא אם הוכח כי זה"ל אשם בפציעתו (רשלנות חייל וכיוצ"ב).

צוות שטחים באר-שבע

הצוות ביקר במתקן כליאה בחאן-יונס ובו ניהל דיון ענייני עם מפקד המתקן וסגן היועץ המשפטי בחבל עזה. הצוות ביקר (ללא נציגי הצבא) באוהלי העצירים ושוחח עימם ובסיכום הביקור הועלו טענות העצורים בפני נציגי הצבא. סיכום הביקור הועלה בכתב.

בעקבות פניות הצוות לברר את תפיסתם של בתים מסויימים ברצועת עזה ע"י שלטונות זה"ל נמצא, שלא היה כל צו המאשר זאת, ולפיכך יקבלו בעלי הבתים התפוסים פיצויים מקמ"ט תובענות.

צוות זכויות ילדים בסניף ירושלים

הצוות בראשותו של פרופ' צ'רלס (זאב) גרינבאום, התרכז ב-1990 בחקירת מקרי מוות של ילדים בשטחים, לכאורה כתוצאה מפעולות כוחות הבטחון. במרבית המקרים לא היו משפחותיהם של הילדים ההרוגים מוכנות להגיש תלונה לשלטונות. הצוות פנה לצבא ולמינהל האזרחי בשטחים כשנודע על מקרה מוות מסוג זה ודרש חקירה והוא חזר ופנה כשנתקבלה תשובה לא מספקת או לא נתקבלה תשובה כלל. בימים אלה מרוכזים הממצאים במטרה לפרסמם בדו"ח.

בהקשר זה יש לציין את פניית הצוות - יחד עם ארגון אל"י (האגודה הבינלאומית לזכויות הילד, סניף ישראל) - בקשר לחקירות אלימות של ילדים במחנה פליטים ליד שכם עין בית אלמה.

הצוות ממשיך בקידום חקיקה שתחייב מינוי סניגור לילד כמעצר ובכל דיון להארכת המעצר. כן מנתח הצוות סוגיות הקשורות להגנה על ילדים שהוריהם בהליך גירושים במגמה להגיש הצעת חוק בתחום זה.

חברי האגודה במחוז ירושלים המעוניינים להצטרף לצוות זכויות ילדים מזומנים לפנות למשרד האגודה או לפרופ' גרינבאום, טל. 02-517173.

האגודה לזכויות האזרח בישראל ת.ד. 8273, ירושלים

נשיאות

השופט לשעבר שמעון אגרנט - נשיא השופט לשעבר עלי נתן - סגן נשיא עו"ד חיים צדוק - סגן נשיא

הנהלה

דוד קרצמר - יו"ר ההנהלה
בנימין צור - סגן יו"ר ההנהלה
ארנסט אלשולר - גזבר
מוחמד אבו-אלהיג'א, דן בר-און, מיכאל י. ברגר, מירי גור-אריה, רמי מנדלצווייג, עדי מרקוזה-הס, צדיק נאסר, מרדכי קרמניצר, אורי רגב, לאה שקדיאל.

ועדת ביקורת

ליאורית דניאל - יו"ר הוועדה; צבי קפלן

מזכירויות הסניפים

באר-שבע - דן בר-און - יו"ר המזכירות; אירית אוריין, סלמאן אל-עאסם. צבי גבר, עדי פרוש, אלון פרידמן, יונתן פרלמן.
חיפה - בנג'י גולן - יו"ר המזכירות; מוחמד אבו-אלהיג'א, סלמה זקום, רמי מנדלצווייג, אירית מנדלצווייג צדיק נאסר, מיכל פוקס.
ירושלים - מיכאל י. ברגר - יו"ר המזכירות; סמי אלקלעי, יאסר באדר, ליאורה יקותיאלי, נעמי מורג, עדה סנדלר, ארי פלטיאל.
תל אביב - קנת מן - יו"ר המזכירות; ציפי האופטמן, רות יפה, יורם דנציגר, אן סבירסקי.

עובדי האגודה

מנכ"ל תמר רפאל
יועץ משפטי יהושע שופמן
מנהלת מרכז ההתדיינות נטע זיו-גולדמן
המחלקה המשפטית: פמלה בטר-נאסר, דנה בריסקמן, דן יקיר, תמר פלג, צבי ריש.
רכזת חינוך ארצית טלי בן גל
הצוות החינוכי הארצי עליה אבו-שמיס, ערביה מנסור, שרית ילוב, אורנה שם טוב.
רכזי חינוך איזוריים
באר-שבע: חן שמר-לוסטני
ירושלים: גלי גמליאלי-פליישר
תל-אביב אורנה שם טוב
רכזות סניפים -
מתי בוברוב - באר-שבע
רנה שמואלי - חיפה
חדוה רדובניץ - תל אביב
ורדה רוזובסקי - ירושלים
דוברת ואחראית ליחסי ציבור: ורדית כץ
רכז תרומות: הרולד רוז
רכז לענייני שטחים: נסאר מחמוד
מזכירת האגודה: רוני תמיר
מזכירות: איריס בן יונה, עפרה דיין, זהבה יהודאי.

סניפים:

באר שבע - רחוב רמב"ן 33, בנין אמפא קומה ג חדר 12, טל. 057-390904; 057-32913
חיפה - רחוב הנדיב 9, מיקוד 34611 טל. 04-348217
ירושלים - רחוב דיסקין 9 וילה 4, קרית זולפטון טל. 03-667726, 03-663885
תל אביב - רחוב ביאליק 12 קומה 5, טל. 03-663162, 03-663163

הופק בדפוס פרינטיב ירושלים 02-389662

אנחנו זקוקים לך

האגודה לזכויות האזרח בישראל זקוקה לתמיכתך כדי להמשיך בפעילותה. אם טרם חידשת את חברותך או ברצונך להצטרף אנא מלא/י פרטיך.

שם משפחה _____ שם פרטי _____
כתובת _____

מקצוע	עבודה	בית	טלפון:
40 ש"ח		1. דמי חברה/יחידה	
70 ש"ח		2. בני זוג	
25 ש"ח		3. גימלאית, סטודנטית/חיילת נוער	
200 ש"ח		4. חברה/תומכת/ (ליחידה או לבני זוג)	
120 ש"ח		5. חברה/תורמת/ (ליחידה או לבני זוג)	
		6. תרומה _____ ש"ח.	

תאריך _____ חתימה _____

כחברה/הינך בעלת זכות הצבעה באסיפות האגודה ורשאית להיבחר למוסדותיה. כמו כן תקבל/י דפי מידע תקופתיים על פעילות האגודה.

אמנסי